

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SKÆRBÆKFORTÆLLINGER 10

Gode historier — om dem vi husker — om det vi husker

Samlet af studiekredsen
"Skærbækhistorier"

Føniks Kulu Gibe og

INDHOLD

Forord	5
Skærbæk før havnen	7
Fra forsvarsdrøm til nyttig strøm	15
Generatorhavari	17
Hvorfor og hvem fik disse øgenavne?	21
Da Sine, Søren og Lauge drog mod vest	23
Miskendt designtalent	29
Der bør en bager	31
Et verdensmesterskab	39
Doktor Fischer	41
Anne Lise - 18 år	47
Jul i den gamle købmandsforretning	55
Lystbådehavnen	57
Laurits Nissen	67
Da dragen indtog Skærbæk Skole	71
Drengestreger anno 1955	77
Tråd, spinder, væver og skrædder	79
Uden mad og drikke	87
Flotte fyre og en dame med blonder	97
Værkbyen	103
Gamle lærere i Skærbæk	109
Knud Høstgård	111
Fiskerihavnen	119
Gamle gårde og huse	129
Britta et rigtigt havnebarn	141
Bødekasse uden penge	149
Hyldene dufter i stuen ind	151
Sammen om troen	163
Fra Elsam til Ørsted	171
Vand, vind og bådebyggere	179
Kaffedamer	181
Henning	185
Aftenskoler og aftenhøjskoler	193
Kort proces	203
Klintebjerg	205
Frihed - en menneskeret	213
"Tidslinien"	214
Rettelser og tilføjelser	216
Hvor i Skærbæk	217
Kildeangivelse	219
Vinterbilleder	226
Studiekredsens medlemmer	231

SKÆRBÆKFORTÆLLINGER 10

Gode historier – om dem vi husker – om det vi husker

Udgivet af studiekredsen: "Skærbækhistorier".

Det har været vores intention at samle gode skærbækhistorier, og i denne bog har vi suppleret med kildeangivelser til de ti bøger, det er udgivet. I år har vi også udarbejdet et stikordsregister, der kan downloades. Find linket til "Skærbækfortællinger" på: www.slaegt.dk. Her kan interesserede gå på tværs af bøgerne og f. eks. finde fortællinger inden for et udvalgt emneområde.

Vi har arkiveret brugte og ubrugte billeder, så fortællingerne kan blive videreført.

Faktuelle fejl kan ikke undgås; men i år kan vi ikke tilbyde at bringe eventuelle rettelser i en 2022 udgave. Vi beder derfor om læsernes overbærenhed.

Sat med Kontrapunkt

Illustrationer:

Jens Gibe: Omslag og illustrationer til "Laurits Nissen" og "Drengestreger"

Hans Ole Nielsen: Tegninger til "Generatorhavariet"

Bo Bojesen: Tegning til "Fra ELSAM til Ørsted"

Birgit Basballe: Akvarel til "Gamle gårde og huse"

Fotos: Kathrine Tobiasen, "Slægtsforskeren", P. A. Honoré, Lokalkivet for Fredericia og omegn,

Øvrige fotos er private.

Ørsted A/S og Dagli' Brugsen, Skærbæk har igen i år ydet økonomisk støtte.

Tryk: Digitalhuset, Vejle

ISBN nr. 978-87-995748-9-6

ISSN: 2246-2104

Skærbækfortællinger 10

Code historier – om dem vi husker – om det vi husker

FORORD

Studiegruppen bag "Skærbækfortællinger" indledte bog 1 med det kendte citat fra H. C. Andersens eventyr "Den grimme Ælling": "Der var så dejligt ude på Landet; Kornet stod gult og Havren grøn" Der er stadig dejligt ude på landet i Skærbæk, og vi har i 10 år fortalt: Gode historier - om dem vi husker - om det vi husker. Nu takker studiegruppen af efter 11 år med research, mange berigende oplevelser, gode samtaler og også mærkværdige hændelser.

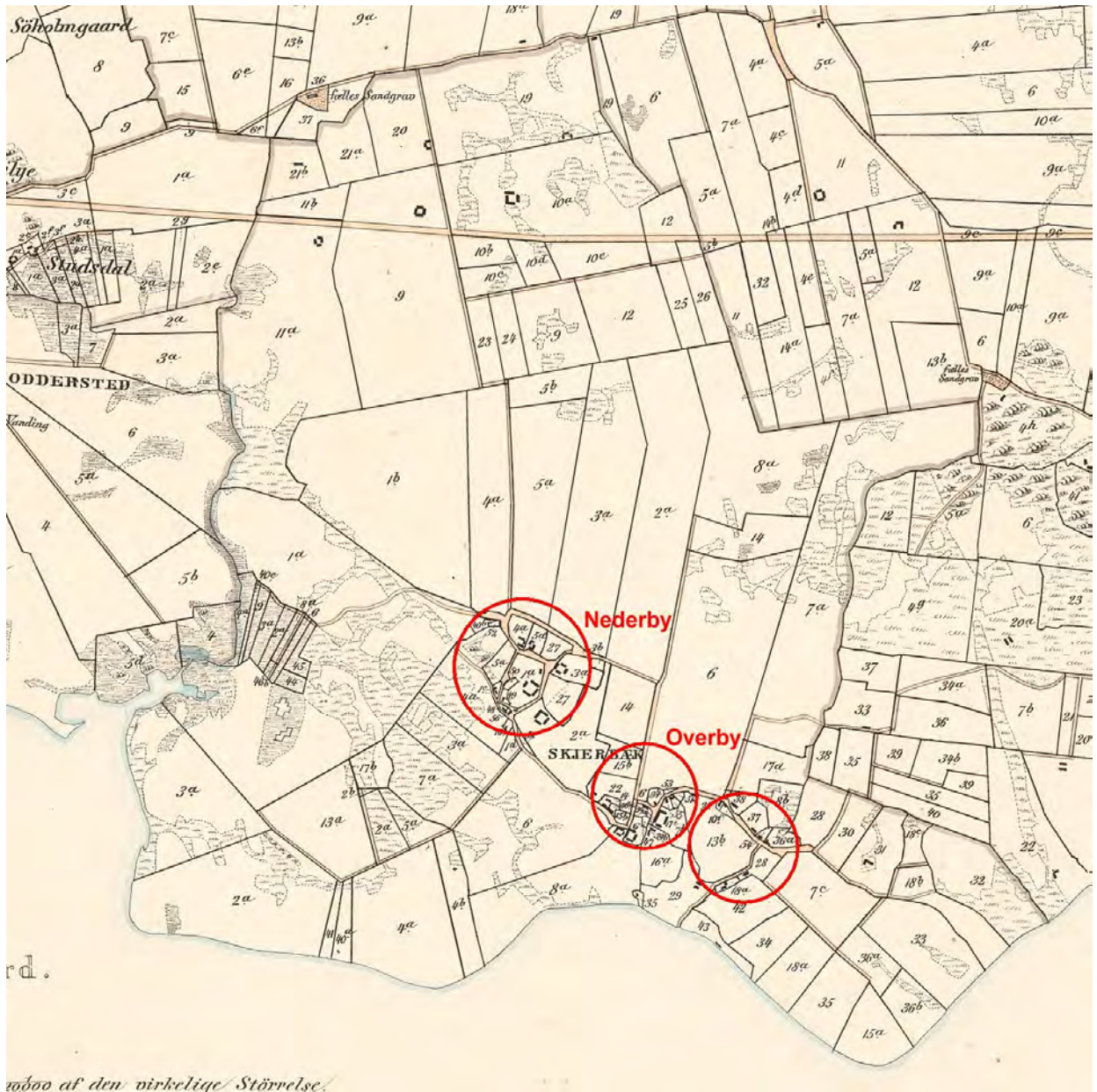
Vi har igen i år fået inspiration fra mange kilder. Knud Høstgård bidrager med en efterskoleopgave, hvori han fortæller om sin slægt og beskriver det Skærbæk, han husker fra sin barndom. Havnebarnet Britta Hast leverer sin tankevækkende livshistorie, og Kjeld Lund har fundet gamle avisudklip, som omtaler sære besøgende fra fremmede vande.

Tak for lån af mange fotos gennem årene - de siger ofte mere end ord. De har pyntet og forhåbentlig bragt minder frem eller givet anledning til en snak. Vi har også modtaget gamle breve og postkort, der rummede nok til en fortælling. Tak for tegninger og akvareller og tak til alle, der beredvilligt har kunnet supplere, når vi har manglet noget til fortællingerne. Det gælder både fakta og pudsige episoder. Sammen har vi fået fortalt: *Om dem vi husker, og om det vi husker.*

Studiegruppens sidste bog er blevet mere end dobbelt så tyk, som den plejer - men sælges til samme pris som de foregående år. At det kan lade sig gøre skyldes dels den store opbakning fra gamle som nye skærbækkere, dels den sponsorstøtte, vi har fået gennem alle årene.

Tak for støtten fra Dagli'Brugsen og tak til Ørsted A/S, der i år står for et lille arrangement på udgivelsesdagen. Tak til Jens Gibe både for omslagsakvarellen og for de to akvareller til henholdsvis "Laurits Nissen" og "Drengestreger".

Skærbæk den 6. november 2021

Skærbæk før Havnen

Der var Overby - Nederby og fiskerhusene ved stranden

Skærbæk var i 1800-tallet sognets største by. Den lå ved vandet, hvad der kom til at præge byens erhverv med bl.a. fiskeri og teglværker. I 1860 boede godt 43% af sognebørnene i Skærbæk.

Skærbæk i evig forandring

Foretagsomhed og initiativer er karakteristiske for Skærbækfolket. Sådan har det været, så langt tilbage vi kan se. I dag er det en udbredt opfattelse, at anlæggelsen af fiskerihavnen i 1920 skabte forudsætninger for det nye Skærbæk. Men selvfølgelig har stedet været et levende samfund også før havnen. Det handler denne fortælling om. Da vi ikke har kunnet finde et gammelt billede af Skærbæk, har vi valgt en tegning af Georg Achen fra 1885, som giver et fint billede af landskabet ved Gudsø Mølle, hvor Kolding fjord anes i baggrunden; og den fjord har haft stor betydning for Skærbæk.

Skærbæk, den største by i Taulov sogn

Sognet består af nogle landsbyer samt spredt bebyggelse på marker og i skove. Skærbæk var i 1800-tallet sognets største by. Den lå ved vandet, hvad der kom til at præge byens erhverv i 1800-tallet med bl.a. fiskeri og teglværker. Det lyseblå lagkagestykke viser, at i 1860 boede godt 43% af sognebørnene i Skærbæk

Landbrugets storhedstid

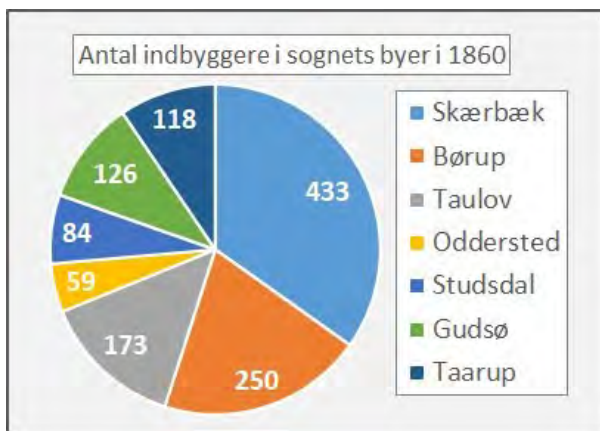
Otte store gårde havde tidligt samlet sig i selve Skærbæk. To andre lå på Skærbæk Mark nord for Kolding Landevej.

Gårdene blev målt på deres jord, som kunne bestå af mange mindre arealer spredt omkring Skærbæk. Arealet er et simpelt mål, der viser hvor meget jord, gården har. Men af hensyn til beskatningen behøvede man et bedre mål for, hvad jorden egentlig var værd. Jordens værdi blev beregnet i *Hartkorn*, som kunne inddeles i Tønder, Skæpper, Fjerdingskar og Album. For nogle af gårdene har vi tal fra årene lige efter år 1900:

Matr. 1a til 5a findes stadig i *Skærbæk Nederby*, mens matr. 6a til 8a (Kalvbjergsgård) lå i *Skærbæk Overby*.

Nu ligger Højbygaard på hjørnet af Overgade og Skolevej, mens Elisabetsminde ligger på hjørnet af Skærbækvej og Skærbæk Ringvej.

Ejendommene 1a til 10a betegnedes som *selvejergårde*. Ejendomme med indtil 1 td. Hartkorn var *huse med jord*, mens mindre ejendomme var *jordløse huse*.

Årene efter grundloven af 1849 blev en gylden tid for dansk landbrug. I Skærbæk fik flere gårde nye, flotte stuehuse i perioden 1850 til 1863.

J. C. B. la Cour har beskrevet danske gårde detaljeret i løbet af årene 1906-18. Han gør rede for de enkelte gårdes besætninger og tjenestefolk.

Sådan så det ud på Luchtsminde:

"20 Malkekøer foruden 16 Stkr. Ungkvæg og Kalve, 1 Tyr, 4 Heste samt 2 Plage og Føl". Desuden holdes *"6 Crisesøer, hvis Crise sælges"* og *"en Indepige, en Malkepige, en Forkarl, en 2. Karl og en Røgter."*

I forhold til alle andre husstande i Skærbæk må gårdejerne have været opfattet som byens overklasse.

Foruden gårdenes beboere arbejdede et betydeligt antal daglejere ved landbruget. Det gør landbruget til byens største erhverv i hundrede år, fra 1801 til 1901.

Matr.		Areal		Hartkorn			
		Tdr.	Tdr.	Skpr.	Fdkr.	Alb.	
1a m. fl.	Storgaard	87½	6	6	2	2	
2a m. fl.	Juulsminde	130	12	0	2	2¼	
3a m. fl.	Luchtsminde	66	6	4	2	0	
4a m. fl.	Vestergaard	47½	4	2	3	½	
5a m. fl.	Toftegaard	37	3	6	1	2½	
6a m. fl.	Højbygaard	70	7	3	0	2½	
7a m. fl.	Elisabetsminde	70	8	2	3	2¼	
9a m. fl.	Bjerregaard	47	3	7	4	¼	

Kilde: J. C. B. la Cour: Danske Gaarde, 1906-18

Håndværkere i Skærbæk 1901		
	Hoved- erhverv	Bi- erhverv
Syerske	8	
Skrædder	4	
Træskomager	3	1
Tømrer	3	
Murer	2	1
Møller	2	
Smed	2	
Tækkemand	2	
Brolægger	1	1
Kæretmager	1	1
Teglbrænder	1	1
Væver	1	1
Sadelmager	1	
Skomager	1	
Slagter	1	
Snedker	1	

De uundværlige håndværkere

Udover tjenestefolk og daglejere var gårdene i større eller mindre grad afhængige af, at smed, møller, tømrer, murer og tækkemand var i nærheden.

Ifølge folketællingerne havde 20-30 personer i Skærbæk et håndværk som hovederhverv gennem 1800-årene. Det var den slags håndværk, som var nødvendige i en landsby.

På listen er kagekonen, kogejomfruen og fransk-

vaskeren ikke talt med, hvad de måske burde have været. Bierhverv var ikke sjældne, som det fremgår af tabellens sidste kolonne.

Håndværkerne boede med deres familier i de huse, som blev udstykket fra de store gårde for at finansiere gårdens overgang til selveje eller ved generationsskifte.

Derved opstod de to klynger, der blev til Nederby og Overby. De ses på forsidebilledet til denne fortælling. Kortet var gyldigt fra 1858 til 1899.

Flere fiskere i Skærbæk

I 1800-årene lå der en del huse på den nuværende Skærbæk Havnegade, som altid må have været hovedfærdselsåren. De første huse langs det nuværende Fjordvejen blev bygget i begyndelsen af 1900-tallet. Her boede fiskerne naturligvis. Deres arbejde fik større og større betydning i Skærbæk sidst i 1800-tallet. Der var seks fiskere, der havde det som hovederhverv i 1850. Det antal var i 1901 vokset til 43. Det resulterede i, at byen også fik tre fiskehandlere.

Udviklingen stimulerede ønsket om etablering af en egentlig havn - et usædvanligt initiativ, taget af generalkonsul Ernst Carlsen, gjorde bygningen af havnen mulig. Læs herom i "Skærbækfortællinger 4".

Aviserne skrev om ulykker

Begivenheder, som optog fiskerne i Skærbæk, fandt undertiden vej til avisernes spalter. Således berettede Aarhus Stift-Tidende den 30. september 1896 om en ulykke på Kolding Fjord, hvor en fisker fra Skærbæk og hans søn druknede:

Skærbæk uden havn

Lystdampbaaden "Dan", Kapt. Gottlob, har oversejlet en Fiskerbaad med tre Mennesker, hvoraf de to druknede. Det var ved 3-Tiden om Eftermiddagen, at "Dan" stod ud for at gaa til Fæno. Om bord var der foruden besætningen nogle Passagerer, der i det prægtige Veir alle sad forude og passerede. Endvidere var der et ungt Menneske, en Slægtning af Kaptajnen, som bad denne om at styre, og som, da Farvandet var frit, ogsaa fik Tildelse dertil.

Fiskeren var Anders Nielsen Møller, 40 år. Han

DAMPBAADEN DAN.

havde to sønner på 9 og 11 år med i båden. En overlevede. Det var den 9-årige Peder, som blev samlet op af kaptajnen på Dan.

Ved folketællingen i 1901 drev enken, Inger Morvig Møller landbrug på matr. 22b i Børup med fem børn, hvoraf den yngste, Valdemar, var knapt et år, da ulykken skete.

Der skete flere alvorlige ulykker. F.eks. berettede Middelfart Avis den 9. juli 1870 om en sejlbåd, der kæntrede i Gudsø Vig. Ejeren, J. Rosendahl holdt sig oven vande ved en åre, indtil ballasten var faldet ud af båden, og den vendte tilbage til overfladen med bunden i vejret. Her holdt han sig fast i 2½ time, indtil en båd fra Skærbæk samlede ham op.

I september 1872 tog en båd med 10 personer fra Kolding på jagt og fiskeri ved fjordens munding. Sejlet var sat, da en kastevind kæntrede båden. Båden sank med det samme. Det lykkedes kun bådebygger Jacobsen og stolemagersvend

Schmidt at redde sig. Jacobsen holdt sig flydende i en halv time ved hjælp af et drivende ølanker, da en båd fra Skærbæk kom til og tog ham om bord.

Høkerne, de første handelsdrivende

Købstæder har siden middelalderen haft særlige handelsprivilegier. De blev lempet i løbet af 1800-tallet. Første skridt var Prangerloven af 1845, som tillod beboere på landet at opkøbe landbrugsprodukter og sælge dem i købstæderne. Det må have vakt jubel. Loven gav mulighed for højere levestandard til folk på landet.

Afgiften ved byportene på landboernes varer blev afskaffet med Grundloven af 1849. Nu lå vejen åben for langt større afsætning af landbrugsvarer. Det gjaldt også de tilvirkede varer, eksempelvis husflidsarbejder, vævede stoffer og uldsokker. Fra Skærbæk kørte man til Kolding og Fredericia, der var nærmeste købstæder.

Med Høkerloven af 1856 blev det tilladt: *at forhandle høker- og urtekramvarer i begrænset mængde fra et fast udsalgssted på landet.*

Året efter kom Næringsloven, der ophævede lavsvæsnet og alle købstadsprivilegier på håndværk og handel. Det gjaldt også eneretten på detailhandel. Nu kunne der oprettes butikker på landet, dog ikke inden for et bælte på 1½ mil omkring købstæderne.

Denne mulighed blev straks udnyttet i Skærbæk. I 1860 var Søren Sørensen Damkjær den første høker i Skærbæk. Tyve år senere var der to, nemlig Kirstine Hansen og Niels Peter Jensen. Folketællinger oplyser derudover om en høker, Niels Jespersen i hhv. 1890 og 1901.

I slutningen af 1880'erne opstår andelsbevægelsen. Bøndernes indkøbsforeninger bliver til brugsforeninger. Andelsbevægelsen får dom for, at der frit kan etableres brugsforeninger alle steder, også i 'læbælterne' omkring købstæderne.

I 1901 var der brugsforeninger i Taulov og Studsdal; men Skærbæk Brugsforening åbnede først i 1907 på hjørnet af Skærbækvej og Overgade.

Teglværkernes æra

Den første egentlige industri i Skærbæk tegnede teglværkerne sig for. Selv om de ikke fylder i folketællingerne, har de præget Skærbæk i årene

før bygningen af havnen i 1920. Tilsammen dækkede tre teglværker en periode på over 100 år:

- 1857-1906: Børupsande Teglværk
- 1890-1910: Pagh's Teglværk
- 1899-1964: Hagenør Dampteglværk

Historien om teglværkerne i Skærbæk står i bog 5 på side 51. I samme bog beskrives teglfremstillingens klassiske håndværk.

To veje til Skærbæk

Ud fra nutidens veje omkring Skærbæk er det svært at forestille sig det vejnet, man har benyttet før i tiden.

Adelvej mellem Børup og Krybily Kro har fra gammel tid været ryggrad i vejnettet. Børup har været et knudepunkt. Den videre forbindelse mod Snoghøj har fulgt en for længst nedlagt vej til den nuværende Kolding Landevej, hvor den dels er fortsat østpå mod Snoghøj og dels fortsat

ligeud mod Børup Skov. Vejen fra Børup mod Fredericia er blevet til den nuværende Skærbækvej. Fra Skærbæk har der været to veje ud i verden over land. Fra Nederby gik der en direkte vej til Adelvej. Alternativet var at tage via Børup Skov. Fra Børup var det naturligt at have en vej til Børup Skov, og fra Høneborg Slot har man sandsynligvis

fulgt samme rute til Taulov Kirke og til Koldinghus. På vej hertil kom man over den flot hvælvede kampestensbro, Gudsø Bro, der var bygget i 1821. Den var for sin tid et anseligt broanlæg, som vakte folks beundring. Bygningen af broen var et led i statens anlæg af hovedlandeveje.

Fra milepæl til milepæl

Milepæle brugt til afstandsangivelser har været kendt i hele verden fra Romerriget til Amerika. I Danmark fandt det første forsøg på vejopmåling sted under Margrethe 1. Hun forordnede, at der "skulle ligge en kro for hver fjerde mil på farbar vej". På den tid havde en mil ikke samme længde overalt i landet.

De første danske milepæle var nedhamrede træpæle. De blev erstattet af granitsten under Christian V. Han satte astronomen Ole Rømer til at udføre opgaven over det ganske land. Som det første fastslog Rømer, at en mil var 12.000 tommer = 7.538 meter. Basta.

Der blev på visse vejstrækninger sat både kvart-, halv-, trekvart og helmilepæle, alle forsynede med kongens monogram samt afstanden til nærmeste købstads nulpunktssten.

I 1800-tallet foregik den meste trafik på gåben, og så var det rart at vide, hvor langt man havde igen, eller om man kunne nå at binde en hosehæl i løbet af trekvart mil.

Milestenene blev senere omdannet til kilometersten. Mange blev vendt på hovedet, og alle fik regentens monogram hugget ind sammen med kilometerafstanden.

I Skærbæk finder vi den eneste gamle milepæl, nu kilometersten på Skærbækvej 70 i rabatten bag cykelstien i den vestlige vejside. Den er forsynet med Frederik den VIII's monogram og angiver afstanden 10 km.

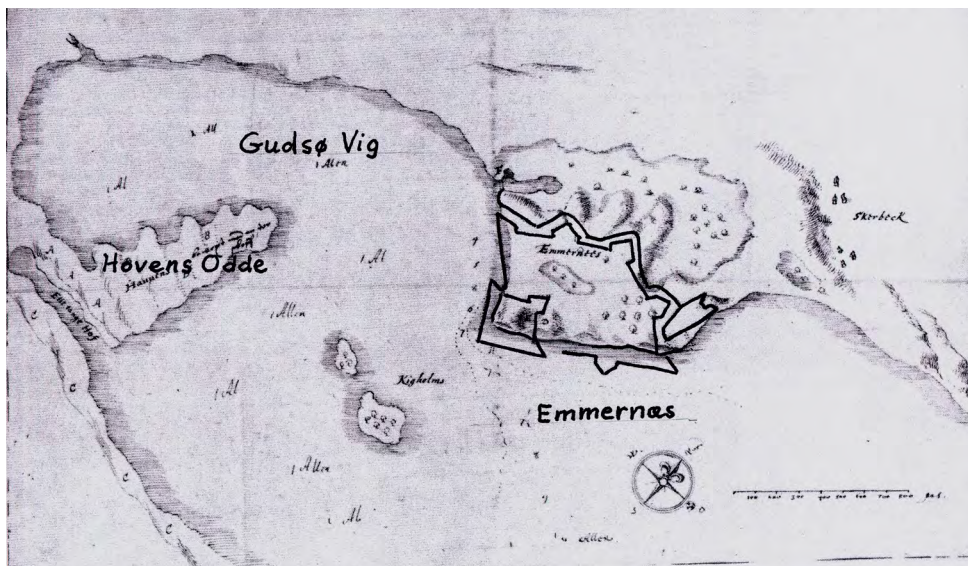
Metersystemet blev indført i Danmark i 1907. Frederik den VIII blev konge året før, og her har vi en af de få sten med hans navnetræk. 8-tallet er ikke et romertal – sikkert fordi man skulle hugge dybt for at fjerne Frederik den VII's tal.

At stenen står med flot forgyldning skyldes, at Vejle Amts Vejvæsen nåede at restaurere og genforgyldte milestenene, inden amtet blev nedlagt.

Den lokale milesten, nu kilometersten på Skærbækvej

Fra forsvarsdrøm til nyttig strøm

svarsplads i Jylland, kaldet "Jyllands by". Hovedproblemet var stadig det samme, nemlig Jyllands bredde. En af planerne var at erstatte Koldinghus med en fæstning på Houens Odde. Og så kom Emmernæs - det sted, hvor Skærbækværket nu ligger - i spil. Der skul-

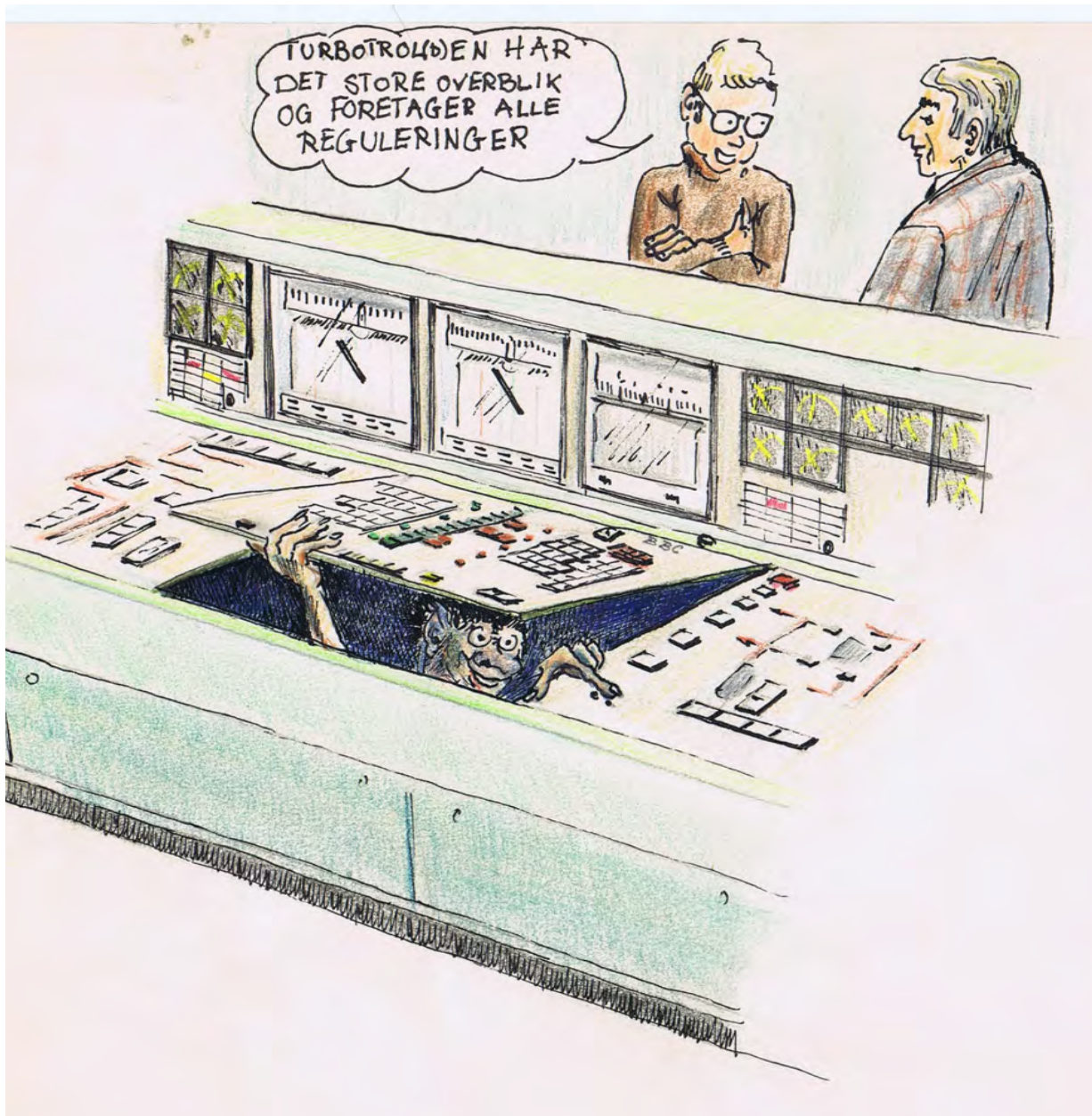
Vi har lært, at Gorm den Gamles hustru, Thyra Danebod byggede Dannevirke. Men sådan forholder det sig ikke. Kulstof-14-analyser har vist, at voldene stammer fra sidst i 600-tallet. Kong Godfred udbyggede anlægget 200 år efter til beskyttelse af det handelssted, han havde etableret i Hedeby. På det tidspunkt blev voldanlægget kaldt Kovirke. Først 300 år efter det første Dannevirke forstærkede Thyra voldene. Efterfølgende konger bl.a. Valdemar Den Store, fortsatte befæstningen mod den latente fare fra syd. Værket strakte sig efterhånden over 30 km.

Efter Kejserkrigen, 1625 - 1629 fostrede Chr. 4. sammen med rigsrådet tanken om en hovedfor-

le bygges en fæstningsby med kastel. Jordbundsforholdene var gode, og fæstningsværket blev afstukket på stedet, hvor Skærbæks kohaver lå. En af tidens store byplanlæggere, fæstningsingeniør, kaptajn, lensmand og politiker Axel Urup planlagde i 1630 to byer på hhv. Houens Odde og Emmernæs. Han var en mægtig herre, som stod for både rigsfæstningsplanen og anlæggelsen af Ny København med kastelet. En af hans ingeniører, Peter Bysser stod for planlægningen på Emmernæs.

Men planerne i Skærbæk kuldsejlede som bekendt.

På billedet, der er et kobberstik fra Rigsarkivet ses Peter Byssers projekt til fæstningsværket på Emmernæs.

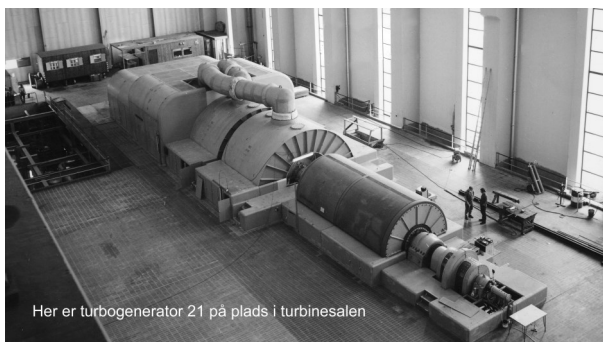

Generatorhavari

Der blev holdt en hånd over værket

Store dele af et 3-tons tungt jernstykke var spredt rundt i lokalet - et stykke var røget ud gennem den tykke betonydermur ud i det fri, et andet tonstungt stykke jern var endt i kontrolrummet, hvorfra man styrer maskinerne - lige hen over skrivebordet, hvor de vagthavende sad i lokalet.

En mandag aften, Flavia dag den 7. maj 1973 under aftensmaden lød der et ordentlig brag, som kunne høres over den ganske funktionærby i Skærbæk. Straks kom værkets medarbejdere løbende ned mod værket. Hvad pokker var der sket? Sikkerhedsventilerne hylede og fløjtede. Der stod en sky af røg og damp op over værket.

Den store generator – find de små mænd

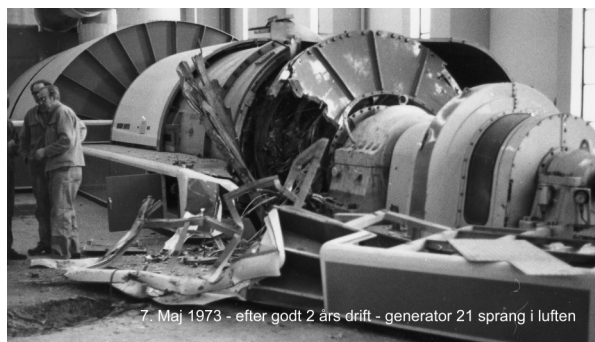
Flyvende jern og en engel

Det første, man så, var et stort hul i ydermuren på højde med maskinsalen, hvor de store, kæmpe tunge generatorer og turbiner var placeret. Det var lige over for en af de store transformatorer. Var der ild eller personskade? Oppe i maskinsalen så man, at en af de store maskiner var revet fra hinanden. Store dele af et 3-tons tungt jernstykke lå spredt rundt i lokalet. Ét stykke var fløjet ud gennem den tykke betonydermur, et andet lige så tungt stykke jern var endt i kontrolrummet, hvorfra man styrer maskinerne. Jernet fløj lige hen over skrivebordet, hvor de vagthavende sad. Det var: Leif Bové Andersen, John Svendsen og Svend Pedersen. De blev alle tre væltet omkuld af tryk-

Flavia dag:

Dagen er en af de uheldige i Tycho Brahes kalender, og derfor forbød Bondepraktikaen åreladning på denne dag.

Bondepraktikus er bønderns normale gøren og laden.

Den sprængte generator

bølgen. Jernklodsen var fløjet lige hen over Leif Bové Andersens skrivebord, hvor den ene lampe over skrivebordet blev ramt og revet ned i farten. Leif blev dagens heldigste mand - det må have været hans skytsengel, der holdt hånden over ham.

Hvad var der sket?

Synderen var Blok 2's generator, der laver strøm lige som dynamoen på vores cykler. Generatoren er omsluttet af en 3-tons tung jernring omkring rotorstavene, som er de kobberledninger, der er på den roterende del af generatoren. Det var den tonstunge jernring, der var gået i tre stykker på hvert et ton samt en hel masse småstykker.

Jernringen roterer med 3.000 omdrejninger i minuttet. Da den gik i stykker, fløj de enkelte dele som projektiler eller missiler gennem luften. De smadrede ydersiden af generatoren og fløj videre dels ud gennem betonydervæggen og dels ind gennem glas- og trævæggen til kontrolrummet. En hel masse små kobber- og jernstumper fra maskinen havde også gennemhullet trævæggen.

Hvorfor skete det?

Generatoren på Blok 2 var en BBC-prototype - et forsøg hvor rotoren blev kølet med vand i stedet for brint. Det var nok her, problemet var startet. I en periode havde der været en lille bitte revne, hvorfra der sivede vand ud i den pågældende jernring. Man havde forsøgt at lukke den lille revne, både på professionel måde og ved brug af mere simple husråd, blandt andet med træsmuld. Det

sidste virkede nok bedst; men ingen af delene var nok til at stoppe udsivningen. På højeste plan havde man vedtaget, at det var så lidt vand, der kom ud, at det kunne man godt leve med.

Opfølgning

BBC samlede værkets personale og forklarede på tysk, at det aldrig ville ske igen. Det var nok lidt for optimistisk, for det blev ikke det sidste havari på Blok 2. Efter idriftsættelsen den 9. juni 1974 gik der kun 10 dage, så stoppede Blok 2 igen med en rotorkortslutning. I oktober 1979 var den gal igen, fordi maskintransformeren var havareret. I 1985 var Blok 2 ude to gange med generatorhavari, og i 1986 fik Blok 2 sit tredje generatorhavari på to år.

Nu var det nok, og i 1987 fik Blok 2 en helt ny, mere gængs brintkølet generator. Endelig den rigtige løsning.

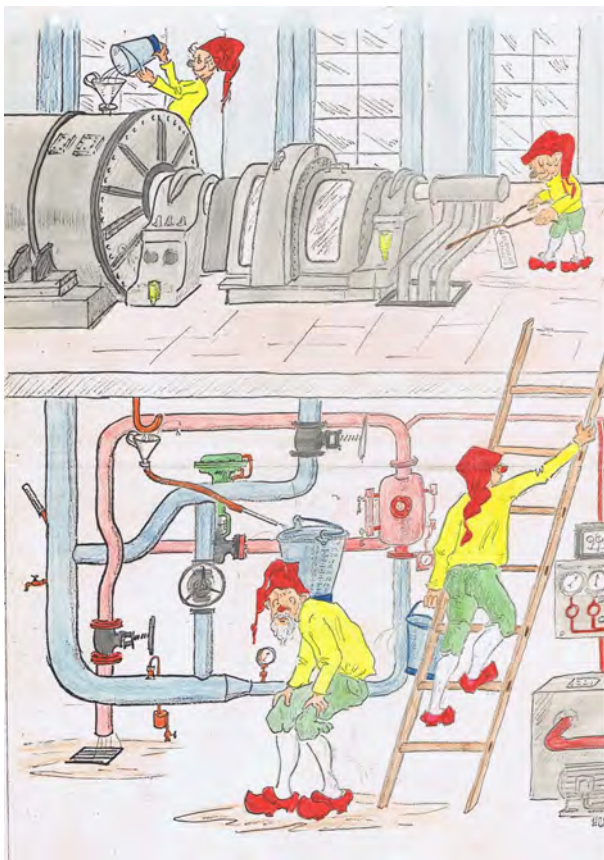
Det ødelagte kontrolrum

Uheldige følgeskader.

Når uheldet er ude, rammer det ofte bredt. De to store stykker af jernringen ramte henholdsvis styrepulten og transformeren til værkets Blok 1, så de to største maskiner var sat ud af spillet. Værket var dengang sat skakmat. Heldigvis var der ikke store personskader - en enkelt havde fået en splint i finge-

ren. Da Leif kom hjem til sin kone, Birgit hen på aftenen, stod han helt forstenet og sagde: "Det er den bedste dag i mit liv". – Han var helt kridhvid i ansigtet af betonstøv; men han levede.

Ingeniørsammenslutningens Fredericia-afdeling holdt møde på Skærbækværket få dage efter

Hans Ole Nielsens tegning af generatorfejlen

uheldet. De vadede mellem glasskår og metal-fragmenter og kunne ved selvsyn se, hvordan de enorme kræfter havde ommøbleret maskinsal og kontrolrum.

Der blev lavet sjov med, at der sprøjtede vand ud af maskinen. Hans Ole Nielsen tegnede et par nisser, der løb med vand fra kælderen og op i maskinsalen. Tegningen skulle symbolisere det vand, der sivede ud af maskinen og skulle fyldes på maskinen igen.

Tidligere havarier.

Den slags større, teknisk uheldige havarier har der naturligvis været nogle enkelte af gennem årene. Vi husker Olietanken, der kollapsede og olien, der flød ud over gårdspladsen og bilerne. Der var højspændingsmasterne, der væltede og lavede en bom tværs over Jylland. Vi husker også, da man skulle vælte skorstenen og uheldigvis ramte den nye værkstedsbygning.

Hvorfor og hvem fik disse øgenavnene?

PA	Nulle – Tulle – Klip Karen – Sygekassekonen
Esse	Kamse – Mads’ Anna – Vandkonen
Usse – PP	Totte – Klintemor – Uhlemor
Falle – Sputse	Kalle Karen
Beren – Cralle	Syllemor
Knalde – Kesse Nav	Milke
Futte – Englemaleren	
Barske – Petroleums Jens	
Skrille – Alverdens Jens – Snolsen	
Perletand – Amerikaneren – Storm og Stille	
Ismaleren – Henry Solskin – Spjæt Kalle – Kok Ejler	
Tusse Bent – Trolldmanden – Trolddungerne – Gårdmand Bjørn	
Lille Tarok – Røde Bent – Christian Fyr – Klintefar – Tobaks Ole	
Tågernes Kaj – Store Hans – Lille Mogens – Store Mester – Uhlefar	
Lange Peter – Syllefar – Kong Hans – Grønært – Bamse – Peter Skum	
SVEA – Ping – og - - - PRIK	

Hvem var han? Vi kaldte ham Prik. Han sad nede i porten ved Skærbækværket. Når han åbnede en øl, satte han den for munden og drak den i en eneste slurk. Vi ser ham stadig for os, når han—stor som han var—satte sig på knallerten, der meget langsomt fik ham op over bakken på Kraftværksvej. Til sidst forsvandt han som en prik.

Da Sine, Søren og Lauge drog mod vest

32 udvandrede fra Skærbæk i årene 1874 - 1900

En af de familier, som brød op fra Skærbæk, var den 42-årige gårdmand Lauge Jensen, hans ni år yngre hustru, Gjertrud samt deres syv børn. Den yngste, en pige var ved ankomsten til New York den 23. maj 1874 blot 42 dage gammel - hun har altså kun været ca. tre uger, da familien rejste, idet sejlturen varede 2-3 uger.

Mere end 300.000 danskere emigrerede til det forjættede land eller ”Smeltediglen”, som den danske præst Holger Rosenstand havde benævnt USA i en bog fra 1901. Seks stater i USA er angivet som bestemmelsessted for Skærbæks emigranter, mens to af dem tog til Canada. Blandt de 32, som rykkede teltpælene op fra Skærbæk, var 12 børn, tre jomfruer og en tøffelmager.

Familien Jensen

En af de familier, som brød op fra Skærbæk, var den 42-årige gårdmand Lauge Jensen, hans ni år yngre hustru, Gjertrud samt deres syv børn. Den yngste, en pige var ved ankomsten til New York den 23. maj 1874 blot 42 dage gammel – hun har altså kun været ca. tre uger, da familien rejste, idet sejlturen varede 2-3 uger.

Lauge var søn af Jens Hansen på Storgaard, og det blev ikke ham, men broderen Jeppe Basse Jensen, der arvede gården. Lauge havde ejet mindre gårde, bl.a. en i Bramdrupdam, inden han tog beslutningen om at rejse til USA.

Familien sejlede med E. M. Arndt over Atlanten, og første destination var New York. Skibet var bygget i 1873 og havde plads til 70 kahyts- og 844 mellemdækspassagerer.

Skibsturen var dyr for de ni personer i Lauges familie. Derfor fiplede Lauge lidt med børnenes alder og har nok også skævet efter, om nogle af dem var så klejne, at de kunne gå for at være under den magiske grænse på 12 år. Den grænse, hvor der var halv pris. Ved køb af billetterne har Lauge opgivet en lavere alder på tre af børnene.

Vellykket integration

I USA bliver familien forøget med tre børn, og ved at finde disse børns fødesteder kan vi se, at familien ikke er bange for at flytte sig – antagelig i håbet om bedre og bedre forhold. De har bevæget sig fra New York til Alexander, Reeve, Latimer, Hampton og Winnebago i Iowa. Indimellem er der også en lille afstikker til Illinois.

Som det ses af cirklen med flagene på næste side, ville familien det nye land – de har været opsat på at blive amerikanere. Det kan vi bl.a. udlede af navneskiftene for de syv, danskfødte børn.

Carrie bliver gift med svensk-amerikaneren Claude og får tre børn, der alle gives amerikanske navne.

Familien Hansen

Niels Hansen, 33 år var teglbrænder i Skærbæk. Han sejlede med sin hustru Rasmine, 28 år samt tre børn på henholdsvis 8 måneder, to og fire år med ”NORGE”. Bestemmelsesstedet var Clinton i landbrugsstaten Iowa. Året var 1896 – og som det fremgår senere heldigvis ikke bare otte år efter.

Hvorfor rejste danskerne?

Ja, nogle var nok drevet af eventyrlyst; men det var de få. Etnologer og historikere har gransket i udvandrernes historie og fundet de hyppigste årsager til opbruddet fra Danmark.

Manglen på arbejde kunne især medhjælper og tyende i landbruget mærke – og så lokkede nogle af USA’s midtstater med lidt gratis jord. Den begyndende industrialisering i byerne betød mindre

arbejde til svenske. Nogle rejste ud for at skabe bedre vilkår for deres børn, andre flygtede fra en straf - og nogle af disse småforbrydere fik ligefrem en enkeltbillet, betalt af myndighederne. Det var sikkert ikke svært at sige ja til den chance.

Andre bevægrunde for at emigrere kunne være frygten for at blive set ned på, hvis det blev nødvendigt at modtage fattighjælp og dermed miste sin stemmeret. Endelig lokkede forskellige vækkelsesbevægelser. Som et eller rettere to kuriosa kan nævnes, at det første fremmedsprog, Mormons Bog blev oversat til, var dansk - og så bruger mormonerne B.Thorvaldsens kristusfigur som deres logo.

Skærbæks udvandrere følger både hvad angår antal, profession og bestemmelsessteder gennemsnittet for andre danskere. Den store udvandringsbølge fandt sted fra 1874 - 1890, hvor 32

personer drog afsted. De fleste hørte til kategorien: tyende og medhjælpere, og den største modtagerstat var Iowa. På et punkt adskiller de gode skærbækfolk sig fra gennemsnittet, idet kvinderne tog med allerede fra 1874.

Dampskibene

Det har ikke altid været nogen lystsejls; men emigranterne holdt søgang, elendig mad, dårlig udluftning og ubekvemme toiletforhold ud. Når man dertil tænker på, at dampskibene måtte med-

Trods malerens fejlplacering af ror og skrue fremgår forlisets rædsler.
NORGE havde fragtet skærbækkere til USA otte år før skibets endeligt i 1904

tage 200 tons ferske eller saltede huder pr. tur, hvis de blev stuvet i ballasttankene på en måde så "ingen Lugt eller Dunst vil kunne trænge ind til de for Emigranter bestemte Rum". Man kan forestille sig levevilkårene for både børn og voksne – men der var trods alt noget at se frem til.

H. C. Andersen skriver i "Mit livs eventyr", at det var en hel begivenhed dengang - som 18-årig - at skulle afsted med dampskib. Han sejlede fra Rügen til København – trods alt kun en kort tur.

Agenter og priser

Autoriserede salgsagenter for skibsselskaberne annoncerede og solgte billetter til det forjættede land. Dertil kom et stigende antal underagenter, heraf et vist antal plattenslagere. I Vejle havde Brødrene Mortensen autorisation som udvandrereagenter for Hamborg-Amerika-Linjen. Alt efter formåen kunne man købe en rejse på 1. klasse (kahyt), 2. kl. (mellemdæk) eller en simpel dæksplads. På 1. kl. kunne man på mange skibe

købe tillægsydelse, eksempelvis bad om morgenen, ekstra rengøring, middage ved kaptajnens bord og 5-retters middage. Skibene samlede folk fra Danmark, Norge, Tyskland, England og Skotland, inden turen over Atlanten.

Hvad kostede turen så? Ja, det er yderst svært at besvare. Skibene, deres maskinkraft og deres komfort var for det første forskellige. For det andet var der heftig konkurrence mellem skibsselskaberne – ja, der var som noget nyt også 'indblanding' fra smarte USA-udbydere. I 1886 lå en gennemsnits enkeltbillet til en voksen på 110-130 kr. På den tid oppebar en daglejer ved landbruget fra 1,00 - 1,10 pr. dag. Havde man ledige dækspladser nær afgangstidspunktet, kunne de erhverves for 89 kr.

Prisen for en enkeltbillet afhang selvfølgelig også af efterspørgslen, af bestillingstidspunktet og af, hvor god agenten var til at hale kontrakter hjem. En gennemsnitspris på mellemdækket var 70 rigsdaler i 1870. Det var samme pris, som man dengang gav for en kvie. En kahytsplads kostede 150 rigsdaler. Agent Dührssen i Nyhavn annoncerede: "Mellemdækspassagere 70 rigsdaler, børn under 12 år det halve og pattebørn 5 rigsdaler."

Et nærvæd-uheld og et forlis

De fleste emigranter fra Skærbæk sejlede med et af de to skibe: "E. M. Arndt" og "NORGE". Uheld til søs kunne ikke undgås; men det er tankevækkende, at netop disse to dampskibe var involveret dels i alvorlige problemer, der blev taklet professionelt af kaptajnen, dels i et på den tid lidet omtalt forlis.

Kjøbenhavn—New-York. Direkte Dampskibsforbindelse.

Det
Amerikanske Emigrant-Kompagni
befordrer Passagerer
med følgende store Jern-Skruedampskibe fra Kjøbenhavn til New-York.
Denmark, 2850 Tons, den 22. April.
The Queen, 3517 — — den 12. Mal.
Holland, 3530 — — — —
France, 3571 — — — —
Passagerpris: Mellemdækket 70 Rd., Børn indtil 12 Aar det Halve,
Pattebørn 5 Rd.
NB. 8 Dage før hvert Skibes Afgang bliver Prisen forhøjet til 75 Rd.
Med ethvert Skib følger der en af den danske Regjering ansat Løge,
og ligeledes medfølger en Konduktor, som vil varetage Passagerernes Tare.
Mellemdækspladserne maa sikres forud mod Indsendelse af 15 Rd.
pro persona i Haandpenge og nøiagtig Angivelse af Navn, Alder, Opholds-
sted og Haandtering.
Man henvende sig angaaende Passagen til det
Amerikanske Emigrant-Kompagnis
Passagekontor,
Nyhavn 27 i Kjøbenhavn.
H. C. Dührssen,
Expedient.

E. M. Arndt – en nærvæd-katastrofe

Dette dampskib nåede kun at tage fire ture over Atlanten, og en af turene blev dramatisk. Efter fem dages sejlads med hårdt vejr og mange søsyge passagerer skete det uheldige, at skruen knækkede og forsvandt i havet. Selv om der var 1.450 sømil til New York besluttede kaptajnen at fortsætte for sejl. Proviant havde de nok af, og flere sejlskibe, der passerede dem, delte deres forsyninger med de nødstedte – andre, især dampskibe passerede uden at reagere på E. M. Arndts signaler. Inden skibet kom i havn, var det udsat for både storme og en enkelt orkan. To børn kom til verden og tre børn døde. Kaptajnen havde både mod og mandshjerte. Da ferskvandet var sluppet op, sørgede han for øl til mændene og vin til kvinder og børn. Som adspredelse fik han et italiensk orke-

ster, der rejste som mellemdækspassagerer, til at levere musik og underholdning hver dag, og der blev taget en svingom på dækket. Endelig nåede E. M. Arndt New York - efter 41 dages sejlads.

Skibe der fragtede skærbækkere

Niels Hansen, 33 år var teglbrænder. Han sejlede med sin hustru Rasmine, 28 år samt tre børn på henholdsvis 8 mdr. 2 og 4 år med "NORGE". Bestemmelsesstedet var Clinton i landbrugsstaten Iowa. Året var 1896 - og heldigvis ikke otte år senere, for da forliste skibet.

NORGEs forlis

Sidst i juni 1904 var "NORGE" på vej til New York, da det i fint vejr stødte på et rev vest for Skotland. Skibet begyndte hurtigt at synke, og der udbrød så megen panik, at man kun nåede at få sat ganske få redningsbåde ud. Her drev de overlevende rundt i ca. en uge, inden de blev opdaget af forbi-sejlende fartøjer. Kommunikationen med omverdenen var på den tid ikke-eksisterende, og forliset var sket så hurtigt, at ingen andre end de ombordværende kendte til katastrofen. Der var i alt 804 personer om bord, heraf ca. 200 børn. I alt blev 169 reddede: 47% af mændene, 6% af kvinderne og 14% af børnene. - 150 af de omkomne var danskere, resten fordelte sig på nordmænd og østeuropæere.

Andenstyrmand Oluf Otte havde kommandoen over redningsbåd 4. Ombord befandt sig 19 personer, der levede af tre kiks hver - efter en uge på havet blev de alle i levende live samlet op af en norsk skonnert.

Udvandring har altid fundet sted; men efter den store udvandringsbølge, der sluttede i forbindelse med 1. verdenskrig, indskrænkede omfanget sig. Folk brød og bryder stadig op fra Skærbæk. Vi har i "Skærbækfortællinger 6" skrevet om Cecilie, der rejste ud i 1915, men vendte hjem igen i 1922.

En nyere udvandrerfortælling

I 2020 gav Inger Kvistgård Hansen, Kolding studiegruppen bag "Skærbækfortællinger" en lille bid af en udvandrersaga i form af nogle håndskrevne breve. Heri fortæller den nu 75-årige Kirsten Nielsen om familiens udvandring til Edmonton, Alberta i Canada i 1953. På det tidspunkt var hun 8 år og broderen 6 år. Som børn havde de boet på "Strandgården".

Inger Kvistgård Hansen sendte i 2019 "Skærbækfortællinger 8" til Kirsten. Især fortællingen "trandlans" havde genkaldt erindringsbillede fra barndommen.

Kirsten skriver i et af sine breve: "Det, der påvirkede mig mest af alt, af de oplysninger, du sendte, var luftfotoet af Strandgården. Da jeg så det, jeg næsten brød ned og græd. Det er helt sikkert fra den tid, vi boede der. Jeg husker tydeligt min fars bistader, og de står præcis, hvor jeg husker."

Ja, så er der noget ved at skrive fortællinger fra Skærbæk, når det lykkes at bevæge en ældre læser i Canada.

Miskendt designtalent?

Der var høj søgang på Skærbækværket, når "Laurits Matros" fortalte historier fra sin tid på verdenshavene. Folk flokkedes om ham, når han rullede sig ud i de vildeste beskrivelser. Han proklamerede ved en lejlighed, at det var ham, der havde opfundet modefænomenet pufærmer. Broby-Johansen ville nok ikke have bekræftet dette udsagn.

Laurits fortalte, at han havde siddet på en havneknejspe et sted i Sydøstasien og konverseret en lokal ungmø. De talte om, hvordan man klædte sig

på forskellig vis verden over. På en serviet tegnede Laurits så en pige, der var dresset op efter vestlig mode - hun fik lige et par ekstra kruseduller på ærmerne for at tage sig godt ud.

Flere år senere gik Laurits til kaj i samme havn. Inde i byen spærrede han øjnene vidt op. Det var som bare mannequinerne i alle dametøjsforretningers vinduer var iført kjoler med pufærmer. Ikke nok med det. Skilte fortalte, at kjolerne var "Designet af en dansk sømand."

Der bor en bager

på Havnegade

Britta Kjelde fortæller om forældrenes store gæstfrihed. Store Bededagsaften var helt speciel. Der var langet mange hveder over disken i dagens løb; men der kom også mange mennesker om aftenen i privaten, hvor der blev serveret varme hveder. Når hun tænker tilbage, ja, så var der måske 40 personer, der fyldte op i stuen og i køkkenet.

Grød kontra Brød

Tænk, at mens de gamle egyptere 4.000 år før os kunne sætte tænderne i nybagt, vellugtende brød, måtte vi slå os til tåls med grød og vælling – som oftest lavet på rug.

Også i det sydlige Europa var befolkningen tidligere med på brødbagning, end vi var her i Norden. Italienerne leverede beviset på, at der ligefrem fandtes bagerier omkring år 0, nemlig i Pompeji, der blev ødelagt år 78 e. Kr. Her gravede man således et intakt bageri med flere ovne ud. Det var næsten 2.000 år, før vi i her i landet fik styr på bageprocessen.

Kendskabet til brødbagning i Danmark skete omtrent på samme tid, som kristendommen blev indført i landet. I al den tid, hvor Danmark var et udpræget bondesamfund, spillede rugen en altafgørende rolle – ja, den fulgte folk fra vugge til grav.

I H. G. Niensens erindringer fra 1924 skriver han om datidens suttekuld: "Sutten, som bestaar af sammentygget Rugbrød og Sukker, bunden i en Linnedklud, der ovenikøbet sjældent skiftes og er mørkere end dens Indhold".

Andre kilder mener at vide, at rugen indeholdt et beroligende stof, så barnet lettere faldt i søvn. I den sidste ende af livet kom folk igen i tæt kontakt med rugen, nemlig på et leje af rughalm. Man havde et udtryk for dette: "Liget blev lagt på strå".

Bagere i Skærbæk

Det første bageri, vi har kunnet finde her i Skærbæk, var i 1880 ejet af Peter Lorentsen. Han havde en bagersvend, der hed Jørgen Arentsen.

Skærbæk Havnegade 9 med det lille bageri

Petrea Tang

"De ligger der og frister på sirlige rækker – lysebrune, lette og lækre – og så med sukker på. Man kan dufte Petreas æblehorn gennem det lille vindue – og så koster de kun 10 øre stykket." Ja, sådan må et barn have tænkt om Petreas' vidt berømte æblehorn.

I mands minde har Skærbæk Havnegade været bagergaden. Fra 1925 og 24 år frem drev Petrea Tang, datter af Ane og Peter Tang hjemmebageri på Skærbæk Havnegade nr. 9. Hvorfor hun oprettede et hjemmebageri, vides ikke. Må-

Skærbæk Hjemmebageri, v/ Petrea Tang. Telf. Skærbæk ved Kolding 24.

I 1925 startede Frøken Petrea Tang sit kendte Hjemmebageri i Skærbæk By, og i de forløbne Aar er det en betydelig Kundekreds, som Frøkenen har faaet — ikke alene i Skærbæk, men ogsaa i det nærmeste Opland.

Forretningen er ogsaa kendt af mange Turister, som sætter Pris paa Petrea Tangs fortræffelige hjemmebakte Kager.

ske var det en kombination af sund sans og faglig kunnen. Nøgetert betraget var det en gensidig hjælp mellem forældrene og hende. Niecen, Betty Tang husker de lækre kager, Petrea diskede op med, når familien var på kaffebesøg - det var ifølge hende næsten eventyrligt.

Petrea var også udenbys kendt. I Middelfarts kajakklub, "Strømmen" står der på side 7 i 75-års jubilæumsskriftet: "Vand hentede man på gården, og mælk kunne købes ved et hus lige ved siden af. Turen til baker og købmand foregik i kajak, og der kunne altid laves en god handel hos Petrea Tang i Skærbæk."

Petrea var et sirligt og arbejdsomt menneske. Hun passede forretning og bageri - intet gik til spilde. En dørklokke, der dinglede, sørgede for, at hun kom fra bageriet og ud til kunderne. Krævede bagningen et årvågent øje, aflastede moderen hende som ekspedient.

En tilbygning til det oprindelige hus rummede både bageri og forretning. - Senere fik Svend Pedersen et mælkeudsalg i tilbygningen.

Bolette Nicolaisen

Som de øvrige, der solgte brød i Skærbæk, havde Bolette til huse på Skærbæk Havnegade, hun i nr. 31 - i den ene ende af huset. Det var de runde rugbrød fra bageren i Nr. Bjert der gik, - ja, som varmt brød.

Oluf Pedersen fortalte: "Havde vi knægte en 10-øre, så kunne vi altid få lidt slik hos Bolette." Hun var også byens slikmutter.

Sølvbryllup: Inger, Bente og Ole Eskildsen

Ole Eskildsen

"Kom til Skærbæk - her sker noget!". Sådan kan ægteparret Balling Engelsen godt have sagt til henholdsvis deres søster og svoger i 1947. De hed Inger og Ole Eskildsen og boede i Fjerslev ved Svenstrup. Baggrunden for udtalelsen var, at det lige var blevet bestemt, at et elektricitetsværk skulle opføres i Skærbæk.

Med det ville der komme mange nye beboere til byen, i første omgang bygningsarbejdere, men med tiden også arbejdsmænd og funktionærer. Ole og Inger tog en hurtig beslutning, solgte deres bageri i Svenstrup og flyttede til Skærbæk i 1947.

Med sig på turen havde de taget deres kommende arbejdskraft, søskendeparret Signe og Sigurd, der begge havde lyst til at se noget nyt. Sigurd var

bagerlærling, og Signe skulle arbejde som bagerjomfru og hushjælp.

Nu skulle der bygges både hus og bageri, og Ole og Inger købte en egnet grund på Skærbæk Havnegade nr. 28. Mens byggeriet stod på, arbejdede både Ole og Sigurd hos en bager i Fredericia, som også kunne tilbyde dem en lejlighed. Da bageriet stod færdigt, flyttede bagermesterparret og de to unge ind, selv om huset endnu ikke var færdigt. Således manglede der døre i de værelser, som Signe og Sigurd skulle bebo. Men hvad betød det? De var jo søskende, som Ole sagde.

I 1949 købte Ole Petrea Tang ud, og så lå byen åben for ham. Han var en glad mand med højt humør, så han blev hurtigt afholdt af alle, og kundekredsen voksede. Når de unge kom sent hjem fra byen, kunne de altid gå til vinduet i bageriet og få friskbagt brød med hjem. Hver gang, der blev født en lille ny borger i Skærbæk, sendte Ole en stor svesketærte til hjemmet.

To halvgamle skærbækkere, Harry Ottosen og Oluf Pedersen husker så glimrende Ole. Harry fortæller: "Han havde også en anden god ting (udover det med svesketærterne). Når man blev indkaldt som soldat, så fik man en stang wienerbrød. Det var ikke bare sådan en stang, det var en hel, lang stang - den blev tilsendt. Jeg kan huske, dengang jeg lå i Auderød, så kom der en stor pakke til mig. Hvem dæ.... sender pakke til mig? Så var den fra Ole. Der var højt humør. Hvad var vi? 14-16 mand i stuen - det var lige tilpas."

Og Oluf fortsætter snakken om alle de rundstykker, der er blevet rakt ud af gavlvinduet: "Når man skulle sejle om morgenen, så var Ole godt i gang, så man kunne bare gå til vinduet og få en posefuld. Ligesådan når man kom hjem efter at have været i byen. Utroligt at han ville finde sig i det. Vi var halvsnalrede, og så kom der sådan en flok - sådan nogle hvalpe. Vi kom altid derfra med kager og fulde af mel, for vi syntes jo godt, vi kunne hjælpe med at bage, når vi nu var kommet ind. Jeg har så galt endda siddet inde i hans køkken og spist frikadelle-madder midt om natten. Han var alletiders, den Ole."

Inger og Ole holdt sølvbryllup i Skærbæk. Deres datter, Bente har fortalt, at forældrene lærte sig nye drikkevaner i Skærbæk - for her drak man vin til maden!

Efter salget flyttede ægteparret til Luthers Vej i Fredericia, hvor de boede et par år. Men så trak Nordjylland igen - eller også var det Bente, der trak, for hun havde bosat sig i Nibe. Hun har fortalt, at Ole tog lidt arbejde hos andre bagere, hvilket hun ikke forstod dengang - at være bager var uden tvivl et slidsomt arbejde.

Bagerlærlingen, Sigurd blev udlært og fik arbejde hos bager Verner Hermansen i Børkop. Her mødte han sin kommende kone, Irene. Parret blev gift, og i 1953 købte de Bager Hansens forretning i Herslev af enken, der ikke magtede at drive bageriet videre. Det blev til mange år i Herslev, og efter Sigurds død flyttede Irene til Erritsø.

Bagerjomfruen, Signe blev gift med en kendt skærbækker, Holger Sørensen. De bosatte sig på Nyvej nr. 29, hvor sønnen Ole bor i dag.

Frode Nielsen

Før Ole og Inger flyttede, fik de en svend, Frode Nielsen. Ham var det, der overtog bageriet. Der var ikke mange, der nåede at se den nye bager, før han var fløjet af pladsen.

Kjelde

Henning Kjelde blev født på Mors og voksede op som lærersøn på Jegindø. Som 16-årig kunne han godt tænke sig at blive bager ligesom sin kammerat, der var blevet udlært hos en bager i Vamdrup. Henning fik læreplads samme sted, og det var også her, han fandt sin kone, bagerjomfruen

Birthe og Henning Kjelde

Birte. "Birtes hjem blev mit andet hjem", siger Henning. "På grund af den lange afstand mellem Vamdrup og Jegindø kunne jeg ikke komme hjem så tit. For at gøre rej-

setiden kortere skulle man først til Esbjerg, derefter til Ringkøbing, så videre til Struer og derfra til Vildbjerg, hvor min far hentede mig i bil. Sådan en tur frem og tilbage kunne ikke klares på en enkelt fridag."

Da Henning var udlært, tog han med Birte til Fredericia, først til et brødsalg på Treldevej og senere til et bageri på Fælledvej nr. 25. Deres ældste

datter, Randi blev født i Fredericia. I 1963 flyttede familien til Skærbæk, hvor Britta og Evan blev født.

Henning fortæller: "Vi fik mange dejlige år, en god kundekreds, adskillige leveringer til kantinen på

Skærbækværket samt en givtig brødtur ikke mindst ved alle husene i værkbyen". Datteren, Britta husker en vinter, hvor hendes far skulle ud med brød. Han trak mig rundt på en slæde, og så skulle jeg løbe ind med det bestilte brød.

At være bager er ikke for syvsovere. Som ene mand i bageriet begyndte Henning arbejdet kl. 3 hver nat. Når de unge kom hjem fra en bytur, kunne de få buschaufføren til at holde ved bageren, hvor Henning velvilligt ekspederede friskt brød, cigaretter og andre fornødenheder. Skete der så

forstyrrelser i aftenens løb, kunne det være svært at nå at få noget søvn, inden det var "morgen". En aften blev han vækket, da der blev smidt sten på soveværelsesvinduet. Så tog det lidt tid at falde i søvn igen, og resultatet blev, at Henning kom for sent i gang med sin bagning. Det morede folk sig over; men da bagerparret var velanskrevne, accepterede folk, at morgenbrødet blev forsinket den følgende dag. - Den hændelse stod i skærende kontrast til Birtes kontante bemærkning til folk, der ville købe morgenbrød kl. 10: "Du skulle være kommet i morges."

Henning havde flere specialiteter som f.eks. poser med revet hvidt brød til rundboller; men særlig stolt var han af sine kransekager - og det var med god grund. Han var også lidt af en spasmerger. Han blev engang spurgt om, hvorfor han havde håndværkere, men ingen spanske rundstykker. "Kom igen i morgen, så skal du se", svarede han. Dagen efter solgte han "spanske håndværkere", hvor den ene halvdel af rundstykkerne havde fået et lag birkes.

Birte var kendt for sine kvikke bemærkninger og hun fulgte traditionen med at opsætte gratulationslister i butikken. Det kunne være i anledning af konfirmationer, bryllupper, runde fødselsdage eller jubilæer. Så kunne man skrive sig på listerne, hvis man ville sende en hilsen til den, der skulle fejres. Som regel var der to kolonner, så man selv kunne vælge beløbets størrelse. Det er et tilfælde, at denne liste blev udleveret - normalt fik man et gavekort fra Danske Bank, hvor

*Hilsener og Freddy Nielsens sølvbryllups
den 4-8*

<i>1900</i>	<i>2000</i>
<i>Hansen og Sofie Torskov</i>	<i>Hansen og Lene Torskov</i>
<i>Anna og L. Petersen</i>	<i>Stille og Povl Hølling</i>
<i>Hans Christensen</i>	<i>Tulle og H. Hansen</i>
<i>Otto Christensen</i>	<i>Thage Hansen og Henny Torskov</i>
<i>Gudrun og Tommas Nielsen</i>	<i>Wage Svendsen og Henny</i>
<i>Emma og Henny Nielsen</i>	<i>Henny Hansen og Hans Christensen</i>
<i>Ulrich Christensen</i>	<i>Pinde Pedersen</i>
<i>Charlotte og Otto Christensen</i>	<i>Thage og Bendt Pedersen</i>
<i>Emil og Hans Christensen</i>	<i>Thage Torskov</i>
<i>Emil og Hans Christensen</i>	<i>Bente og Henny Torskov</i>
	<i>Louise og Peter Lillendal</i>
	<i>Henny og Henny Pedersen</i>
	<i>G. Christensen</i>
	<i>Gudrun og Lene Torskov</i>
	<i>Marcel og forjagt Nielsen</i>
	<i>Henny og Anne Ring-Nielsen</i>
	<i>Bente og Henny Torskov</i>
	<i>Emil og Henny Christensen</i>
	<i>Emma og Henny Christensen</i>
	<i>Henny og Henny Christensen</i>
	<i>Henny og Henny Christensen</i>
	<i>Thage og Henny Christensen</i>
	<i>Bente og Henny Christensen</i>
	<i>Bente og Henny Christensen</i>

*90 kr
500 -
100
690 kr*

alle navnene var skrevet, så man ikke kunne se, hvem der havde givet hvad.

Mange bagerpar har gennem tiden sikkert fået sange skrevet på melodien: "Der bor en bager". I 1985 blev en nyskrevet komposition på otte vers tilegnet byens bagerpar: Birte og Henning Kjelde. Aage Mogensen havde lavet et arrangement af melodien, og sammen med nogle af Skærbæks unge musikere fremførte de det lille værk. Melodien blev spillet i forskellige klassiske variationer: strygekvartet med brede strøg, markeret rytme, staccato m.m. Instrumenterne var violiner, cello, tværfløjte, tromme og Aage på kornet. Her er de to første vers:

*Der bor en bager på Havnegade,
der sælger kager og ikke blade;
men dagens nyheder kan du få,
og har du tid, du dem høre må.*

*Der bag ved disken, der står jo Birte.
Hun står der ikke for kun at flirte;
men for at sælge dig morgenbrød,
to kolde Tuborg, måske en sød.*

Se det at få foræret et helt lille klassisk værk med fem instrumenter og ikke at forglemme et kor er ikke en hvilken som helst bager forundt!

Britta Kjelde fortæller om forældrenes store gæstfrihed. Store Bededagsaften var helt speciel. Der var langet mange hveder over disken i dagens løb; men der kom også mange mennesker om aftenen i privaten, hvor der blev serveret varme hveder. Når hun tænker tilbage, ja, så var der måske 40

Kaj Bonde ælter

personer, der fyldte op i stuen og i køkkenet. Der skulle laves meget kaffe. Britta: "Mor kunne også finde på at sende kaffe og hveder ud til både, der var ankret op i fjorden. Jeg husker tydeligt, at folket på "Georg Stage" et år fik del i Store Bededagsfejringen."

"Årene er gået, og jeg kan tænke tilbage på mange gode år i Skærbæk med mange venner", siger Henning. Han mistede sin kone i 2004 og bor nu sammen med Birgit Christensen i Fredericia.

Kaj Bonde

I 1991 solgte Henning bageriet til Anna Grethe og Kaj Bonde, som kom lige fra Grønland. De overtog bageri og butik og ændrede kun lidt fra Kjeldes tid. Kaj: "Efter 14 år i Skærbæk trak Grønland igen, og

vi lukkede og slukkede for bageriet. Huset solgte vi til en landmand.

I dag har vi bageri i Vester Nebel og i Bramdrupdam – jeg kunne godt tænke mig at komme tilbage til Skærbæk.”

Til venstre: Maja med "Alt godt fra havet" foran Cap Horn i Nyhavn

Majas Morgenbrødsservice

Nu kunne skærbækkerne ikke smutte ned efter rundstykker lørdag og søndag morgen. "Det måtte der gøres noget ved," tænkte Maja Hansen, en kvik pige på 10 år. "Min mor kommer hjem fra natarbejde som hjemmesygeplejerske, så kan hun tage brødet med."

Jeg brugte to timer hver fredag eftermiddag, hvor jeg kørte rundt og tog mod bestillinger og forhåndsbetalinger. – Så gik der igen to timer, både lørdag og søndag med at bringe brødet ud." Selv på sin konfirmationsdag svigtede hun ikke sine kunder.

Det blev til fire år med "Majas Morgenbrødsservice". Hun mildnede overgangen fra at have en bager med friskt bagerbrød i weekenden til ingen bager at have. Handelsgenet har fulgt Maja lige siden. Hun brænder for købmandskab, forretningsudvikling og ledelse. I dag er Maja direktør i ISS Catering, der driver 250 kantiner i hele Danmark. I 2019 var hun på Berlingske Businessliste over de 100 mest indflydelsesrige, resultatskabende, kvindelige rollemodeller i det danske erhvervsliv.

Et verdensmesterskab på den anden side af jorden

Skærbæks placering ved fjord og bælt indbyder til sejlads. Siden 1970'erne har byen genereret mange dygtige børne- og ungdomssejlere. Første gang en optimistjollesejler blev udtaget til VM var i 1987, og så gik det slag i slag de følgende år med udtagelser, fine placeringer og sejre i DM, NM, EM, VM og OL.

Flere af optimistsejlerne havde lyst til at afprøve større både, deriblandt søskendeparret Helle og Lars Ørum (Bro-Lars). - Parret valgte at prøve den livlige skiff-jolle, 29'eren - måske vidste de på forhånd, at man siger, at hvis man kan sejle en sådan jolle, kan man sejle hvad som helst!

De deltog i mange stævner i Danmark, i Finland, i Canada og kvalificerede sig til at deltage i VM i Australien, 2002. Værtslandet lagde både til; men Helle og Lars havde egne sejl med. De var sponsoreret af ELSAM, som det ses på billedet foran Operahuset i Sydney. - Der deltog rene drenge- og pigebesætninger og også pige/dreng besætninger. Søskendeparret blev nr. 1 i konkurrencen for pige/dreng besætning, og i den samlede sejlads blev de nr. 13.

I dag deltager Lars i onsdagsaften-kapsejladserne i Skærbæk, mens Helle træner matchrace sammen med fire piger i bådtypen J70.

Doktor Fischer

Sognets læge

Jeg husker især en nat, hvor vi var til en fødsel i Gammellose. Mens vi var der, kom fru Johansen med besked om, at nu var der også en fødsel i Herslev.

Landlæge

Fortællingerne om sognets Dr. Peder Fischer er mange og spektakulære. En af dem, der husker den arbejdsomme læge, er vognmand Martin Laursen. I Skærbæk havde han været kommis hos købmand Ingver Albrechtsen, og fra 1948 kørte han for savværksejer Harald Iversen, inden han blev selvstændig taxavognmand i Taulov.

Martin Laursen fortæller, at Dr. Fischer var vendelbo. Efter sin embedseksamen praktiserede han først i Grønland og derefter på Bornholm. I 1938 overtog han konsultationen i Taulov efter islændingen, dr. Joenson. Dr. Fischer havde mistet det ene ben på grund af en art muskelsvind. Dengang lå både lægebolig og konsultation på 1. salen i Henrik Lunds store ejendom lige overfor Taulov Station. Det var besværligt ikke alene for ældre patienter, men også for dr. Fischer, der måtte op og ned ad trappen flere gange dagligt på sit træben.

I sne og slud, skal lægen ud

Dr. Fischer aflagde sygebesøg både om formiddagen og sidst på eftermiddagen – dengang en vanlig foreteelse for landlæger. Men han brød sig ikke om at køre i sne og kulde og allierede sig derfor med Martin Laursen. Det makkerskab holdt i næsten 30 år.

Martin fortæller: "Når sneen faldt, aflyste vi al anden kørsel om formiddagen eller fik Hans Lind, Skærbæk til at køre turene. Vi startede, når morgenkonsultationen var færdig. Der var som regel mellem fem og ti besøg. Vi begyndte altid turen med at få ild på en af Peders gode cigarer. Når vi kom tilbage, fik vi igen en cigar, hvis

Konsultation og lægebolig over for Taulov St.

ikke det var den dag, jeg havde ondt i halsen. Så fik jeg i stedet en flaske hostesaft.

Vi kørte på et par besøg igen, når eftermiddagskonsultationen var forbi. Men der var altså også det med turene om natten. Det var sjældent, vi fik en hel nats søvn. Når Peder ringede, sagde han altid: "Jeg ligger i sengen endnu." Men det var helt sikkert, at han stod og ventede på trappen, når jeg kom derom. Det beundrede jeg ham for, han skulle dog have benet spændt på."

Dr. Fischer tilhørte de generationer af læger, der som noget helt naturligt tog sig tid til sygebesøg i hjemmene – arbejdsdagene var lange; men både ørebarnet, skøjteløberen og konen med den alt-ødelæggende hovedpine blev tilset og fik trøst. Ørebarnet var Sven Kjær, og skøjteløberen var Jørgen Tamberg. Han kan stadig huske, hvordan han flækkede det ene øjenbryn, da han løb på skøjter, der hvor "Vildengen" nu ligger. "Dr. Fi-

scher ville have mig på skadestue. Det ville jeg ikke,” og så sagde lægen: ”Hvis du lover mig at ligge helt stille inde på sofaen, så skal jeg sy dig sammen; men du skal ligge helt stille, selv om det gør ondt.” Og så blev den 10-årige Jørgen syet sammen.

Margit Tamberg havde tit lægebesøg, og den flinke dr. Fischer sagde: ”De er en meget tapper kvinde. De har en meget slem sygdom, som vi ikke kan hjælpe Dem med så godt, som vi gerne ville. Deres smerter er meget invaliderende.” Margit havde en slem migræneform, som kun kunne afhjælpes med en indsprøjtning. ”Jeg har kun gode ting at sige om dr. Fischer. Selv om jeg ringede ofte, kom han i løbet af et øjeblik og var altid meget omsorgsfuld.”

Fødsler

”Et kapitel for sig var fødslerne. Først skulle jeg afsted med jordemoderen, Marie Sørensen. Efter et stykke tid var det afgang med Peder. Det tog sjældent ret lang tid, så ham ventede jeg på. Når der så var gået en times tid, skulle jeg ud at hente jordemoderen hjem igen. Jeg husker især en nat, hvor vi var til en fødsel i Gammelmose. Mens vi var der, kom politibetjent Johansens kone med besked om, at nu var der også en fødsel i Herslev. Hele natten gik, det var koldt, og så al den sne. Det var umenneskeligt – og så i en folkevognsbuss. Det var nok den nat, der gav stødet til, at Peder blandede sig i, at vi burde have en personvogn i vognmandsforretningen. Så kunne vi da holde varmen. Jeg skal nok også lige nævne jordemoderen. En meget håndfast dame. Men dygtig var hun og højt elsket af sine patienter.”

Tæt på doktoren

Med årene delte Peder og Martin mange sjove, triste eller bemærkelsesværdige situationer. ” Hos en familie i Sdr. Vilstrup mente den ældre mand i huset, at nu havde ham vognmanden kørt doktor så længe, at nu måtte han snart kunne klare det selv. Jo, sagde Peder, vi har bestemt, at næste gang det bliver snevej, så skal Martin til at skrive recepterne.

Marie Sørensen i forgrunden – udsnit fra eksamensbilledet som sygeplejerske

På et tidspunkt havde vi hver aften en tur til Sdr. Vilstrup. Konen i huset var voldsomt angrebet af sygdom og fik en sprøjte for natten. Det var hårdt for Peder, og han lagde ikke skjul på, at det lakkede mod enden.

I Tårup kaldte en familie tit læge om natten. Konen led af galdestensanfald og bad altid om en indsprøjtning. Men det sluttede, for da Peder engang

Dr. Peder Fischer og fru Ragnhild

kom ud fra hjemmet, meddelte han mig, at vi ikke skulle derind mere. Dagen efter ville han underrette kredslægen. Den pågældende kone var en af datidens narkomaner.”

Lange arbejdsdage slider

I alle årene lå lægekonsultationen på førstesalen på Taulov Bygade. Dr. Fischer blev ikke yngre, benet blev ikke bedre, og trappen skulle stadig forceres både dag og nat. I 1965 fortalte han Martin, at deres veje nok snart skulle skilles. Arbejdet var blevet for brydsomt, selv om han havde fået arrangeret en weekendordning med Esben Olsen i Håstrup, og selv om lægeparret havde bygget et mere handicapvenligt hus på Jacob Hansens Vej.

Praksis afhændes

Lægepraksissen blev sat til salg i efteråret, og ved jule-tid havde han den første køber. Martin: ”Men den handel løb ud i sandet, så han ville gerne, om vi kunne holde ud et stykke tid endnu. Selvfølgelig kunne vi det, selv om jeg godt nok syntes, at det var drøjt med alt det nattehøj. Men det var nok, som Marie sagde, at så længe Peder kan klare det, så kan du vel også. I januar gik salget i orden, og 1. marts 1966 flyttede Ruth og Carl

Erik Christensen ind i lægeboligen med tre raske drenge.

Peder var nok slidt for langt ned. Han fik det lidt svært med sit handicap, fik også sukkersyge. Det blev ikke det otium, han havde ønsket sig og bestemt heller ikke det, alle vi andre havde ønsket for ham. Jeg kiggede jævnlige ind til dem, når der var lejlighed til det - Peder ville så gerne snakke. På et tidspunkt måtte han holde op med at køre bil. Også der måtte vi hjælpe til. Jeg vil nævne den sidste tur, hvor vi kørte til øjenlæge Frandsen i Kolding. Da sad Peder i kørestol, og jeg bar ham ind i øjenlægens stol. Peder bad mig om at blive hos ham. Derfor blev jeg vidne til, at øjenlægen måtte fortælle ham, at han desværre ikke kunne hjælpe ham. - Det var en trist tur bagefter til Tau-

lov. Det var sidste gang, jeg så Peder. Inden der var gået en uge, var han død. Slidt op. Marie og jeg mistede en god kunde og en kær ven.

Betænksom til det sidste

For at gøre beretningen om Peder helt færdig kan jeg fortælle, at hans kone, Ragnhild blev boende i huset på Jacob Hansens Vej i nogle år. Hun tilbragte sin sidste tid på Tavlhøj.

På vej ud af kirken efter hendes bisættelse prikkede en herre mig på skulderen. Han spurgte, om jeg var vognmand Laursen, hvilket jeg kunne bekræf-

te. Han præsenterede sig som advokat Uldahl Juhl, Kolding og fortalte mig, at de to gamle mennesker, der var barnløse, havde testamenteret deres formue til tre familiemedlemmer, to af deres tjenestepiger, Lotte Christensen og Lissy Sørensen samt til mig. Det var nok noget, der vakte røre i den lille by. Tak Peder og Ragnhild. Æret være jeres minde.”

Fra indvielse af Røde Kors børnehaven i Taulov. Dr. Fischer står yderst til højre. Han har netop modtaget en æresbevisning fra Dansk Røde Kors.

Anne Lise – 18 år

Den norske indvandrer

Kai kom til at kende den by rigtig godt. “Nå, så skulle du lige en tur op gennem byen, Kai?” “Nej, det var ikke nødvendigt. Der kom fint mange på besøg på havnen hver dag.” En af dem var Anne Lise.

Kærestepar

besøg hos sin kæreste i Danmark. Der havde hun truffet plejehjemsleder Samuel Petersen fra Taulov, og han manglede folk. Anne Lise var ikke sen til at tage imod tilbuddet om at komme til Danmark. Og hvorfor var hun ikke det?

Sommeren 1962

Fiskekutteren "Bodil Skare", VE 164 i Kopervik

Anne Lise
"Vil du med til Danmark. Jeg har fundet et sted vi kan få plads begge to", spurgte Reidun sin veninde Anne Lise. Hun kom hjem til Norge efter at have været på be-

Vi må et halvt år tilbage i historien, der tager sin begyndelse ude på Vikingbanke sommeren 1962. Her arbejder Kai Anker Jørgensen på fiskekutteren Bodil Skare. Det er hårdt arbejde; og akslen til skruen knækker – katastrofalt. Lyngby radio bliver kontaktet. Der er ingen hurtig hjælp at hente fra den kant, så de er glade, da en kutter i nærheden slæber dem til nærmeste "storby", hvor de kan få udbedret skaden.

De lander i byen Kopervik på Norges vestkyst. Kan det besøg opveje ærgrelsen over en knækket aksel? Hvem kender Kopervik? *Byen, der har sit navn, fordi en mand hed Per, havde en ko og boede inde i vigen.* – Og så den by i tre uger.

Kai kom til at kende den by rigtig godt. "Nå, så skulle du lige en tur op gennem byen, Kai?" "Nej, det var ikke nødvendigt. Der kom fint mange på besøg på havnen hver dag." En af dem var Anne Lise. De kom i snak. Og da det tog tre uger, inden fiskekutteren var klar til atter at sejle mod Vikingbanke, fik de tid til at få snakket så meget, at det var nemt et halvt år senere at takke ja til et job i Taulov.

Tredje februar 1963

Der skal en del kuldegrader til for at tage modet fra en nordmand. Men minus 25 grader, det var dog noget. Man kan ikke sige, at hun fik en varm velkomst i det land, der skulle blive hendes nye fædreland. Anne Lise—18 år— havde ikke regnet med, at der kunne være så skrækkeligt koldt i Danmark. Det frøs 25 grader i Kolding. Men det kunne dog ikke kue hende. Måske, fordi der var en varm stue hos Marie Jørgensen på Overgade

13 i Skærbæk. Hun var enke efter fisker Karl Jørgensen. De havde 5 børn, hvor Kai var den yngste. Anne Lise havde i Norge sagt farvel til far, mor, to brødre og to søstre. Det var godt, at hun var så glad for at arbejde på plejehjemmet. Efter sin handelseksamen havde hun været på kursus på Sygehuset i Kopervik, så hun nu var sygemedhjælper. På førstesalen på Tavlhøj, hvor Samuel ledede flokken, var der godt at være.

– Og så var der jo Kai. Han var kommet ind som soldat den samme dag, som Anne Lise satte fod på dansk jord. Hun kunne ikke vide, at flyvevåbnet havde til huse i Vedbæk, og slet ikke, at Vedbæk ikke lå lige om hjørnet. Dog: soldater kunne for 5 kr. komme med toget til alle steder i Danmark en gang i måneden. Sådan var det. Bedre end ingenting.

Anne Lise og Reidun havde deres værelser på plejehjemmet. Folk nød de glade piger og lærte dem at tale dansk. Det kom der megen morskab ud af. Pigerne tilegnede sig derfor et lidt specielt dansk, fordi de gamle talte med stærk dialekt og ofte i korte sætninger. Anne Lise var ikke vant til det danske rugbrød, og væltede sig i stedet for i plejehjemmets nybagte franskbrød. Det gav en gevinst på 12 gode kilo, der fik folk til at tro, at hun var gravid. Hun kom af med kiloene igen. Den stør-

Anne Lise står til højre med far, mor og dengang tre søskende

ste forskel mellem skik og brug i de to lande viste sig sjovt nok at være synet af damerne, der røg - både cigaretter og cerutter. Aldrig havde de set så sært et syn!

Bryllup

Efter soldatertiden kom Kai i 1964 på

Bryllupsrejsen startede med en rotur

svejsekursus og begyndte på Skærbækværket samme år. Hvorfor dog det, når han nu var fisker. Jo, for vil man være fisker fra Skærbæk, så hedder det Skagen. Og når man nu har fået chancen for at

kunne få godt arbejde i Skærbæk, så bliver man hjemme. Anne Lise var glad. Nu kunne de øjne et bryllup forude. Midt på sommeren 1965 drog de til Norge. Kais mor, Marie og andre i familien

havde aldrig været uden for landets grænser. Nu skulle der købes bryllupstøj og arrangeres rejse nordpå. Der kørte tre biler af sted: men Marie og de andre ældste i familien rådede ikke over en bil, så de måtte med toget. Først til Hirtshals, så sejladt til Kristianssand og derfra med tog til Stavan-ger og til allersidst med båd til Kopervik. Da havde skærbækkerne været på farten i 22 timer, og gamle Emil fra Børup Sande udbrød forundret: "Der kan da ikke leve folk i de klipper." De var trætte. Men bryllup blev der. Ikke 17. maj; men den 7. juli 1965 blev de viet i Koperviks gamle kirke. Bryllupsfesten skulle forene de to familier, der ikke før havde set hinanden. De lykkelige unge holdt deres hvedebrødsdage på en øde ø, hvilket er muligt i Norge. Nu skulle familien tage afsked med den mellemste søster. Nu skulle hun være dansker.

Statsborgerskab

De fik deres første adresse på Storgaard, hvor de boede i to et halvt år. Her fødte Anne Lise i 1966 deres søn, Flemming og året efter Irene. Anne Lise fortæller om den store hjælp, det var at have jordemoder Marie Sørensen fra Taulov til at dirigere fødslen, selv om den foregik på Sct. Josef Hospital i Fredericia. Statsborgerskabet skulle i hus. Det var dengang bare en formssag. Og en nordmand.

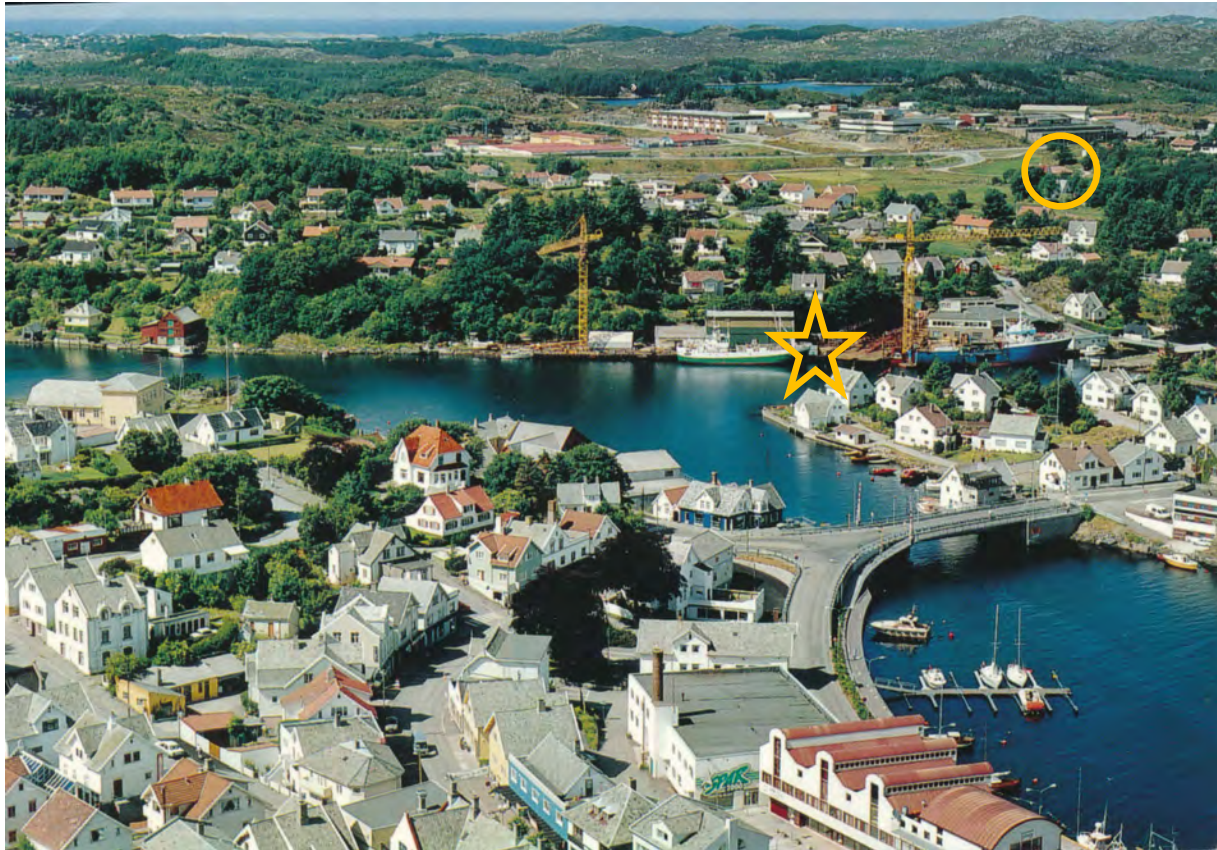
Hvad kunne spænde ben for det stykke papir? Det kunne de første tyrkeres ankomst til Danmark. Pludselig skulle der mere end et stykke papir til, og så gik sagen i kludder, og så blev Anne Lise gal, og så kunne det også være lige meget. Norsk statsborger var og er hun. Hendes dejlige accent med en lille rest af det norske er vi glade for.

Husmor i Danmark

Kai bygger hus. De vil have deres eget. Det bliver Skærbækvej 115. Nu er der plads til Linda, der bliver født i 1972. Anne Lise har nok at se til; men da man ingen børnehave har i Skærbæk på det tidspunkt, så fylder hun også lige op med et par dagplejebørn.

Hun lukker kuldet på fire i 1981, da Leila bliver født. Så er reden fuld. De ældste går i skole og er

Kopervik. Cirklen viser Anne Lises barndomshjem og stjernen den kaj, hvor Kai lagde til

aktive i deres fritid. Badminton, fodbold, spejder, ridning, håndbold, gymnastik, sang og musik, amatørteater, folkedans og billedskole. "Du kan nok se, at der ikke var tid til at komme på arbejdsmarkedet, når der skulle køres og vaskes tøj til hele sportsholdet, som vi gjorde dengang. Og så skulle man også være aktiv forælder på sidelinjen og ved stævner og lejrture, forårskoncerter og femiseringer," siger Anne Lise, der selvfølgelig var

'evighedsforældrerepræsentant', hvilket fire børn gjorde muligt.

Ikke desto mindre tager hun arbejde i Elbohallen fem timer daglig, da Leila begynder i skolen i 1989. Hun afløser også hos købmand Jensen på hjørnet lige overfor, hvor de bor. Det er så dejligt, når hun er i butikken. Folk bliver i godt humør, og kedet sig har hun aldrig. Hun syr sit eget tøj, går flere år i aftenskole og til banko både i Elbohallen

og i Skærbæk. Men det bedste er dog sammenholdet i strikkeklubben i de første år. Her mødes en flok piger hver fjortende dag igennem flere år. — Det blev gode venskaber.

Norge mit Norge
Hjemlandet blev ikke glemmt. Mindst 100 gange har de været deroppe. Da deres fire børn blev gift, og Kai og Annelise fik børnebørn, kan man forestille sig, hvilket menageri det af og til

har været, når flokken skulle nordpå. Tolv var de engang, en hel uge endda og så to år i træk. Man fornemmer, at så har Anne Lise det allerbedst. I både stille og storm har de haft de dejligste oplevelser på ferier i hendes hjemland. De har været hjemme i Kopervik til adskillige 17. maj fester. Så er pigerne og kvinderne i festskrud i deres nationaldragt, Bumaen smukt broderet og pyntet med det norske smykke, Søljen. For et par år siden stak de dog af for sig selv på en tur fra Københavns Havn, langs Norges kyst og helt op til Nordkap. Den tur overgik alt, selv om de har været på dejlige ferier i store dele af verden. At se Norge på den måde var overvældende.

17. maj på Fjordvejen i Skærbæk

Sølvbryllup med flag der var norske på den ene side og danske på den anden

Den der lyves død lever længe.

Anne Lise skal have nyt pas i 2011. Hun tager til Norge, hvor der også skal skrives under på et stykke jorddelingspapir. Hun bliver noget forbavset, da hendes niece siger: "Dine børn skal skrive under, for du er jo død!" – "Hvad er det du siger, er jeg død?"

I Norge havde de i anledningen af jordsagen konstateret, at Anne Lise var 'ikke eksisterende', hvorfor sagen overgik til hendes børn. Anne Lise og niecen gik derfor op på kommunkontoret. "Goddag. Ja, her har I så min døde moster", sagde niecen. Der blev dyb tavshed. Og så panik. Men ingen har indtil nu kunnet finde den skyldige i hændelsen.

Den danske nordmand

"Er du dansk eller norsk?", spørger folk. Svaret kommer hurtigt – dansk. I deres nye lejebolig på Overmarken, føler de sig rigtig godt tilpas. "Der er så mange børn her. Jeg tror 50. Er det ikke dejligt." Og Anne Lise synes også, det er fint, at områdets legeplads ligger lige uden for deres hus. "Det bliver så levende," siger hun glad. Oldebørnene har gjort deres indtog. Bare et par stykker indtil nu. Men vent.

Sådan så en norsk skolestue ud, altid med enkeltmandsborde. Anne Lise sidder som nummer fire fra front i anden række fra venstre.

Kai og Anne Lises dejlige familie har nydt godt af at have Norge i baghaven. Nu får hun hver måned folketryk, som pensionen hedder i Norge. Men dansk er hun.

Der har boet andre nordmænd i Skærbæk. Det er sikkert og vist, at alle nordmænd med norsk nationalflag hejser det den 17. maj. På den dato har der i mange år også været flaget med det norske flag på Fjordvejen.

Jul i den gamle købmandsforretning

"God dag, købmand Jensen. Sikke et julevejr - ja det kunne jo være værre."

"Hvad skulle det være?"

"3/8 kg kaffe - den portion passer lige til min kaffedåse." Kaffemøllen gik i gang og duften bredte sig i forretningen.

"Plejer vi ikke at høre julemusik i december?"

"Jo, men jeg tror, klokken er slidt. Den er også gammel, den lyder ikke af noget mere," sagde købmanden.

Juleklokken blev hvert år hængt op i sin snoede silkesnor på stangen fra skosværtetativet TIT - TIT. Foran vinduet med kaffemaskinen hang den store stjerne og lyste. Kravlenisserne pynkede op mellem forskelligt husgeråd, som hang ned fra loftet. Men klokken var særlig. Dens mekanik blev trukket op i julemåneden, og tonerne fra "Glade jul, dejlige jul" lød i butikken - hvert år.

"Prøv og hør købmand Jensen, hvor meget støj Deres nye fryserne udsender. Er det årsagen til, at vi ikke kan høre klokken?"

"Ja, det er det måske - men klokken er altså både gammel og meget slidt."

"Hvad nu hvis vi slukkede for fryserne et øjeblik, så kunne vi høre, om det er Deres nye forretningsudstyr, der er skyld i, at vi nu skal snydes for julemusik."

Alt for kunderne - også hvis de er lidt specielle. Og så blev der slukket for strømmen. Jo, - stilheden var tydelig.

"Det er helt dejligt, så stille her bliver," sagde købmanden."

Nu skulle klokken stå sin prøve. Købmand Jensen tog forsigtigt klokken og trak den op. Straks lød klangen fra den gamle julesalme ud over den hyggelige forretning.

"Det var dog utroligt," sagde købmanden. "Der kan man bare se, hvor meget støj de maskiner laver."

Klokken fik lov til at spille sig træt. Bagefter tændte købmanden igen for strømmen - og for julen.

Lystbådehavnen

Ihærdighed belønnet

For at få en bedre jordforbindelse udskiftede sejlkлубben sit fornemme navn "Lillebælt Yacht Club" med det mere jordnære navn "Skærbæk Bådeklub".

Der er trængsel af både, der ligger for svaj i hele sejlsæsonen

Mange både for svaj

Fra sidst i 1960'erne og frem til 1986, hvor lystbådehavnen blev en realitet, lå flere og flere lystsejlere for svaj i den lavvandede bugt mellem fiskerihavnen og Skærbækværket. De godt 30 både lå ulovligt. Fiskerne var generet af løsrevne bøjer og tovender, der satte sig fast i deres skruer.

Og de stakkels sejlerfamilier - ja, de måtte gennem en del praktisk arbejde, inden de stod til søs. Først en jolletur ud til båden med en lille gast, der kunne ro. Mor var med på første tur, så hun kunne

gå i gang med at skrubbe dæk, fordi både måger og undertiden ænder havde taget ophold på båden og tilsølet den. Ved vestlige vinde var der desuden en hilsen fra Skærbækværket med et lag kulstøv af varierende tykkelse. Det skulle også fjernes. - Imens roede den lille gast ind og hentede tøj, madforsyninger, benzin og måske en medgast, der senere roede ind efter farmand og det sidste habengut. Alle hjalp til med at stuvet tingene på rette plads; men som den senere mangeårige formand for Skærbæk Bådeklub, Kaj

Fink-Jensen siger: "Det var mildt sagt besværligt at have båd i Skærbæk."

16 års tovtrækkeri

Kaj fortæller, at de første initiativer til anlæg af en lystbådehavn i Skærbæk blev taget af en lille gruppe sejlinteresserede borgere. Det var bl.a. Jørgen Lindegaard Christensen, Bent Hammeken, Eigil Hedeby Sørensen, og Troels Thomsen. Gruppen henvendte sig til kommunalbestyrelsen den 30. august 1970 med forespørgsel om anlæggelse af en lystbådehavn.

Lindegaard Christensen byggede en model af gruppens forslag til, hvordan en sådan havn kunne se ud. Købmand Knud Albrechtsen, der selv var en ivrig sejler, udstillede modellen i sin forretning. Det var modigt gjort, da han godt vidste, at mange især blandt fiskerne var imod tanken om en lystbådehavn.

Sejlklubben "Lillebælt Yacht Club" (LYC) blev stiftet den 26. oktober 1971. Fredericia Kommune var for så vidt positiv overfor anlæg af en lystbådehavn i Skærbæk og udarbejdede i 1978 lokalplan nr. 23, der omfattede anlæg af en lystbådehavn med plads til ca. 400 både. Fredericia Dagblad bragte nyheden - skærbækkerne måbede. Planen blev i 1979 afløst af lokalplan nr. 23A, der var et noget mere beskedent projekt med plads til lidt over 100 både.

Heller ikke dette projekt blev godkendt, idet Skærbæk Havn ikke ville acceptere beliggenheden. Ministeriet for Offentlige arbejder kunne heller ikke udstede den nødvendige tilladelse, da sejlklubben

ikke havde adkomst til stranden eller tilladelse fra ejerne af strandarealerne ved Fjordvejen.

I slutningen af 1970'erne var bestyrelsen i Skærbæk Bådeklub klar med et nyt skitseforslag til en lystbådehavn, der gav plads til lidt over 100 lystbåde.

Stemningen loddes

Beboerforeningen holdt i november 1978 møde om "marinaen". Der var trængsel i skolens festsal - 158 nysgerrige mødte op, så de sidst tilkomne måtte stå på trappen. I forbindelse med mødet blev der lavet en slags folkeafstemning, om hvorvidt der skulle være en lystbådehavn eller ej i Skærbæk. Kaj: "Da jeg var betænkelig ved afstemningens gennemførelse og fortolkningen af resultatet, havde jeg en snak med et af de daværende bestyrelsesmedlemmer i Lillebælt Yacht Club. Straffen for at stikke næsen frem var, at jeg i februar 1979 blev valgt som formand for sejlkлубben.

Den lille lystbådehavn med lidt over 100 pladser fik man heller ikke lov til at bygge, så klubbens nye bestyrelse besluttede efter nogen tid at forsøge sig med et endnu mindre projekt, som passede bedre til det lokale behov."

På det tidspunkt var Poul Andersen også i klubbens bestyrelse, som herefter kun bestod af lokale sejlere. Der blev igen holdt mange bestyrelsesmøder, ligesom sagen blev drøftet med folk med kontakt til byrådet i Fredericia. Der var ingen tvivl om, at en lille havn, der dækkede det lokale behov, havde bedre mulighed for at nyde fremme hos politikerne. For at få en bedre jordforbindelse udskifte-

de sejlkлубben sit fornemme navn "Lillebælt Yacht Club", med det mere jordnære navn "Skærbæk Bådeklub".

Sejlkлуб og lystbådehavn adskilles

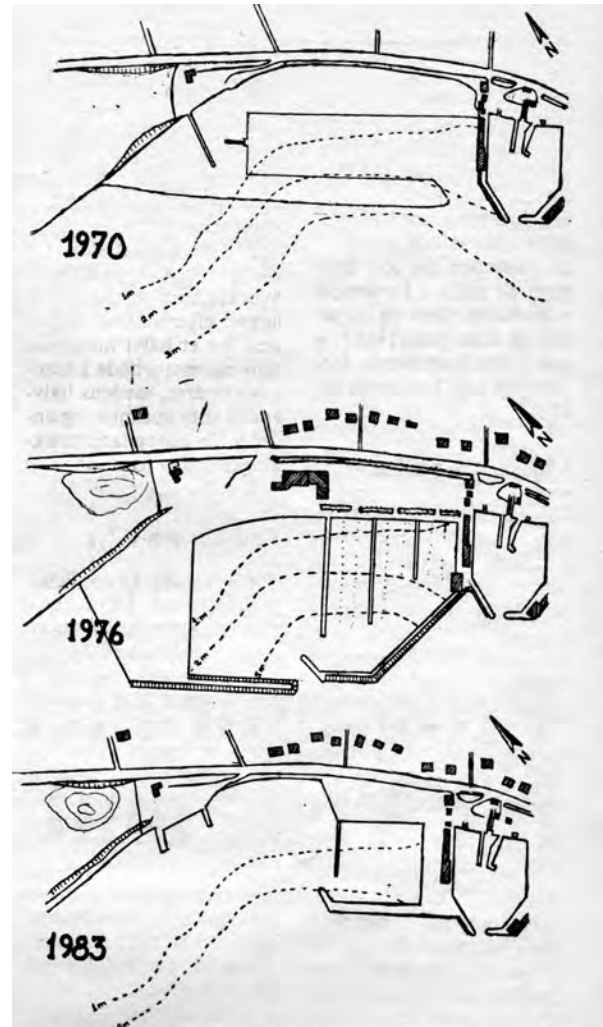
Det stod også hurtigt klart, at der måtte stables en anden organisation på benene. Driften af en lystbådehavn var afhængig af ret stor betaling fra brugerne. Det var ikke foreneligt med driften af en sejlkлуб, der omfattede mange slags medlemmer med forskellige behov. I børne- og ungdomsafdelingen var der mange aktive jollesejlere. De krævede ikke de store investeringer; men der var forholdsvis store driftsudgifter. For at adskille interessegrupperne og økonomien stiftede bestyrelsen i Skærbæk Bådeklub en ny organisation:

"Den selvejende institution Skærbæk Lystbådehavn". Den skulle varetage opgaven med at anlægge og drive en lystbådehavn i Skærbæk. Mange lystbådehavne drives på aktie- eller andelsbasis. Men vi fornemmede, at det ville være lettere at få byrådets godkendelse og videre hjælp til at realisere projektet, hvis havnens lejere ikke selv fik mulighed for at opnå fortjeneste ved overdragelse af bådeplads. Desuden var Fiskerihavnen også en selvejende institution, hvori både byråd og amt var repræsenteret.

Liv i klubben - på trods

Trods alle skrivelserne til diverse myndigheder var der liv i sejlkлубben.

I 1976 var der 80 medlemmer. Det var mange af de kvindelige medlemmer, der startede jollesejladser for juniorer. I 1978 blev klubben optaget i Dansk Sejlunion og købte lagerhus/klubhus af

Arne Pagh for 500 kr. Samme år afholdt LYC sit første sejladssarrangement, et venskabsstævne for optimister med 51 deltagende både.

I 1979 røg medlemstallet op på 163. Klubben afholdt Fyn Rundt i juni for flerskrogsbåde, og i

juli gav byrådet endelig en foreløbig godkendelse til en havn med 75 bådepladser.

Fiskerne reagerer

I den lange proces med anlægget af lystbådehavnen kom sindene ofte i kog - de kogte ikke over, men kunne godt være fulde af drillerier. Som nu formanden for Skjærbæk og omegns Fiskeriforening, Jens Nørholt der afsluttede et læserbrev i Fredericia Dagblad den 6. marts 1982 med: "Denne artikel skal ikke opfattes som oplæg til en lang række læserbreve. Jeg/vi vil på ny holde vores lave profil af den ganske simple grund, at vi normalt ikke har tid til skriveri, da vi skal passe vores arbejde."

Breve med lune

Når man læser henvendelserne til myndighederne, er den saglige sagsfremstilling i mange tilfælde krydret med humor. Læs blot med i Faurby Yacht og Quorning Bådes fælles henvendelse til borgmester Richard Pedersen i 1977. Her beskrives, hvordan det foregår, når en kunde kommer for at få en prøvesejlads: "Vi kører på havnen, hvor kunden sættes af, jeg fortsætter hen til engen... begiver mig ud i jollen, som jeg i de fleste tilfælde må slæbe ud over lavvandet og så ro ud til demonstrationsbåden, mens kunden står og venter, somme tider i ubehageligt vejr på molen. - Når vi så endelig kommer ind i havnen for at tage kunden ombord, foregår det uden på 2-3 fiskekuttere, som ikke altid er lige rene.

Dette er til gene for både fiskerne og os.

Samme procedure i omvendt rækkefølge efter endt sejlads - vi har i begge firmaer været ude for at ville spare kunden for denne venten og har taget dem med ud i jollen, hvor de er faldet i vandet ved op- eller nedstigning. Det virker jo ikke særlig befordrende på købelysten." Senere i brevet falder disse ord:

"Hvis borgmesteren vidste, hvor mange D-mark der sejler forbi Skærbæk til Kolding, ville det sikkert veje i positiv retning for at få en havn bygget."

Ekspropriation

I 1985 eksproprierede Fredericia Kommune strandarealerne imellem Skærbæk Havn og Strynøvænget og solgte de få hundrede kvadratmeter til Skærbæk Lystbådehavn for ekspropriationssummen på ca. 65.000 kr.

Samtidig udarbejdede Fredericia Kommune den 3.

I går eftermiddags blev arbejdet på den lystbådehavn i Skærbæk officielt igangsat, da bestyrelsen for havnen og repræsentanter for Entreprenørgruppen, Fredericia, der har hovedentreprisen på byggeriet, tog de første spadestik til den kommende havn.

(Foto: P. A. Honore)

udgave af den nødvendige lokalplan, 23B for området vest for Skærbæk Havn. At ekspropriere strandarealer til anlæg af en lystbådehavn var en sjælden foreteelse i Danmark, og det efterlod uden tvivl langvarig bitterhed hos de berørte lodsejere i Skærbæk. Som et plaster på såret fik de dog tilbudt plads i lystbådehavnen på gunstige vilkår end andre.

Så lykkedes det

De 16 års vedholdende arbejde for etablering af en lystbådehavn kunne endelig krones med held. Ministeriet for Offentlige arbejder udstedte den 31. juli 1985 tilladelse til at anlægge lystbådehavnen. I løbet af vinteren 1985/86 blev fem entreprenørvirksomheder indbudt til at lave forslag og komme med tilbud på anlæg af en havn. Fire firmaer afgav forslag og tilbud på arbejdet, og det billigste og mest interessante tilbud kom fra "Entreprenørgruppen" i Fredericia. Det var en stor dag, da man kunne tage det første spadestik i april 1986.

Indvielse

Kaj: "Lørdag den 20. september 1986 blev lystbådehavnen indviet, idet alle hjemmehørende fartøjer som en hel armada sejlede ind i den nye havn med Poul Andersens nye træbåd "Baldur" i spid-

Havnens indvielse med borgmester J.B. Nielsen i stævnen

sen. Borgmester J.P. Nielsen klippede fra bådens stævn det røde bånd over. Det skete i indsejlingen til den spritnye havn." Det blev en festlig dag med mange mennesker på havnen. Borgmesteren ønskede Skærbæk tillykke med de nye faciliteter og nævnte i sin tale, at den nye havn ville blive til glæde og gavn for mange, styrke lokalsamfundet, og gøre det mere attraktivt at bo i

Skærbæk. Der var ca. 500 gæster fra nær og fjern dagen igennem.”

”Der er altid nogle, som har aversion mod noget nyt og ikke ønsker forandringer,” sagde borgmesteren. ”Han havde måske set, at en af Fjordvejens beboere havde slået knude på Dannebrog og hejst det på halv stang. Den nu afdøde beboer blev dog efterhånden formildet og mere positiv overfor havnen, hvor han selv fik havneplads i nogle år. Han udtrykte sin ændrede holdning en efterårsdag ved optagning af både, hvor han tog min kone om skulderen og sagde: ”Tror du ikke, jeg skal tage og hjælpe til i stedet for dig”. Det var en rørende oplevelse, der vidnede om, at stridsøksen var begravet – måske ikke så dybt, men alligevel.

Et rigtigt klubhus

I de følgende år var der stor aktivitet i lystbådehavnen, og det blev stedse mere tydeligt, at der var behov for et klubhus til afløsning af den skurvogn, der var opstillet og fungerede som klubhus, men kun havde plads til højst 25 personer. Sejlerne sad tæt ved festlige lejligheder, og stemningen var tit høj.

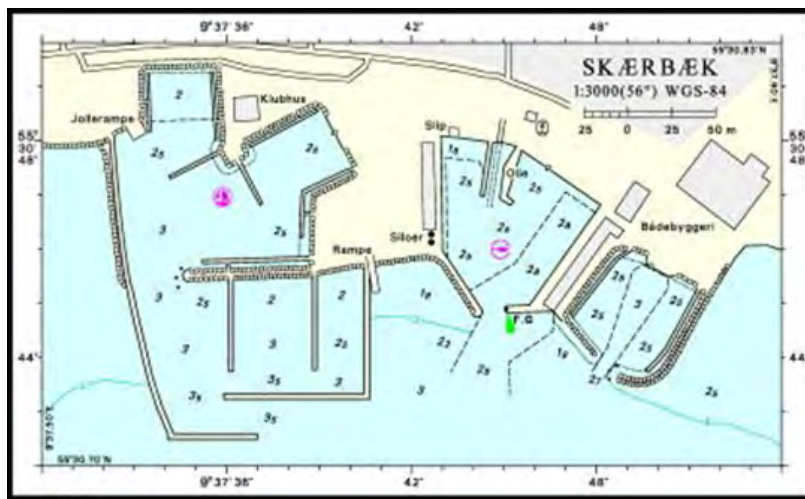
I 1989 blev der skabt økonomisk mulighed for at lystbådehavnen kunne opføre det nuværende klubhus, der er tegnet og projekteret af den lokale arkitekt Jørgen (Lillebælt) Hansen. Klubhuset har fungeret godt, dannet ramme om det daglige liv i hav-

nen og lagt hus til utallige sammenkomster for sejlerne og deres familier ved runde fødselsdage, konfirmationer, bryllupper og receptioner.

Et plus for byen

I Skærbæk og Taulov blev der bygget mange nye boliger, og i næsten alle salgsannoncer blev lystbådehavnen nævnt, hvilket sikkert var medvirkende til, at flere med interesse for fritidsliv på vandet slog sig ned i lokalsamfundet. Presset for at få bådeplads i havnen steg og steg, så ventelisten blev længere og længere, hvorfor en ny bådejer kunne risikere at vente i årevis på at få en havneplads. Behovet for at udvide lystbådehavnen var stort, og bestyrelsen fik derfor udarbejdet et forslag til udvidelse på arealerne syd for Strynøvænget tilhørende familien Pagh.

Set med sejlernes øjne var denne placering ideel, idet vanddybden var beskeden, og uddybning til en

Samsø rundt med start fra Skærbæk Lystbådehavn

lystbådehavn var en bedre økonomisk løsning end molebygning på dybt vand.

Desuden kunne det opgravede materiale anvendes til opfyldning syd for Kalvsbjerg, hvor der bagfter kunne indrettes vinteropbevaringsplads til bådene, så der om vinteren ikke skulle stå for mange både ved Fjordvejen. Familien Pagh ønskede dog ikke at afstå ejer- eller brugsret til strandarealerne, og Fredericia Kommune havde desuden tilkendegivet, at der ikke kunne blive tale om ekspropriation, måske fordi man allerede da vidste, at en udvidelse af lystbådehavnen i Fredericia snart ville blive aktuel.

Lystbådehavnen udvides

Løsningen på pladsmanglen i havnen kom i 2011. Broen mod vest blev udvidet med en mole udført som nedrammet spunsvæg, og der blev bygget et flydende moleanlæg syd for den eksisterende lystbådehavn.

Grundet den lange venteliste i Fredericia Lystbådehavn havde mange sejlere derfra indbetalt depositum for at få plads i Skærbæk. Da Fredericia Lystbådehavn fik gang i sin udvidelse, kom der en lind strøm af ansøgninger om tilbagebetaling af deposita; men heldigvis blev de fleste af de nye pladser afsat til anden side, så havnen har siden stort set været fyldt op.”

Den private lystbådehavn

Fænø Yachtværft, der lå øst for Skærbæk Havn havde ført en omskiftelig tilværelse og i en periode tilhørt Tvind-imperiet. Senere blev værftet overtaget af CORI, som aldrig rigtig kom i gang på stedet. I alle årene havde der været en lille montagehavn tilknyttet virksomhederne.

I begyndelsen af 1990'erne købte Faurby Yacht grund og bygninger. Der blev hurtigt etableret en mindre lystbådehavn til brug for værftets egne og kunders både. I dag er havnen privat.

Den gamle havn

For 50 år siden var bestyrelsen for Skærbæk Fiskerihavn næppe i stand til at forudse, at fiskeriet fra Skærbæk ville blive reduceret så voldsomt. Det havde ikke været i strid mod sund fornuft, hvis

bestyrelsen havde påtaget sig opgaven at anlægge og drive en lystbådehavn.

Der er i dag mange fritidsfiskere i havnen, og det er dejligt, at der stadig ligger erhvervsfartøjer.

Nyt fra havnefronten

Kaj: "Skyldes det fornuft eller følelse, at en by som Skærbæk har - ikke mindre end tre havne liggende side om side og med hvert sit administrationsapparat?"

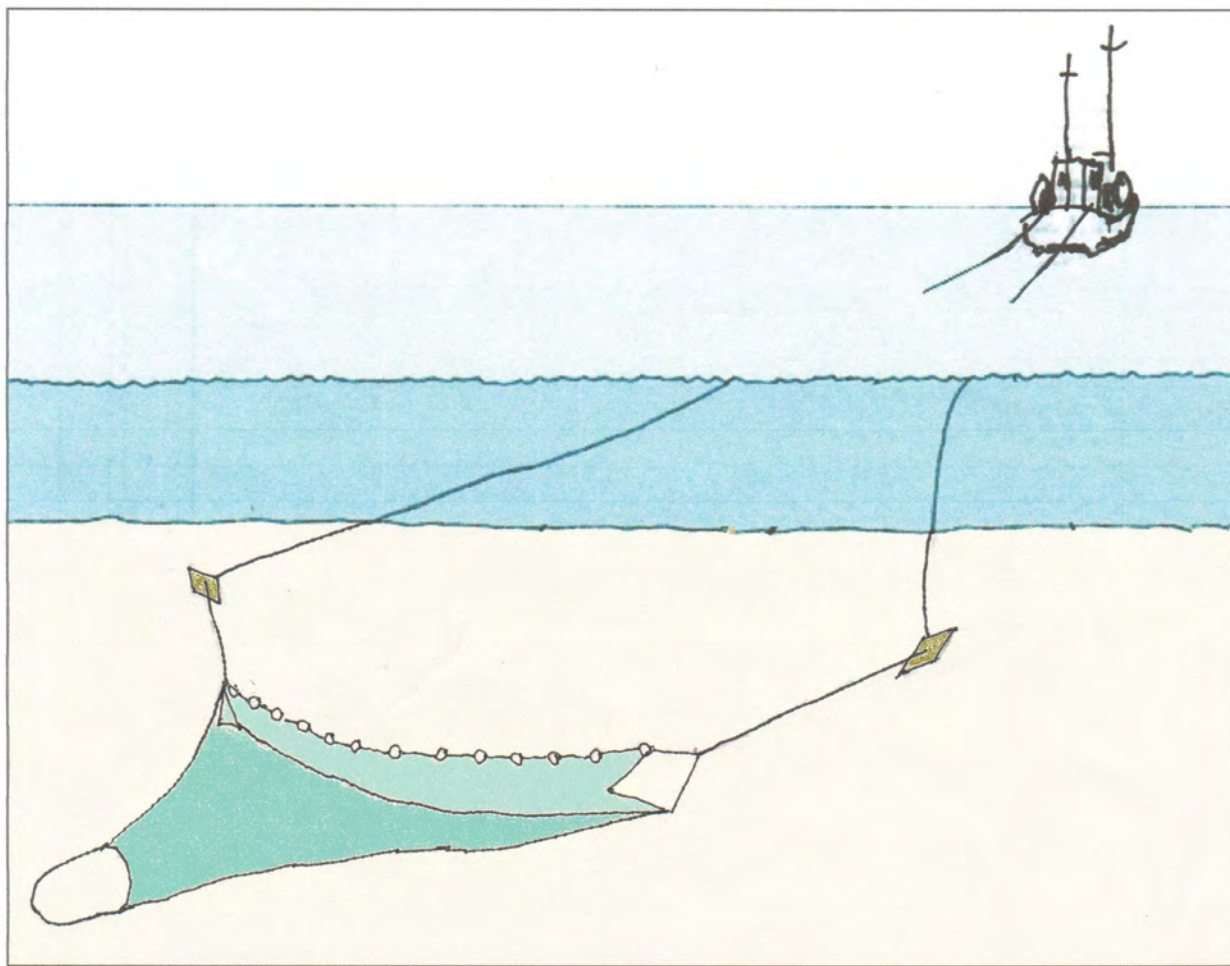
For nogle år siden præsenterede Fredericia Kommune en samlet plan for havnene i Skærbæk, som indebar anlæg af en ny stenmole, der omkransede de tre nuværende havne. Det var et projekt til 50-60 millioner kroner, som i hvert fald også ville indebære en sammenlægning af de tre havne.

Projektet var måske for dristigt, og har i hvert fald samlet støv siden fremlæggelsen. Det ville være velgørende, hvis Fredericia Kommune foretog en udviklingsplanlægning for hele havneområdet og dermed for Skærbæks fremtid som andet og mere end beboelseskvarterer.

Det ville være mere fornuft end følelse."

Hygge ved klubhuset

Laurits Nissen

En mand med håndelag og ideer

Han fik ikke sit patent; men det gjorde en anden af brødrene. Marius sørgede senere for et patent til familien Nissen. Han fik nemlig verdenspatent på et skovlvod.

Værkstedet på Fjordvejen med fiskerihavnen i forgrunden

Nissenklanen

Laurits var en af de syv Nissenbrødre, født i 1897 og opfostret i et yderst beskedent fiskerhus på Klintevej. På selvsamme grund ligger der i dag et stort, luksuriøst hvidt hus med søjler.

Der har ikke været noget, der hed lommepenge i den store familie; men drengene var kvikke og kunne tage fra. Laurits fortalte i et interview, at han og andre drenge fornøjede sig med at blive spændt for en lille radsåningsmaskine. Drengene agerede heste og landmanden styrede "spandet". Selv om de ikke fik nogen løn for arbejdet, stod de i

kø for at bruge deres kræfter. Hele seancen foregik på en mark, der lå i vestenden af den nuværende Fjordvej.

Efter sin konfirmation tjente Laurits på en gård i Højrup og gjorde i 1916 tjeneste på "Peder Skram". Soldaterlønnen var 50 øre pr. dag. Til sammenligning kostede en pakke Flag-cigaretter med 10 stk. 10 øre", fortalte Laurits. Som ung dyrkede han både sejlsport og skydning - interesser han fortsatte med i voksenlivet. Meget tilpas var det muligt at dyrke begge dele med Skærbæk som udgangspunkt, idet der her var gode forhold for sejlads og en forholdsvis stor skytteforening. Sammen med broderen, Carl

vandt han i 1924 en sejlads i Århusbugten, hvor de bl.a. slog kong Christian X. Han vandt også flere pålidelighedssejladser med motorbåd og så mange pokaler for sin skydning, at "det efterhånden kneb med invitationerne," som han sagde.

Værksted ved havnen

Laurits var smedemester og fabrikant, og efter at have foretaget reparationer og bygget både af forskellig art sammen med broderen Carl i nogle år blev han selvstændig. Han indrettede i 1932 værksted på Fjordvejen 2. Han har nok været lidt

af en enspænder, for han brød sig ikke om at have andre rendende. Måske skulle han bare have fred og ro til at opfinde forskelligt grej, der kunne hjælpe fiskerne i deres dagligdag.

Opfinderen

På et tidspunkt rejste Laurits til København for at søge patent på en spulepumpe, han havde konstrueret. Den ville lette arbejdet med spuling ombord på kutterne, og samtidig kunne den anvendes til pumpning af frisk vand i hyttefadene.

Pumpen blev nu færdigudviklet, og den fungerede efter hensigten – så ville det lune med et patent og dermed endnu en indtægtskilde. Kapaciteten var 40.000 liter vand pr. time.

Desværre viste det sig, at der allerede var udtaget patent på en lignende spulemaskine, beregnet til benzintransport i jetjagere. Så Laurits måtte rejse hjem fra hovedstaden med uforrettet sag.

Han fik altså ikke sit patent. Men en anden af brødrene, nemlig Marius sørgede senere for et verdenspatent til familien Nissen. Det var patenteret på en speciel trawlskovl.

Storleverandør

I begyndelsen, hvor kutternes motorer var små, beskæftigede Laurits sig med fremstilling af reversgear. Dette gear virker direkte på skruen, så skibsføreren kan slå bak på skruen – og dermed få større manøvreduktighed.

Laurits blev senere storleverandør af trawlskovle, både til lokale og til udenbys fiskere. Han solgte også eksemplarer til engelske og tyske fiskere. Skovlene anvendes to og to til udspilning af nettene.

Disse trawlskovle var en succes – det var spulepumpen også; men den tog lang tid at fremstille, og han skulle jo også passe de almindelige reparationer for kunderne. Så hvor mange pumper det blev til, ved vi ikke – ej heller om fortjenesten på dem var god.

På billedet foran ses, hvor trawlskovlene placeres, og bag Grethe Damkjærs hus kan man i dag se nogle nyere, flotte blå eksemplarer – de er større, end man tror.

Spasmagere

Nissen-brødrene var kendte for deres hang til spas, og Laurits var ingen undtagelse. Han har nok også været lidt forfængelig, for da han kom op i årene, blev ikke alene håret gråt, men hans fine overskæg led samme skæbne. Nu var han jo lidt af en opfinder, så ved de lejligheder, hvor han stillede op til fotografering, farvede han møjsommeligt skægget sort – med TIT's skosvæerte.

Laurits i stadstøjet

Da dragen indtog Skærbæk Skole

Fantasien blev udfordret og malingen flød

“Da jeg mødte her på skolen den første dag, var jeg lige ved at få et muremesterchok, så kedeligt var der indenfor,” sagde Steffan. “Lad os komme i gang.”

Grøn er da ikke en farve

“Jeg kunne nu godt tænke mig at bruge den grønne farve, når jeg maler blomster. Men det må jeg ikke, og jeg ved ikke hvorfor.”

Hvorfor måtte Anja ikke male bladene grønne, når blade i reglen er grønne? Fordi Steffan Herrik, billedkunstner på Fyn havde slået fast med sytom-

mersøm overfor både elever og lærere: “Tænk stort og enkelt og brug kun klare farver: rød, gul, blå, hvid og sort.

Skærbæk Skoles nye skoleinspektør, Kaj Larsen syntes, at skolen skulle friskes op. Det var en god ide. Derfor henvendte han sig til Steffan Herrik,

der havde ord for at være en inspirerende, nytænkende og glad igangsætter.

Især blev Steffan glad for at høre, at der skulle tages udgangspunkt i børnenes egne ideer og udkast. "Det er så moderne i disse år at ville have hjælp fra en kunstner. Så tror folk, at vi bare kommer med et par gode ideer. Nej, det, at børnene selv har været med i skabelsesprocessen, der danner grundlag for hele udsmykningen, er det vigtigste."

Der blev købt spandevise af maling og pensler. Forældrene havde fået besked på, at ungerne måske ikke stod til at redde efter en uge i malerbøtten. Forældre og lærere stod klar på dagen. Forberedelserne var i hus. Det kunne ikke slå fejl. "Da jeg mødte her på skolen den første dag, var jeg lige ved at få et murermeisterchok, så kedeligt var der indenfor," sagde Steffan. "Lad os komme i gang".

Intenst arbejde

Hver klasse havde sit areal, og i ugen før havde børnene lavet udkast til deres udsmykning. De yngste klassers udkast var en kæmpedrage, der foldede sig ud langs væggene og over indgangspartiet. Den bød velkommen, så man ikke var i tvivl om, at i det hus var der godt at være.

Der har før været udsmykning på den lange væg i læsekuret. Den må vige for nyt. Snart summer det fra hvepse, der går på jagt efter honning i de dejligste blomsterhoveder. "Jeg kan godt huske ham," siger Steffan, da han ser avisbilledet. "Christian var helt vild med opgaven og blev nærmest skolens bi-ekspert i løbet af ugen. Det var meget sjovere end at sidde i klasseværelset."

Et stort fællesprojekt, med bidrag fra alle elever er ved at tage form. Brian og Kenneth fra 5. kl. viser deres bud på udsmykningen af en 30 gange 30 cm plade frem. De har malet en burger. "Den skal have en tunge," siger Brian, og Kenneth følger efter med: "Det skal min altså også". Søren har tegnet en zombie. "Jeg ville helst tegne noget uhyggeligt med flammerne stående lige ud af hovedet." Måske lyder det ikke, som om disse bidrag kan blive en vægtig del af storbilledet, der de næste år dagligt får opmærksomhed i hvert eneste frikvarter. Men det bliver de 200 små bidrag, malet i de samme farver: rød, gul, blå, hvid og sort. De danner en festlig mosaik, der bliver opsat til venstre for hovedindgangen.

"Hvad for et billede har du malet?" I mange år stod der børn og voksne og snakkede ved storbilledet. Det blev ved at leve, for når en klasse forlod sko-

len, blev deres billeder fjernet for at give plads til de nye elevers småbilleder.

På gavlen af Skærbækhus har et farverigt vikingeskib lagt til kaj. Alle de flotte frygtindgydende skjolde viser, at eleverne rigtigt har kunnet boltre sig med udsmykningen. Det er i hvert fald nogle drabelige vikinger, der sejler en i møde.

Noas Ark ligger på bedding ved hovedindgangen. Her kunne man nok have smuglet sig om bord sammen med alle de spændende dyr. En lang vinduesrække inviterer til at blive dekoreret med en

lang togstamme. Det glade lokomotiv trækker det formodentlig uendelige godstog ladet med en spændende zoologisk have.

Steffan står foran en stor gavl delt i seks felter. En flok utålmodige piger venter på deres opgave. "I vil male fugle? - Fint. Der skal stå en stor fugl i hvert felt. Alle fugle skal stå i græsset og næbbet skal nå op til den øverste kant af rammen." Pigerne er ikke ligefrem begejstrede. "Det kan man da ikke. Græsset må jo ikke være grønt, og hvordan kan en fugl nå helt derop." Men det bliver en fantastisk væg. Og græs kan måske være gult? Der

blåt. En flot portal bliver indgang. Karina, der maler hængebroen, siger glad: "Før var det hele så brunt, men nu bliver skolen bare flot i farver."

Der blev holdt fernisering. Børnene var stolte, forældrene var stolte, lærerne var stolte, og kunstneren var glad. Skolen købte et af Steffan Herriks billeder: "Blå ristning".

er forældre med på holdet. "Hvis jeg sætter en perlekrans på min, så bliver den til en perlehøne," siger en mor. Det er tydeligt, at forældrene, der har valgt at være med, også er begejstrede.

Men Steffan har ikke taget misteltenen i ed. "Vi vil male lyserødt-gruppen" står og venter på ham. Konfrontation? Nej, ikke med Steffan. "Så skal I også bruge sort og hvidt." Sådan bliver det Der bliver malet legeplads til de små i lyserødt og lyse-

Normalt ville børn ikke være interesserede i sådan et billede; men nu stod de på tæer for at være de første, der fik "Blå ristning" ind i deres klasse. Steffan havde gjort indtryk.

Festdagen blev markeret med skolens eget flag. Det var et motiv fra den store mosaik, der blev til flag i håndarbejdslokalet. Under flaget hang vimpler, der var syet samme sted.

Flot så det ud. Men det blev ved den ene flagning på grund af indsigelser.

Der var blevet taget mange fotos af udsmykningerne. Skolenævn og lærerråd syntes, det kunne

være en god ide at sælge disse billeder og lade overskuddet gå til Dansk Røde Kors.

Glade, malerplettede unger havde hele ugen fyldt skolen. Der burde også have været komponeret et stykke musik, som havde fortolket stemningen fra de dage.

Sidst på corona-året 2020 er Steffan igen i Skærbæk, nu for at trævle historien op. Da han ser fotoserien, siger han: ”Tænk, hvis det havde været mig, der havde fået ideen til dragen. Den er fantastisk. Jeg kan godt huske projektet. Det var stort. 1988. Det er længe siden. Den slags projekter har helt klart en opdragende funktion. Det sætter noget i gang. Som en snebold, der ruller. Er det måske de børn, der i dag går på museer?”

Drengestreger anno 1955

Skoledagen var slut, og nu skulle der bare laves noget sjovt på vejen hjem. Fire ni-årige knægte syntes, at de havde fået en god ide, nemlig at 'tegne' på gavlen af A. P. Thuesens lade.

Men ak! - Gårdejereren havde spottet de formastelige elever. Thuesen holdt meget af børn. Men de

skulle opføre sig, ordentligt, og havde de lavet gale streger, var der kontant afregning. - Han udleverede spand, vand og en stiv kost, og så måtte de gøre rent efter sig.

BØLLING

1850 1950

Klæde og kallemanke
kommer aldrig i min tanke
ladmal og læder, det er
mine klæder

Tråd, spinder, væver og skrædder

Århundreders tekstilforarbejdning i Skærbæk

Mændene trampede på sække med det grove stof, tilsat en vand-sæbeblanding. Hver mand havde en balje til processen. Jo mere der blev trampet, desto finere blev vadmelsstoffet. I dag kalder man den samme proces for filtning, blot foregår den i en vaskemaskine.

Tekstilteknologi i stenalderen

Mens temperaturen steg op igennem Ertebølle-tiden, 5.400 - 3.900 år f. Kr. kan vi forestille os, at de vante klæder lavet af forskelligt dyreskind blev for varme i visse perioder af året. I Lillebælt ved Børup Sande og i Tybrind Vig blev der i 1981 fundet små tøjstumper, som senere blev bestemt til at være Nordeuropas ældste tekstiler (Se "Skærbækfortællinger 7"). Vores fjerne aner kendte ikke

til at væve. Tøjet er i stedet for tilvirket i nålebindingsteknik, og materialerne har været pilebast med islæt af græs og lind.

Får og dermed uld

Selv om fåret kom til Nordskandinavien i begyndelsen af bondestenalderen, var det først i bronzealderen, 1.700 - 500 f.Kr. at tøjet blev fremstillet af uld. Man har fundet, det man mener er

vævevægte af ler fra omkring 2.000 år f. Kr., så væveteknikken med oprette væve må have været kendt.

Og så gik det slag i slag op gennem de næste mange hundrede år. Både uldråden og vævemetoderne blev forfinede.

Vadmel

Omkring år 1300 e. Kr. dukker ordet vadmel op. Det er betegnelsen for smudsfarvet, groft uldtøj, der for det meste er vævet i kipperbinding.

Tilvirkningen af vadmel foregik ofte hjemme på gårdene. Havde man råd, kunne man i stedet gå til stampemølleren, og senere til farveren med sit vadmelsstof.

Vadmel var det almindelige brugsstof gennem mere end 500 år. Jeppe Aakjær kendte også til folk, klædt i det simple stof. Han udgav i 1899 en novellesamling: "Vadmelsfolk", der handler om de jævne landboere, hosekræmmere og rakkere, han havde mødt i det midtjyske.

Hans Høj var ugift og lidt egensindig. Han boede i Skærbæk på gården Sorgenfri, der lå for enden af den nuværende Vigøvej. Vi ved, at moderen forkælede ham. Hun havde blandt andet fyldt hans skabe med vadmelsstøj – så meget, at naboerne mente, det kunne holde hans liv ud.

Jens Gibe fortæller, at han fra sin barndom i 1940'erne på Amager kan huske, hvordan en kreds af ældre mænd sad og valkede det hjemmefgjorte vadmelsstof.

Mændene trampede på sække med det grove stof, tilsat en vand-sæbeblandning. Hver mand havde en balje til processen. Jo mere der blev trampet, desto finere blev vadmelsstoffet. I dag kalder man den samme proces for filtning, blot foregår den i en vaskemaskine.

De ældre fik en god passiar samtidig med, at de udførte et nyttigt arbejde. Gibes lille erindring fortæller os, at der omkring 1940 var steder i Danmark, hvor "hjemmevalkning" blev genoptaget, antagelig fordi der manglede klædestoffer under krigen.

Hør i hele verden – også i Skærbæk

Hør er en gammel kulturplante, som også var kendt i jernalderen. Den blev dyrket over det meste af verden; men i dag ser vi den næsten kun brugt til tekstilfremstilling i Europa.

Vi kender hørlærred fra de gode viskestykker, som er uovertrufne til at suge vand. Hørlærred er en blanding af lige dele bomuld og hør.

Nu er der praktisk taget ingen hørmarker i Danmark, når vi undtager nogle få år med braklægningsordninger med EU-støtte, også til hørmarker. Da var der en hørmark i Skærbæk, nemlig på Juulsminde.

Både Gerda Thomsen og Lisbeth Mogensen, der begge er vokset op i Kolding, husker barndommens forglemmigejblå marker, der især lå syd for Kolding – ikke så mærkeligt, for der lå Kolding Hør-

fabrik, og i Vonsild blev Georg Jensens Damaskvæveri grundlagt.

De arealer, hvor hørren blev dyrket, har varieret meget i størrelse gennem

tiden. I 1928 drejede det sig om sølle 10 ha, der dog voksede støt til 540 ha i 1939. Men så skete der noget under 2. verdenskrig, for i 1940 var arealet med hør vokset til 2.000 ha. Det var almindeligt at anvende hør til duge, servietter samt sommerbeklædning både til damer og herrer.

I 1997 voksede der kun spindehør på 150 ha. Oliehørrens frø, der blev anvendt i fødevarer-, medicin- og malerindustrien, beslaglagde 8.500 ha. I dag ser vi mange hørfrø anvendt både i bagerindustrien og til hjemmebagning.

Den stærke tråd

Indtil omkring år 1900 var det almindeligt på gårdene, at man selv spandt sit garn. Det gjaldt både

for ulden og hørren. Der hvor husmoderen selv deltog, blev pigerne godt oplært, og tråden var senere nemmere at arbejde med for væveren. I Georg Jensens 100-års jubilæumsbog fortælles der om en væver, at han hånligt kaldte uldklæde, der var dårligt spundet, for en 'puddelhund'. De mange knolde på tråden og de mange steder, hvor tråden knækkede, bidrog til det lodne udseende. Det tog længere tid at væve stoffet, og aftageren fik automatisk et dårligere produkt. Et var at spinde uld, noget ganske andet var at få hørren spundet. Man sagde, at det tog 5-6 år at oplære en pige i den kunst. Og det var dyrt, hvis den møjsommeligt høstede og forarbejdede hør gik til spilde.

I Skærbæk har vi fundet ni spidersker, nogle var enlige, andre husmødre. De spandt både uld og hør, havde måske specialiseret sig. Det spundne garn blev i nogle tilfælde bleget eller farvet, inden turen gik til de mange hjemmевævere.

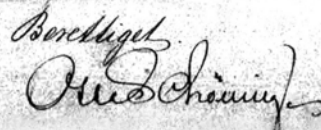
Og skytten går

Den, der har været på besøg i en stue med blot en enkelt væv, vil erindre lyden af træskytten med garnet, der svirper gennem trenden, væverens bomtræk og den taktfaste lyd, når islættet slås på plads. Både det hjemmespundne garn og det garn, de professionelle spidersker havde spundet, blev afleveret hos væverne. Der blev vævet groft og fint uldstof, håndklæder, linned og kludetæpper. Med inspiration fra Tyskland blev der også her på egnen vævet Beiderwand, et stof med reliefvirkning, hvor trend og islæt skifter mellem hør og uld.

At væve var på landet en naturlig syssel og også en nødvendighed. Brugt tøj blev klippet op i strimler til vævning af kludetæpper, og havde man får, blev ulden behandlet enten på gården eller i nærmeste by, hvor den også kunne indfarves. På større gårde dyrkede bonden hør, og både karle og piger blev inddraget i den lange proces med forarbejdning af hørren.

Den danske regering havde i 1743 forbudt indførsel af linnedvarer, de dyre damasketekstiler var dog undtaget. Indgrebet skyldtes, at man ville tage konkurrencen op mod hansestæderne. Indtil sidst i 1700-tallet var de fleste vævere kvinder. Det ændrede sig.

I årene 1801 - 1901 boede der i følge folketællingerne 25 vævere på Skærbæks jorder, og kun de tre var kvinder. Det største antal samtidige vævere i byen har vi fundet i forbindelse med folketællingen i 1860, hvor der var ti personer, der ernærede sig ved vævning. Den samlede befolk-

Spørgsmål.	Svar.
Navn er Deres fulde Navn?	Søren Jensen Lind
Quellen Dag og hvilket Aar er De født?	till den 10 October 1826
I hvilket Aar har De deltaget i Krigen?	1850
Med hvilken Afdeling (Institution) tjente De dengang?	Vok 6. Linie Infanterie Batalion
Med hvilket Compagni, Escadron eller Bataillon var De?	2 Compagni
Hvilket Nummer havde De?	Nr 200
Hva og til hvilken Dag var De tjenestgjørende?	Desi i October 1848 til 13 Februar 1851
Tjente De som Menig eller som Befalingsmand?	Som Menig
Blod De saaret i Krigen? Naar?	
Har de ligget paa Hospitalet? Paa hvilket?	
Blod De fangen i Krigen? Naar og hvor?	
Har De Pension eller Invalidforfølgelse? Hvilket Nummer har Deres Pensionbrev?	
Er De Medlem af „De danske Vaabenbrødre Selskab“? I hvilken af dets Afdelinger og i hvilket Nummer staar De?	
Hvilken er Deres nuværende Stilling?	Handelsmand Uvov
Hvor har De nu Huset? (Hvis De ikke boer i en Højskab, bedes Amt, Herred, Sogn og By opgivet).	Vide Amt Holstens Herred Talskov Sogn Børgby Sore
Hvilken er Deres nuværende Adresse?	Søren Jensen Lind Børgby Sore Talskov Station
Borelliget	
	
ja Indsendelse Søren Jensen Linds ansøgning om en erindringsmedalje for krigsdeltagelse i 1850	

ning i Skærbæk var samme år 400. I takt med brugen af maskinvæve blev der færre vævere, og 20 år senere var der kun to tilbage. Foruden væven passede nogle af mændene også en lille jordlod eller var daglejere på en større gård. Skønt alle havde brug for klæder og linned, rangerede væverstanden ikke højt.

Om de 25 vævere arbejdede hjemme eller var ansat enten i Kolding hos Georg Jensen Damask, grundlagt i 1756 eller i Fredericia hos Bloch & Andresen, grundlagt i 1847, ved vi ikke. Men vi har fundet en del vævere omkring Børup Skovvej. Denne placering kunne måske skyldes, at der blev holdt får på de ikke særligt store agre?

Familien Linds "spind"

Børge Lind, Børup Sande Vej 43 har aner blandt væverdynamiet i Børup Skov. Hans tipoldefar, væver Jens Laursen Lind, født 1792 brød op fra

Nutidige filtede havfruer

Middelfart omkring 1820. Han er den første Lind i sognet og op-hav til så godt som alle de Lind'er, som

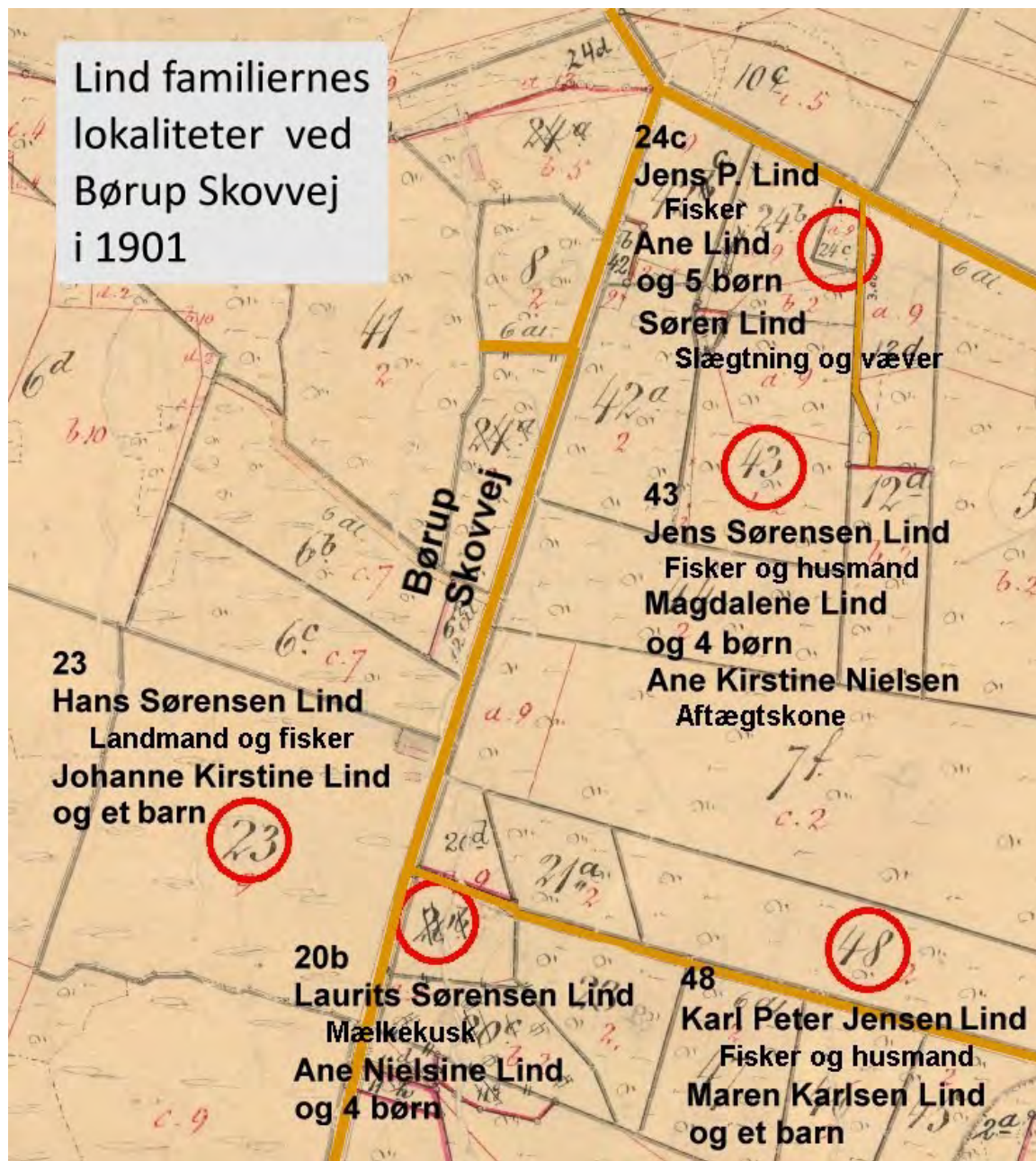
siden har optrådt i Børup. Også Børges oldefar var væver, mens farfaren var mælkekusk Laurits Sørensen Lind. Han udvandrede til Canada for en kort bemærkning i 1901. Han var hjemme igen i 1904, hvor han købte den ejendom på Børup Sande Vej, hvor Børge og Grethe stadig bor i dag. Børges far var boelsmand Søren Peter Lind. På kortet side 85 ser vi Lind-dynastiet omkring Børup Skovvej. Året er 1901, hvor der boede fem familier med i alt 26 medlemmer. Alle husfædrene var efterkommere af den oprindelige Jens. Der var Hans (landmand og fisker), Laurits (mælkekusk), Jens (fisker), Søren (væver), Karl Peter (fisker og husmand og Jens (fisker og husmand). Søren boede hos Jens Peter.

Søren Jensen Lind ansøgte om at få tildelt en erindringsmedalje for sin krigsdeltagelse i 1850. Han var godt 2 år i 6. Linjeinfanteribataljon. Se ansøgningen på forrige side.

12 tapre skræddere i Skærbæk

Når der skulle sys tøj, var størstedelen hverdags-tøj. Men skrædderne har sikkert også syet festtøj til ejerne på de store gårde. Så var det godt at have lærlinge til pillearbejdet og skrædderdrenge til det grovere arbejde. I årene 1801-1901 var der 12 skræddere, 3 lærlinge og 1 skrædderdreng med bopæl i Skærbæk.

Blandt skrædderne har de fleste også en anden stillingsbetegnelse, så som husmand, husbonde eller husfader. Hvad der så er bibeskæftigelsen, ved vi ikke. Ingen af navnene vækker genklang til nutidige skærbækkere. Men én bærer det velkendte navn: Niels Ebbesen.

Uden mad og drikke

Vi smager på Skærbæk

Han trængte til en pølse og forsøgte at springe køen over. Da Mie måbede over den manøvre, sagde Danø: "Er De ikke klar over, jeg er Steen Danø?" - Hertil replicerede Mie: "Og jeg er Mie, og her kommer man til efter tur."

Afholdscafeen på Skærbæk Havnegade 23

Når man ser bort fra de kongelig privilegerede kroer langs hovedfærdselsåreerne i Danmark, har det været småt med muligheder for at få slukket tørsten og stillet sulten - i hvert fald uden for byerne. I tidens løb har man nok kunnet snuppe en øl sammen her i Skærbæk. Det kunne være på havnen, på kontoret hos savværksejer Iversen eller hos høkeren.

Kontoret hos fiskeeksportør Peter Børge, som hed Petersen, var et yndet sted at hygge sig. I dag findes der stadig et listigt lille sted på havnen, nemlig "Universitetet" på vestre mole. Skuret står på en platform, som Osvald Strøm fik lavet, da han kom til Skærbæk - og "det skal nok passe, at det er ste-

get i graderne til et universitet", siger Tommy Jørgensen. "Jeg taler jo med dem, når de går derfra."

Afholdscafeen

I 1900-tallet blev der mulighed for at få en bid brød og en kop kaffe i Skærbæk.

Laura, der var gift med vognmand Michael Sørensen, åbnede byens første sam-

lingssted omkring 1920. Det var i en stue i deres længehus på Skærbæk Havnegade 23. I starten solgte Laura kaffe, brød og DANA-IS - alt til billige afholdspriser. Til kaffeselskaberne kunne der mases 14-15 personer ned ved bordene; men så kom man også hinanden ved.

Senere var der gåse- og andespil i det trange lokale. Her skulle vinderne selv fange de levende gevinster. De græssede uden for - ikke noget med dybfrosne ænder og gæs. I 1935 blev stedet udvidet med en veranda, og så blev der plads til både juletræsfester for fiskeriforeningen og private fester. Stedet var også vært for et Mester Jakel Teater samt for flere folk, der fremviste

film, afspillet fra store spoler. Jo, man var vel med på tidens trend i Skærbæk.

Afholdscafeen har nok været det mest alsidige samlingssted i Skærbæk. Vi er nemlig ikke færdige med stedets aktiviteter: Der blev holdt politiske møder. Frelsens Hær holdt basar og tombola, fiskerne spillede whist, og der blev dyrket gymnastik. En enkelt gang blev der holdt bryllup. Det var for Ruth Krabbesmark og Ingvar Hansen som de udvalgte. Efter Laura overtog Hans Peter Sørensen og Jenny stedet og drev det som et pensionat.

Pensionærer og campister

Egentlige madsteder blev der først brug for i forbindelse med Skærbækværkets opførelse. Vi har tidligere fortalt om den restaurant, der lå i Skærgården og også om de arbejdere, der spiste i Marens pensionat på Skærbækvej. Hun havde 10 pensionærer på kost uden logi fra 1952 - 1956.

Den lille stråtækte landbrugsejendom i Strandparken blev i 1967 udvidet med en restaurant. Her kunne campister fra sommeren 1968 få et måltid mad, og badegæster kunne købe is og sodavand.

På kontoret ses fra venstre: Sigurd Lind, Henning Damkjær, Svend Tastesen og Lange Peter

Indkaldelse.

Landvæsenskommissionen af 1. Juli 1946 angaaende Vandindvindingsret for I.S. Sydøstjysk Fælleskraftcentral, Skærbæk, afholder Besigtigelsesforretning Onsdag den 21. Maj 1947 Kl. 16 med paafølgende Forhandlingsmøde Kl. ca. 17.00 paa Afholdscafeen i Skærbæk.

Alle interesserede indbydes.
Dommeren i Fredericia Købstad m. v.,
den 1. Maj 1947. 5936

P. K. V.

A. Lundsteen, Formand.

Bamses havnegrill

Is og pølsenydere

Maler Rasmussen, kaldet ismaleren havde det første ishus på havnen. Det lå der, hvor Savannah ligger nu og havde tykke 'mure', der var bygget af to lag forskallingsbrædder med savsmuld imellem. Når Rasmussen var færdig med dagens malerarbejde, stod han i sin isbod. Han drak altid apollinaris og udstødte efterfølgende et ordentligt ræb. Som han sagde: "Det renser så godt." Han solgte boden til Karen Petersen, Lange Peters mor, som købte en lille pølsevogn, der blev sat ved siden af boden. Nu kunne den lille sult stilles med pølser og brød. Tommy Jørgensen fortæller, at de som børn altid drillede hende. "Karen fløj fra isbod til pølsevogn og tilbage igen, så kaldte vi på is, og hun glemte pølsebrødene - så fløj hun tilbage, og så råbte vi: - Karen, din pølsevogn brænder. Men det var alligevel der, vi altid samlede."

Mie Iversen syntes, at det var træls, at Karen blev behandlet sådan. Derfor kom hun og hjalp Karen.

Gurli og John foran Havnegrillen

Det fortælles, at den kendte erhvervsmand Steen Danø en dag besøgte den ydmyge pølsevogn. Han trængte til en pølse og forsøgte at springe køen over. Da Mie måbede over den manøvre, sagde Danø: "Er De ikke klar over, jeg er Steen Danø?" - Hertil replicerede Mie: "Og jeg er Mie, og her kommer man til efter tur."

Isbod og pølsevogn blev afhændet til Bamse, Kurt Eggert. Han var i adskillige år en populær skikkelse i byen. Mange husker stadig synet af ham på knallerten, hvor der var spændt en grøn mælkekasse fast på bagagebæreren. Når der var sportsfester på banen ved skolen, kørte Bamse altid pølsevognen derop. Samtidig havde han skaffet tør is til ispindene, så alle kunne blive betjent på vanlig vis. Var det regnvejr eller stærk blæst, stod han under halvtaget ved cykelskuret. Fra 1966 solgte Bamse pølser, is og sodavand fra pølsevognen og en ydmyg kiosk, bestående af

et par hylder i den nyopførte Elbohal. Han var vel-
lidt, og børnene flokkedes gerne om ham.

Da "Havnegrillen" lukkede, overtog Bamse træ-
bygningen på havnen, hvor han sluttede sit ar-
bejdsliv i pølse og grillbaren. Efter ham fulgte
"Shawarma", der lukkede i 2009.

Kahytten

Carl og Edith Sørensen boede på Skærbæk Havne-
gade 29. De havde i 1950 fået opført en tilbyg-
ning, hvortil de flyttede deres slagterbutik. Denne
forretning solgte de i 1972, og efter ægteparret
fulgte der to forsøg på at drive forretningen videre.
Det lykkedes ikke.

Butikken blev til udsækningsstedet, Kahytten.
Der var forskellige ejere: Per fra Føns, en køben-
havner der fortyndede snapsen, Conny og Alex fra
Fredericia, Sonja fra Kolding, Knud Kiis fra Bladkio-
sken, Gertrud Jensen, Wandy fra Kolding og Lis,
som var den sidste. Gertrud drev stedet i ca. 20 år.
I den mørke, hyggelige kahyt blev der udelukkende
serveret våde varer. Gertrud var venlig, men myn-
dig og sørgede altid for at lukke til tiden og få sendt
gæsterne hjem. Sommetider sørgede hun for taxa
til nogle af dem, selv om de kun havde få hundrede
meter hjem.

Fiskerestaurant Strandparken

Selvfølgelig bør Skærbæk have en fiskerestaurant
og en kok, der er ekstra god til fiskeretter. I april
1980 overtog Lis Juel sammen med sin mand,
Erik forpagtningen af Restaurant Strandparken,
og 40 år efter opsagde hun den. I de mellemlig-
gende år er mange friske fisk blevet dampet eller

Gertrud Jensen foran Kahytten

har været en tur på panden, altid serveret med
lækkert tilbehør. På lune sommeraftner har gæ-
ster nydt et fint måltid på terrassen, og Lis har
arrangeret

ålegilder og
middage med
dyrekød. Der-
udover "står
jeg på mål for
klassisk mor-
mormad,"
som Lis ud-
talte til Fre-
dericia Dag-
blad i april
2020.

Lokalet har
ved andre
lejligheder
været fyldt til

40-års jubilær, Lis Juel

randen, når fødselsdage, konfirmationer eller jubilæer skulle fejres. Og i de senere år har Lis kunnet udvide kapaciteten med et telt, slået op på terrassen. Ser man, hvor lille køkkenet er, så må man beundre hende for god tilrettelæggelse af "slagets gang."

Vojens, Åbenrå, Tinglev, Løjt Feriecenter og Fredericia Spillehal. Jonathan havde ikke ligget på den lade side, da han i 2009 gav sig i kast med at indrette "Pizza Skærbækburgere Star X" på Skærbæk Havn. Først skulle der ryddes op og ud, og så blev der lagt fliser på arealet ved siden af bygningen, hvor det tidligere "Skur" lå. Det gik der halv-

Jeyanthan Selvarajah alias Jonathan

Jonathan

Jeyanthan Selvarajah er hans rigtige navn; men han fordanskede navnet til Jonathan. I 1996 kom han 15-16 år gammel fra Rajuthan i Sri Lanka til Sandholmlejren i Danmark. Han startede med at sælge pizzaer i Haderslev, så fulgte pizzariaer i

anden måned med, og samtidig fik Jonathan lagt et tag med høj rejsning på bygningen og fik bygget en udendørs havneterrasse. Der var solceller på taget, og det forskønnede faktisk bygningen. Men det vakte ikke udelt glæde hos alle, så for at undgå sure miner blandt skærbækkerne lagde

Jonathan taget ned med de udgifter, der fulgte med.

Savannah åbnede i 2010, hvor også spiritusbevillingen kom på plads. Baren og spillemaskinerne blev godkendt, og det lille rum bagved husede både en rafleklub og Jonathans simple kontor. Som han selv siger: "Stedet blev et frirum for fiskerne efter Skurets nedlæggelse."

Blev der så serveret Sri Lankanske retter i Savannah? Nej, vi blev snydt for øens dejlige grøntsagsretter, for på dette tidspunkt var Jonathan og familien reelt assimileret i det danske samfund. Derfor satsede han på Stjernesked - og hvilke skud: Store, mættende og med dejligt brød til. "I starten anvendte vi et tons fiskefileter pr. år," siger Jonathan.

Jonathan har bygget hus på Overmarken og er blevet "indført skærbækker". Han er et yderst hjælpsomt menneske, der i høj grad støtter lokalsamfundet. Store og små har nydt godt af hans gæstfrihed i forbindelse med julemandens ankomst til byen. Han har støttet Multibanen, Beboerforeningen, TSIF's fodbold- og håndboldafdeling og optimisterne, skønt hans deltagelse i sejlsads var nærmest ikke-eksisterende.

I 2018 overdrog Jonathan Savannah til en landsmand. Lige nu afventer han ikke bare, at Elbohallen udvider; men han deltager aktivt og med støttekroner til hallens bedste. Jonathan er i den grad en ildsjæl, og han er sammen med sin familie blevet en integreret del af Skærbæks befolkning.

Mad på molen

Da Skærbæk Fiskerihavn blev indviet i 1920, vaje de Dannebrog smukt på østmolen. Flaget hejse den dag i dag på samme sted; men arealet på den yderste moledel har gennemgået en forvandling på de godt 100 år, der er gået. Først blev der bygget en, derpå to fiskefabrikker, hvorfra der blev eksporteret anelige mængder fileterede fisk. Her herskede travlhed indtil slutningen af 1960'erne. Den ene fabrik reklamerede for GULF, der også forhandlede Veritas Solar Olie, en smørelolie, som kutterne brugte.

Da fabrikkerne lukkede, fulgte nogle år, hvor fiskehandlerne slog sig ned i bygningerne med salg til byens borgere og videresalg fra fiskevogne til folk i Skærbæks omegn. Beboertallet i Skærbæk blev ved med at vokse, og en dag fik en mand den indly-

Østmolen begynder og slutter med et spisested. Mellem disse har vi fiskeforretningen, der er en af Skærbæks få forretninger. – Nemt for de to spisesteder at få leveret frisk fisk.

sende ide, at her på det yderste af molen, burde der ligge en fiskerestaurant. Udsigten fra restauranten fejler bestemt ikke noget. Mod øst ligger Fænø Kalv ved udmundingen af Kolding Fjord, og bagved ses Fænø. Mod syd har vi Løverodde lige på den anden side af fjorden, og mod vest dukker

det markante Skærbækværk op. I restaurantens åbningstid er der garanti for at se sejlbåde: enten tursejlere, kapsejldssejlere eller blot sejlere, der skal nyde en aften på vandet. Læg dertil enkelte fiskekuttere, fritidsfiskernes både og turistbåden i havnebassinet, så er stemningen slået an.

Restauranten blev bygget, og en overgang blev den drevet med fiskeretter som speciale. Der var blot den hage ved foretagendet, at udsigten mod øst ikke kunne udnyttes fuldt ud af hensyn til kommende naboer. Ejeren drejede nøglen om.

Efter et par års lukning, er der nu italiensk restaurant i bygningen. Der serveres vine, øl og sodavand – alt sammen italiensk. Menukortets faste retter suppleres af en buffet fredage, lørdage og søndage.

Man fornemmer, at Skærbæks nyeste madsted gerne tager del i Skærbæks liv. Således bidrog AquaBlu til havnens 100-års jubilæum i 2020. Restauranten var ude og inde pyntet med flag, og på molekanten sørgede den lokale musiker, Anders Kjerkegaard for levende musik.

Et festligt syn, når man kommer sejlene ind i fiskerihavnen og ser gæster, der nyder mad og udsigt fra byens nye spisested

Flotte fyre og en dame med blonder

Flotte fyre og en dame med blonder

”Nu har jeg fisket i 34 År, men aldrig set Mage til den. Det må absolut være en Dame, thi den bærer noget, der nøjagtig ligner Blonder.”

En eventyrlig fangst

Det var, hvad der skete, da Kjeld Lund landede nogle avisudklip til studiegruppen. Byttet indeholdt beskrivelse af særprægede fangster så langt tilbage i tiden, at skriften var krøllet. Fantasien blev pirret. Kunne det blive til en fortælling?

Marsvinsjagten. Medens Marsvinsjagten fra Middelfart, skriver „Mdf. Av.“, hidtil i denne Sæson kun har givet et ringe Udbytte, har Vindforholdene ikke været slet saa ugunstige for Fangsten ved Skjærbæk Strand (ved Indløbet til Kolding Fjord), hvor Lejligheden er bedst med østlige Vinde, hvilke ere ugunstige for Jægerne ved Middelfart. Ved Skjærbæk er Udbyttet nogenlunde taaleligt, idet der fra Vinterens Begyndelse er hjemført omtr. 275 Stkr. Udbyttet føres til Middelfart i „opskæftet“ Tilstand, altsaa i Sider, som betales efter Vægt; samtlige Indvolde: Tarme o. s. v., der, som forleden meddelt, anvendes til Agn af Fiskerne paa Nørrejylland's Vestkyst, betales særskilt af Hotelejer F. Behrendt.

„Kaderne“ ere overdragne Kammerherre de Thygeson, Damgaard, som anvender dem til Gødning. Ved Skjærbæk er der nitten Mand om at dele Fangsten, saa man kan forstaa, at der er ventet bedre Udbytte, hvad ogsaa er slet flere tidligere Aar. Skjønt den bedste Tid for Fangsten nu er forbi, saa haaber man dog, at der endnu kan blive noget Udbytte, saafremt der ikke indtræder Ishindringer. Saadanne have endnu ikke hæmmet Fangsten, men her er dog nu i Kolding Fjord saa megen Is, at Fangststedet naar som helst kan blive lukket.

Alt godt fra havet, siger man. Både Kolding Fjord og Lillebælt har gennem tiden beriget os med et interessant udsnit af det våde elements artsrigdom.

Marsvinsjagten. Medens Marsvinsjagten fra Middelfart, skriver Mdf. Av, hidtil i denne Sæson kun har givet et ringe Udbytte, har Vindforholdene ikke været slet saa ugunstige for Fangsten ved Skærbæk Strand (ved Indløbet til Kolding Fjord), hvor Lejligheden er bedst med østlige Vinde, hvilke ere ugunstige for Jægerne ved Middelfart. Ved Skærbæk er Udbyttet nogenlunde taaleligt, idet der fra Vinterens Begyndelse er hjemført 275 Stkr. Udbyttet føres til Middelfart i ”opskæftet” Tilstand, altsaa i Sider, som betales efter Vægt; samtlige Indvolde: Tarme o.s.v., der som forleden meddelt, anvendes til Agn af Fiskerne paa Nørrejylland's Vestkyst, betales særskilt af Hotelejer S. Behrendt.

”Maverne” ere overbragte Kammerherre de Thygeson, Damgaard, som anvender dem til Gødning. Ved Skærbæk er der nitten Mand om at dele Fangsten, saa man kan forstaa, at der er forventet bedre Udbytte, hvad der ogsaa er sket tidligere Aar. Skønt den bedste Tid for Fangsten nu er forbi, saa haaber man dog, at der endnu kan blive noget Udbytte, saafremt der ikke indtræder Sindhindringer. Saadanne have endnu ikke hæmmet Fangsten, men her er dog nu i Kolding Fjord saa megen Sø, at Fangststedet naar som helst kan blive lukket.

1871: Fotos mangler

Det ældste avisudklip er skrevet den 7. december 1871 i Roskilde Avis, og emnet var marsvinfangst. Af gode grunde var der ingen fotos. De første avisbilleder blev trykt i USA i 1880, og i Danmark skete det 10 år senere.

Den 10. december 1890 omtaler Fredericia Dagblad, at der på én dag blev fanget 69 marsvin, ”det største Antal nogensinde, saa længe Jagten har været dreven.”

Indtil 1920 skrives der med jævne mellemrum om marsvinefangsterne i henholdsvis Middelfart og Skærbæk. Der berettes om vind- eller isforhold, der generer fiskeriet.

Fanget Stør. Kolding, den 9de Mai. (Koldp.) Fornylig er der i Kolding Fjord af en herboende Fisker fanget en Stør, hvilket er en stor Sjældenhed. Støren lever i de store Floder navnlig i Vegetiden, men gaaer ud i Havet om Vinteren; muligens har denne antaget Fjordens halvferske Vand for Mundingen af en Flod. Den var omtrent 4 Alen lang.

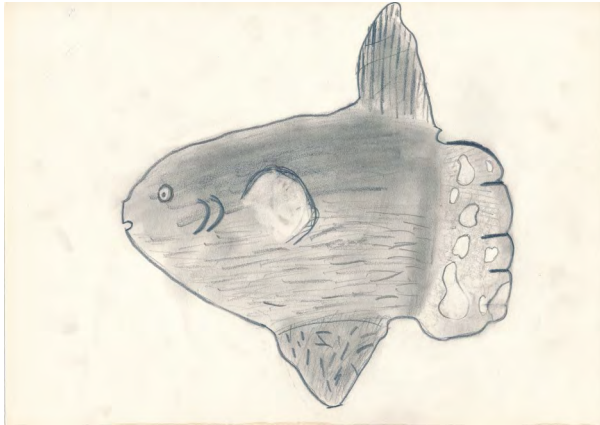
Russisk visit

En stor sjældenhed svømmede ind i Kolding Fjord den 11. maj 1868, skriver Sjællandsposten. Det var en stør på omtrent fire alen. Denne fisk opholder sig på havet om vinteren og søger til ferskvand i gydeperioden. "... muligens har denne antaget Fjordens halvferske Vand for Mundingen af en Flod."

Funden Klumpfisk. En Fisker fandt fornylig en Klumpfisk i Kolding Fjord. Det sjældne Dyr vejede ca. 100 Pund og havde en Længde af over 1½ Alen. Det er ifølge „Koldingposten“ indsendt til Zoologisk Museum, der har tilstillet Finderen en Douceur og en anerkjendende Skrivelse for hans Omhyggelighed ved Overjendelsen.

En klumpfisk

Den 16. december 1891 kunne man i Roskilde Avis læse om et sjældent dyr, der vejede ca. 100 pund og havde en længde på 1,5 alen. Det var en klumpfisk, som finderen pakkede forsvarligt og sendte til Zoologisk Museum. Han fik en dusør for sin "omhyggelighed."

"Dame" med blonder tegnet af 12-årige Jeppe

En sjælden Fisk
 er i Gaar fanget i Teltet af Fisker
J. V. Jensen, Skærbæk, og fore-
vistes i Dag ved Kolding Havn.
 Den er halvanden Al. lang og
 vejer 20 Pd. "Nu har jeg fisket i
 34 Aar", siger Ejeren til "Kolding
 Av.", "men aldrig har jeg set
 Mage til den. Det maa absolut
 være en Dame", tilføjer han, "thi
 den bærer noget, der nøjagtig lig-
 ner Blonder."

En sjælden dame

Fisker J. V. Jensen, Skærbæk fangede den 26. august en sjælden fisk: 1,5 alen lang og med en vægt på 20 pund. "Nu har jeg fisket i 34 År, men aldrig set Mage til den. Det må absolut være en Dame, thi den bærer noget, der nøjagtig ligner Blonder." Fisken blev forevist på Kolding Havn. Kan det have været en klumpfisk?

Delfindrab og merfortjeneste

En flok hvidnæser, en art delfiner var svømmet efter en stor sildestime i Lillebælt og kom bagefter på afveje, da de svømmede ind i Kolding Fjord. Her drev skærbækfiskere klapjagt på dem, og det lykkedes at fange ti af dem.

Store og små valfartede til Fiskerihavnen i Skærbæk den 26. februar 1930 for at se hvidnæserne, der lå på kajen. Fiskerne øjnene en hurtig fortjeneste og satte en mand med en cigarkasse ved indgangen til "udstillingsarealet". Så skulle der betales en entre på 30 øre for at se "Uhyrerne".

De samme fiskere scorede kassen endnu en gang. I Odense havde de reklameret med en udstilling af ti hvaler mod entre. Fyns Venstreblad (Odense) skriver den 5. marts 1930: "Kommer man indenfor i Teltet, svinder Hvalerne ganske vist ind til Delfiner; men det er nogle ordentlige Krabater, saa selv om det ikke er Kaskelotter, er de nok værd at se." Videre hedder det: "Hvad man end kan synes om den slags unægtelig lidt smagløse Udstillinger - én mission har de - Skolebørnene, der ellers aldrig vilde faa en Delphin at se, kan her se ti 700 pounds Delphiner paa Rad og Række."

En muller og en havtaske

En augustdag i 1961 gik kejser Neros livret lige i en skærbækfiskers bundgarn. Den farverige, vel-smagende muller lever normalt i Middelhavet og i tropiske farvande, så det var en meget sjælden gæst.

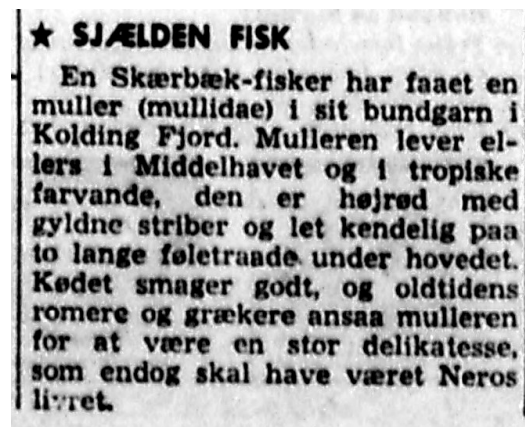
Ud for Skærbæk fangede fisker Hans Holst fra Sønder Bjært en ordentlig krabat på 60 kg. Den havde en kæmpemund fuld af spidse tænder. Det var en havtaske, en dybvandsfisk. Fangsten foregik i januar 1936, og fisken blev udstillet i Kolding.

Bagsiden af østmolen i 1990'erne. Fra venstre Brittas Fisk, det røde træskur, kontoret og havnegrillen

Spektakulære hvalarter

De senere år har der måske på grund af klimaændringer været trængsel af de større havpattedyr. I perioden fra 1976 til 2015 har der været besøg af øresvin, finhval, pukkelhval og delfin. Den lokale amatørfotograf, Kjeld Lund var på pletten, da delfinen muntrede sig i Skærbæks havne. Se indledningssiden.

Værkbyen

Et stykke dansk kulturhistorie

Ernst H. Petersen gik fuldt og fast ind for ideerne bag "Bevægelsen Bedre Byggeskik", hvis motto var: Byg enkelt og fornuftigt med sammenhæng mellem materialevalg, indretning og udseende.

Nødvendigt boligbyggeri

Fredericia Kommune har udpeget Skærbækværket, Skærbækværkets arbejderboliger, Skærbæk Havn, Damgård, inddigning og fyrhus på Damgård strand, Gudsø Vandmølle og landsbyen Oddersted som kulturmiljøer. I flere bøger har vi beskæftiget os med bosætningen i Skærbæk. Det gælder lige fra stenalderen til "Skoven". I denne bog runder vi af med "Klintebjerg" og "Værkbyen". Skærbækværkets byggeledelse var fra starten klar over, at der skulle skaffes lokale boliger til en stor del af de ansatte, hvis man ville holde på den gode arbejdskraft. Det gjaldt arbejdsmænd, riggere, kedelpassere, maskinmestre, kranførere, håndværkere, kontorfolk og ingeniører. De færreste havde bil i 1950'erne, og et arbejds- og bofællesskab ville gavne både værket, de ansatte og deres familier.

Konkurrence?

På Sjælland, ved Jægerspris var der fra 1939 - 1950 opført funktionærboliger til ansatte på Kyndbyværket. De i alt 158 huse med fire hustyper plus specialhuse udgjorde en lille landsby, som fik navnet Kyndbyhuse. Skærbækværkets byggeledelse har sikkert tænkt, at et sådant byggeri kunne gøres bedre, i hvert fald kønnere. Det, der i Kyndby måske sprang i øjnene, var de fem forskellige hustyper: rækkehuse, finnehuse, 2-plans betonhuse, bungalows, specielle villaer foruden et fælleshus. Dertil kom et meget blandet materialevalg.

En arkitekt af format

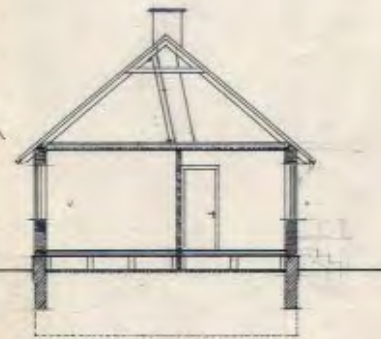
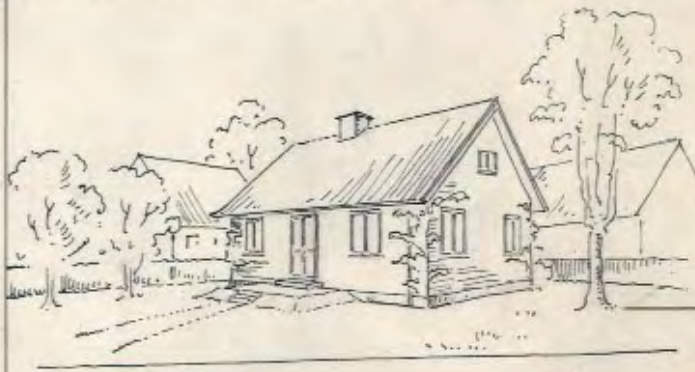
I Kolding havde den kendte arkitekt, Ernst H. Petersen tegnestue. Han havde tilbage i 1918 vundet konkurrencen om et nyt domhus i Kolding og fik i sin levetid tegnet over 300 bygninger, både offentlige og private. Han havde allerede i 1920 haft kontakt til el-verdenen, idet han tegnede Harteværket med tilhørende funktionærboliger. Ernst H. Petersen gik fuldt og fast ind for ideerne bag "Bevægelsen Bedre Byggeskik", hvis motto var:

Byg enkelt og fornuftigt med sammenhæng mellem materialevalg, indretning og udseende.

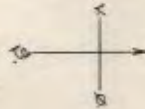
Det ville være et scoop at få Ernst H. Petersen til at tegne "Værkbyen", og som bekendt lykkedes det. Ham kan vi takke for, at værkbyen fremtræder homogen med tidstypiske gul- og rødstenshuse, høj rejsning og røde tegtag.

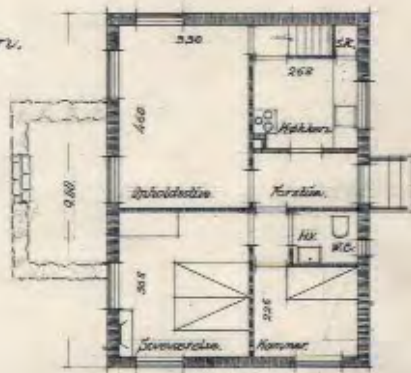
*Kraftcentralen i Skærbæk.
 Forslag til Funktionærboliger. Maal 1:100.*

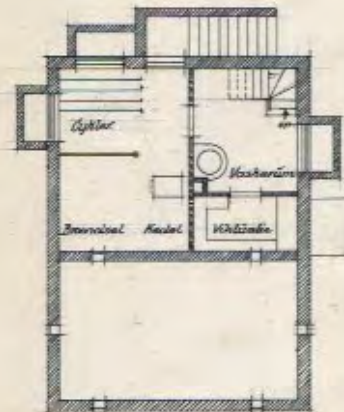
Tværsnit.

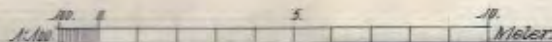
Haveri.

Stueplan.

Kælderplan.

ERNST PETERSEN
 ACADEMISK
 ARCHITEKT
 118A KOLDING TVEJ

Flere byggeperioder

I perioden fra 1949 - 1952 blev først de to husblokke med hver fire lejligheder opført. Dernæst kom 33 enfamiliehuse, hvoraf de fire blev bygget til hhv. direktøren og tre ledende medarbejdere. Administrationsbygning, portnerbolig, garager og cykelskur blev også tegnet af Ernst H. Petersen og opført i den første byggeperiode.

Husene var først tænkt bygget som udlejningsboliger til de ansatte, der skulle betjene diverse maskiner i tre-holdsskift, men også andre ansatte, som man hurtigt skulle kunne få fat i ved driftsforstyrrelser, fik lov til at leje hus i værkbyen. Næste byggeperiode med 18 huse fulgte hurtigt efter, og ELSAM stod senere for opførelsen af endnu 11 huse.

Flyttetumult

Da værket blev sat i drift i 1951, var en del af husene slet ikke klar til indflytning. Det gav naturlig-

ELSAMs direktørbolig under opførelse

vis anledning til nogle knubs. Nogle af byggelejerne havde midlertidigt boet i husblokkene, men måtte nu se sig detroniseret og finde husly i en skurvogn eller andetsteds - for nu kom de folk, der skulle passe værkets drift.

Dagligt liv

For hovedparten af tilflytterne var værkbyens to-etageshuse ren luksus, både i størrelse og i indretning. Det sidste kunne dog volde problemer. Der var f.eks. elektriske komfurer, og da de fleste havde været vant til gas, skulle alle pletter og pander nu skiftes ud. Det var bestemt ikke noget, alle havde råd til - og så samtidig med en flytning. Kurt Petersen fortæller i "Skærbækfortællinger 1", at hans mor i lang tid lavede mad på en primus, der stod oven på komfuret. Jordemoderen, frøken Marie Sørensen havde travlt i værkbyen. Det første barn, hun tog imod her, var Dorte Skjærlund.

Der var masser af børn at lege med. I 1950'erne og 1960'erne var der konstant mellem 125 og 150 unger. Der var rig mulighed for at lege "Tik", "Gå i dåsen", "Skjul" eller boldlege. Som regel deltog både piger og drenge, og dengang legede man ude hele den lyse aften.

Storesøster, Anni Skjærlund "husker tydeligt, at den første, som fik fjernsyn i værkbyen, var bogholder Møller; men at det var hos "Store Mester", maskinmester Ebbesen Jensen, at man samlede - ikke mindst børnene - om aftenen for at se bl.a. *Lørdagspigerne* og senere *6-dagesløb* fra Forum i København og *Kvit eller dobbelt* med den populære Svend Pedersen."

Hverdag i værkbyen. Skærbækværkets direktørbolig med den nytplantede have

I 2001 fortæller Anders Ebbesen Jensen om sin opvækst i værkbyen til personalebladet SVIP: "Det var et paradys på jorden – vi børn havde det herligt. Hele værkbyen blev vores territorium. Der var fodboldbane og legeplads. Vi havde stranden nede ved værket, hvor vi badede de første år. Ved stranden kunne vi også lave huler, og senere kunne vi fange rigtig mange torsk ude på oliepiere. Selv om værkbyens børn var spredt på flere skoler og på mange klasser, så var fritiden i høj grad fælles. Skærgården var et skønt sted – blandt andet var

der en hel masse æbletræer, som vi plyndrede, når Andresen ikke så det. Værkbyen var nok en farlig legeplads; men børnene lærte hurtigt at klare sig i trafikken med de mange, store brunkulsbiler. Egentlig er det fantastisk, hvad vi børn fik lov til dengang."

Personalegoder

Samarbejdet mellem værkets ledelse og personaleforeningen fungerede til alles tilfredshed. Ledelsen vidste, at der skulle gøres noget for at holde på

I dag er husene lejeboliger. Ørsted A/S udlejer dem gennem et administrativt selskab. Selv om man ikke har en fælles arbejdsplads i dag, er der opstået nye fællesskaber mellem tidligere værkansatte og de nye tilflyttere.

medarbejderne, og personaleforeningen kom med gode bud på aktiviteter for de ansatte. Ret hurtigt blev der etableret vaskeri, legeplads og tennisbane for værkets ansatte. Senere blev der en fælles fjernsynsstue med et 17-tommers TV bag biblioteket på Skærgården.

En bevaringsværdig bydel

Værkbyen kan ikke sammenlignes med andet byggeri i Danmark. Takket være arkitekt Ernst H. Petersen "illustrerer husene tydeligt samspillet mellem arbejde og bolig. Kvarteret er sårbart overfor ændringer i arkitektur, bebyggelsesstruktur, veje og omgivelser," som det står i Miljøstyrelsens VVM-redegørelse i forbindelse med etablering af biomassefyrede kedler på Skærbækværket. - Februar 2014.

Gamle lærere i Skærbæk

Den 7. oktober 1793 påbegyndtes undervisning af børn i Skærbæk med Johannes Petersen som lærer. Fra 1. maj 1797 virkede han som lærer i Fredericia ved Den danske Skole, men kun et år. Så vendte han tilbage til Skærbæk, hvor han tog en 5-års tårn med børnene.

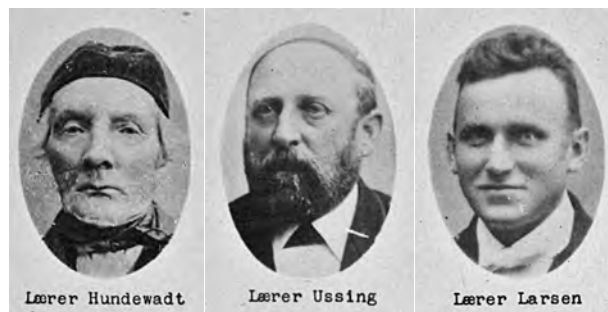

I 1828 blev den første skole opført på den nuværende Ringvej i Skærbæk. Bag de hvide gardiner var elevernes frokoststue. Skolestuen vendte ud mod haven.— På billedet ses skolelærerens familie.

Da skolen på Ringvejen blev nedlagt, blev den de første år anvendt som lærerbolig, indtil de nye lærerboliger var klar til indflytning. Senere blev den solgt som privatbolig.

I 2020 brændte bygningerne, og nu er den gamle skole under genopførelse.

I Skærbæk var også en Forskole, som J.J. Ravn bemærker i Vejle Amts Årbog. Den blev bygget ca. 1867 på Overgade 5.

Mads Dyrvig Jensen fra 1828 - 1840

Johan Peter Jensen Hundewadt fra 1840 - 1878

Jeppe Andersen Ussing fra 1878 - 1913

Jakob P. Larsen fra 1913 - 1954

Flere årgange elever foran forskolens gavl, 1. halvdel af 1900-tallet.
Lærerinden er frøken Petersen

med Gkærbakværkets kran,
de skulle til Holslebros.

Arbejdene fra værket
blandet sig ikke meget med
befolkningen fra den gamle
Gkærbak, de har deres egne
fester, og deres egen biograf
inde på værket, hvor kun
de må komme.

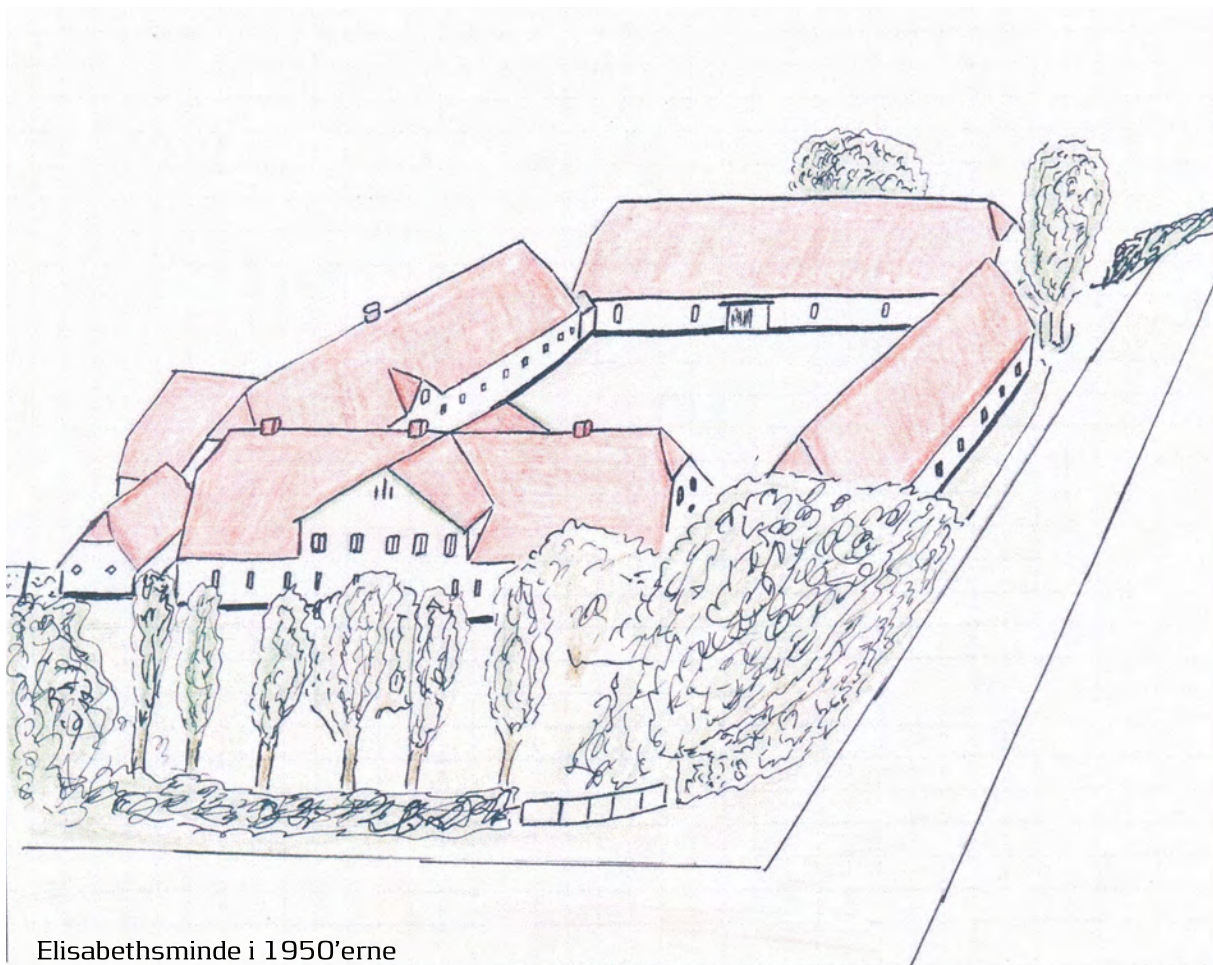
Man skulle tro at
det var fordel ved at have
sådan et elektricitetsværk i
byen, det er det bare ikke.

Til når det blæser kommer
kultstøvet flyvende op over
byen, det har også sket, at
når sankbådene har løstet,
at der er spilt noget oil, som

Knud Høstgård

En skærbækdrengs erindringer

”Elisabethsminde” lå tidligere inde i Skærbæk By. Den blev i 1863 flyttet ud til sin nuværende plads. Tilbage af den gamle gård på Overgade 17 er kun stuehuset, som er af bindingsværk.”

Ungdomsskole

I vinterhalvåret 1958 - 59 var Knud Høstgård elev på Skanderup Ungdomsskole. Her var et af fagene hjemstavnslære. Eleverne skulle på basis af undervisningen hver især skrive om deres hjemstavn. Det gjaldt selve hjemmet, byen/

landsbyen, sognet, herredet, kommunen og amtet. Der skulle arbejdes med hjemstavns historie, kirke, levevilkår, handel og eventuel industri, ligesom skolegangen også skulle beskrives. Knud leverede 46 håndskrevne folio-sider med en del oplysende og meget akkurate tegninger.

Hans arbejde blev godkendt og fik påtegningen: "Et pænt og godt arbejde, flere interessante oplysninger om slægt og hjemstavn. – Tak!" – Og så kunne det vel ikke gøres bedre.

Vi har plukket i det, Knud har skrevet om sin familie og det Skærbæk, der eksisterede i 1950'erne.

Slægten

Faren, der var født i 1905, hed Lauge Marinus Lund Høstgård. I 1909 overtog farfaren, Anders gården "Balling Overmølle" i Salling. Af Knuds tegning fremgår det, at der var tale om en gård med vandmølle. I tre år efter konfirmationen deltog Lauge i landbrugsarbejdet. Derpå var han almindelig medhjælper på flere gårde. "Balling Overmølle" var på 75 tdr. land. Den var allerede i 1950'erne ikke længere i slægtens eje.

Efter en kortvarig militærtjeneste blev Lauge elev på Ladelund Landbrugsskole, og i 1932 blev han gift med gårdmandsdatteren Frida Boesen fra "Askov Nedergård", en gård på 85 tdr. land. Denne gård er i 2020 stadig i slægtens eje.

Frida var på det tidspunkt godt rustet til at blive gårdmandskone: Elev på Skibelund Efterskole, arbejde som stuepige på en større gård, elev på Ollerup Gymnastikhøjskole, husassistent på Studsgård Forsøgsstation, elev på Rønshoved Højskole, kokkepige hos Jeppe Aakjær på "Jenle" og endelig elev på Askov Højskole.

Knud fortæller, at det var på en jordlod fra "Askov Nedergård", at den berømte fysiker Poul la Cour i 1891 fik mulighed for at opføre et forsøgsanlæg

for vindmøller. Han blev den første i Danmark, der byggede en vindmølle, som kunne producere strøm – det var allerede i 1891.

"Elisabethsminde"s ejere

Knud: "Samme år, far og mor blev gift, overtog de gården Elisabethsminde i Skærbæk. – Mit hjem var af kong Frederik 5 i 1765 blevet solgt fra Koldinghus Rytterdistrikt.

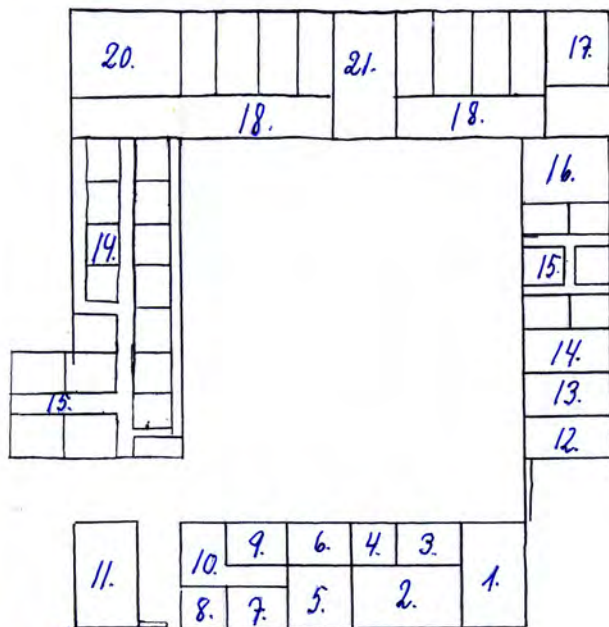
Den ældst kendte ejer hed Christoffer Jensen, Højrup. Han fik gården ved giftermål med datteren Ane Marie. Efter ham arvede sønnen, Jens Christoffer den. Han overdrog gården til sin svigersøn fra Egum, Peder Pedersen Thuesen. Ved hans død i 1891 fik hans kone Elisabeth Jensdatter den. Gården blev herefter opkaldt efter hende. Da hun døde, arvede sønnerne Peder og Jens Christoffer Thuesen den. Efter nogle års forløb blev Jens ejer af "Taulovgaard", og Peder blev ene-ejer af "Elisabethsminde".

Han solgte gården i 1913 til Johannes Bay, som videresolgte den til Åge Nielsen. De næste ejere var brødrene Johannes og Carl Frederik Hansen Bay. De forpagtede gården til Julius Smith fra Kolding. Han købte den nogle år senere; men i 1932 gik han fallit, og min far købte den på tvangsauktion. – "Elisabethsminde" lå tidligere inde i Skærbæk By. Den blev i 1863 flyttet ud til sin nuværende plads. Tilbage af den gamle gård på Overgade 17 er kun stuehuset, som er af bindingsværk." Stuehuset er senere bygget om af flere omgange, og Knud husker, at der i hans barndom boede to familier i det forholdsvis lille stuehus.

- 13. Traktor.
- 14. Bilen
- 15. Ivinestier.
- 16. Kværnetum

- 17. Maskinhuss
- 18. Laden
- 19. Kostald.
- 20. Roehus.

21. Ind kørsel.

- 1. Hørestue.
- 2. Grisestue.
- 3. Dagligstue.
- 4. Gang.
- 5. Køkken.
- 6. Lovestue.

- 7. Tølkkestue.
- 8. Pigeværelse.
- 9. Gærkværelse.
- 10. Brøker.
- 11. Tørværelse.
- 12. Værkstæde.

"Min far som gårdejer i Skærbæk været medlem af bestyrelserne for Fredericia og omegns Landbo-

forening, Mejeriet Kildevæld, Kolding og Omegns Foderstofforretning, Taulov og Omegns Hesteavlforening, Børup og omegns Brugsforening, og så var han lægdommer lige efter 2. verdenskrig, hvor han var med til at dømme stikkere."

Gården renoveres

Knud fortæller om de mange forbedringer, hans far foretog gennem årene af bygningerne, specielt i 1954, hvor stuehuset fik sin førstesal. Gården og indretningen af den har Knud tegnet med sirlig streg, så vi kan se, hvad de enkelte rum har været brugt til. Lige fra roehus til storstue.

Driften

"Til Elisabethsminde hører 75 tdr. land, heraf 2 tdr. skov, 1 tdr. mose og 9 tdr. græsmark, som ligger nede ved værket. Her går ungkreaturene om sommeren. Resten af jorden er under plov", skriver Knud. Han redegør omhyggeligt for afgrø-

derne. I 1958 er fordelingen således: 8 tdr. med foderroer, 8 tdr. med havre, 12 tdr. græsmark,

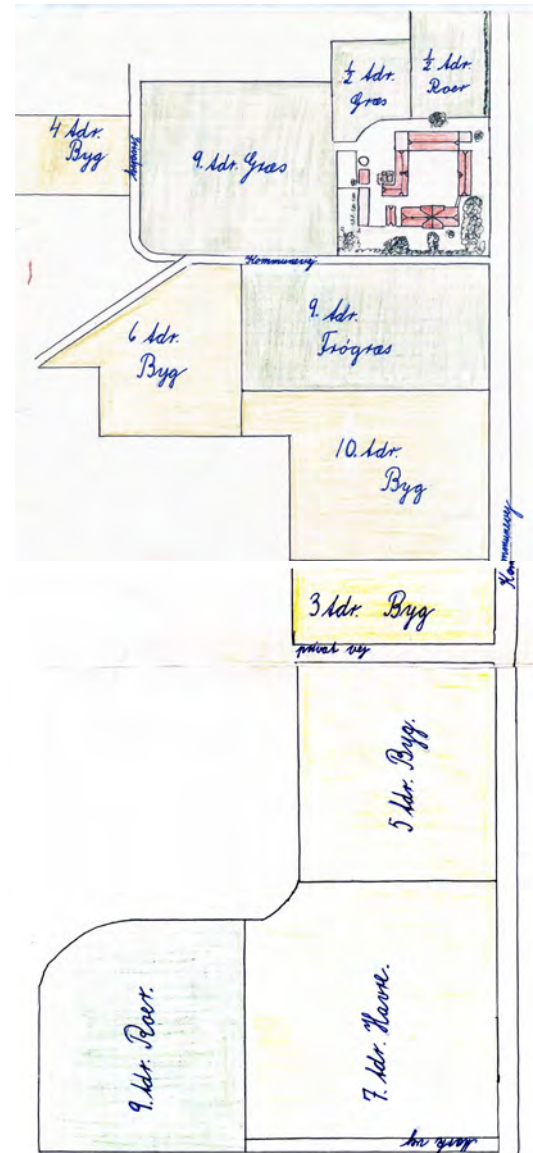
10 tdr. frøgræs, og i resten avles der byg. Knud:
 ”Det er noget meget behagelig jord, vi har. Der er
 så godt som ingen skrænter, og vi har ikke en ene-
 ste mergelgrav på vores marker. Vi har omkring
 22 køer og 16 kvier. Vi har ingen heste. Hestestal-
 den har vi lavet om til svin, som vi har ca. 60 af.”

Skærbæk set med en stor drengs øjne

Det er interessant at se, hvad en 16-årig vægter
 at fortælle andre om sit fødested. Knud skriver:
 ”Skærbæk er ikke en landsby, men et fiskerleje.
 Der er ca. 40 fiskerkuttere, som er hjemmehøren-
 de i Skærbæk; men de er ikke alle sammen hjem-
 me. Mange af dem sejler enten til Skagen eller
 Frederikshavn.

Skærbæk Havn blev anlagt i 1920. På den ene
 havnemole er der bygget to filetfabrikker, som ejes
 af fiskeeksportørerne Damkjær og Petersen. Ved
 siden af havnen ligger Skærbæk Savværk. Det er
 et temmelig stort savværk, der ejes af savskærer
 Iversen. Ved siden af dette ligger bådebygger-
 værkstedet, som ejes af bådebygger Nissen, som
 har bygget enkelte af Skærbækkutterne; men el-
 lers er det mest joller, han bygger.”

Om Hagenør Dampteglværk hedder det: ”Det lig-
 ger ud til Lillebælt og har haft en havn, så fragtbå-
 dene kunne sejle ind og hente sten. Men havnen
 er der ikke mere, for engang blev der tøbrud, og så
 kom vældige isflager drivende. De tog havnemolen
 med, og siden blev den ikke lavet igen..... men nu
 er leret ved at slippe op, så det varer nok ikke man-
 ge år, inden teglværket bliver nedlagt.”

Foruden de 69 Akr. som er her på
 kortet, har vi 9 Akr. med ved værket
 2 Akr. skov og 1 Akr. mose.

Knud fortæller historierne om Høneborg og Damgaard, mindsteningen for de tre fiskere, der omkom ved minesprængning under 2. verdenskrig og slutter med en begejstret beskrivelse af - "et af Danmarks største elektricitetsværker, nemlig Skærbækværket.

De første år fyrede de udelukkende med udenlandsk brændsel; men da det blev for dyrt, gik man over til at bruge brunkul. For et par år siden begyndte de at fyre halvt med olie, så det sker, at der kommer et stort skib til Skærbæk. I oktober var der en stor russisk tankbåd, som ikke kunne gå

ind til værket. Så måtte de sejle så meget ind med små både, at den store hævede sig og kunne gå ind (tankbåden er afbilledet i "Skærbækfortællinger 9"). Der kommer hver dag ca. 50 lastvogne med brunkul til værket, så vejene er tit under reparation.

Skærbækværket har den stærkeste kran i Sydjylland. Det sker, at et andet firma låner kranen, når noget tungt skal læsses eller losses. Der er f.eks. et firma, der har lånt kranen to gange til at søsætte skibe med og den gang, hvor Amerika

skænkede Danmark nogle tanks. De skulle videre til Holstebro og blev losset med Skærbækværkets kran." Ja, der har været noget at se på for byens store drenge, da man på det tidspunkt frit kunne færdes på værkets område.

Knud fortsætter: "Arbejderne fra værket blander sig ikke meget med befolkningen fra det gamle Skærbæk. De har deres egne fester, og deres egen biograf inde på værket, hvor kun de må komme. Man skulle tro, at der var fordele ved at have sådan et elektricitetsværk i byen. Det er der bare ikke. Tit når det blæser, kommer kulstøvet flyvende op over byen. Det er også sket, når tankbådene har losset, at der er spildt noget olie, som så flyder rundt på vandet."

Eftertanker

I "Skærbækfortællinger 8" fortalte Knuds lidt yngre nabo, Britta Høgild om sin opvækst i Skærbæk, altså set med pigeøjne. Det er nogle andre aspekter Knud har for øje - og dog er det den samme tid. I betragtning af Knuds alder, da han skrev om Skærbæk, må opgaven, der foruden beskrivelsen af Skærbæk også omfattede kirke- og skoleliv samt Fredericias historie, have fyldt meget af tiden og fritiden på efterskolen. Der skulle indhentes oplysninger - Google fandtes ikke, der skulle renskrives med pen og blæk - ikke med kuglepen. Det var før pc'ernes tid, og endelig skulle tegningerne rentegnes med tusch.

Knud og forretningstalentet Bente

Slog sig ned i Skærbæk

Knud arbejdede som helt ung ved landbruget på faderens gård, før han kom i lære som automekaniker. Efter endt uddannelse var han inde som soldat, hvorpå han arbejdede som svend forskellige steder. I Fredericia tog han skibsmaskinistuddannelsen og kom ud at sejle. Men det varede ikke længe, før han gik i land, for han havde mødt Bente, der hellere ville have ham hjemme.

Den 25. januar 1970 indviede han sit automobilværksted på hjørnet af Skærbækvej og Skærbæk Ringvej. Her kunne kunderne også tanke, først ESSOs produkter, dernæst Statoils. Bente passede tanken og udvidede med årene den lille butik, der hørte til tankstationen. Udover tilbehør til biler solgte hun slik og drikkevarer. Tanken og butikken lukkede i 2002, men Knud har stadig sit værksted.

Knud og Bente har to børn: Christian og Dorthe, der for længst er flyttet hjemmefra.

Fiskerihavnen

Skærbæks uomtvistelige identitet

”Trygt vil jeg ikke sige, fremtiden tegner sig for havnen. Fortrøstningsfuld dækker nok bedre. At havnen altid vil bestå, er jeg overbevist om. Lige nu ser situationen broget ud. Seks-syv forladte kuttere vidner om en dårlig tid. De er alle til salg; den billigste for 10.000 kr.”

Marsvinehuset og den primitive mole

En simpel naturhavn

I Skærbæks aftenhøjskole blev der i oktober 1978 holdt et mindeværdigt møde. De gamle skærbækere: Martin Holm, Ole Dahl, Niels Pagh med flere fortalte om det, de hver især kunne huske om livet i Skærbæk i gamle dage. Niels, der var født i 1896 fortalte, at fiskerne måtte klare sig med en meget primitiv havn, selv om Skærbæk i mange år var

centrum for fiskeriet i Lillebælt. Ja, som han huskede det: ” så var der strengt taget blot en læmole, og så forsvandt marsvinehuset, da havnen blev bygget.” Marsvinelauget blev ophævet i 1910.

Men der var en fiskeriforening, og den blev startet allerede i 1894 med fisker Jørgen Jensen som formand. Bestyrelsen bestod af: Mads A.

Skærbæk Fiskerihavn indvies 16. august 1920

Petersen, Anders Møller, Jens Lind og Knud Petersen, alle fiskere.

Før havnebyggeriet havde pramme og småbåde haft landingsplads ved stenmolen, mens drivkvaserne lå for anker i bugten. Fisker Marius Nissen, Børup Sande fortæller: "I 1902 var der 15 ålekvaser hjemmehørende i Skærbæk. De lå på kysten om sommeren, men blev om vinteren halet på

land. Det var et tungt arbejde, og der gik derfor bud til folk om at komme og hjælpe til. Fiskerkonerne kom så ned på stranden med smørrebrød og et par flasker snaps, så ophalingsdagen blev en festdag."

Ernst Carlsen

Skærbæk Fiskeriforening havde i 1914 nedsat "Udvalget for Anlæg af en Fiskerihavn ved Skærbæk". Men det var først ved generalkonsul Ernst

Carlsens mellemkomst, at det lykkedes at få skaffet de nødvendige midler til byggeriet af fiskerihavnen. Ernst Carlsen var fiskerne en god mand,

Tempoet i Skærbæk havn er ikke så forblæst, som i de store havne. (Foto: Lars Lindskov).

han var godt skåret for tungebåndet, veluddannet og vant til at færdes i finansielle kredse.

Fiskerne havde oprindeligt kalkuleret med, at anlægget kunne bygges for 48.000 kr. Det nye hav-

neudvalg, som Ernst Carlsen nedsatte, kom dog frem til et beløb på 250.000 kr. svarende til godt otte mio. i 2020. Staten gav 114.000 kr. i støtte, amtet 20.000 kr. og Taulov Kommune 18.000 kr. Carlsen støttede fiskernes indsamling ved at hjælpe dem med organisering af den private finansiering. Bidraget herfra blev 72.000 kr. De samlede omkostninger for havnen, der blev indviet den 16. august 1920, løb op i 262.000 kr. - Konsul Ernst Carlsen kunne sit kram.

Som der stod i Fredericia Dagblad ved 50-års jubilæet: "Det, man havde kæmpet for i 25 år, var ordnet på kort tid af en københavner!" - Han var dog født i Sønderjylland.

I "Skærbækfortællinger 4" har vi fortalt om selve byggeriet af havnen og festlighederne ved indvielsen.

Fremdrift

Før år 1900 er antal fiskearter og mængder ikke opgjort på lands- eller lokalplan. Af "Dansk Fiske-ristat", 1934 fremgår det, at de forskellige typer vødfiskeri og den store aktionsradius til Læsø, Lolland og andre steder var karakteristika for skærbækfiskeriet.

I 1904 var der 42 erhvervsfiskere mod 95 i 1934. Antallet af motorfartøjer steg fra 5 til 52 i samme periode. Værdien af fiskeredskaberne steg fra 7.000 kr. til 25.000 kr. Disse redskaber betød meget, hvilket vi kan se på den samlede fangst. Der blev landet 120 tons i 1904, og 470 tons i 1934 - næsten det firedobbelte.

To skure og en skorsten

Ålevodsfiskeriet var det mest indbringende i begyndelsen af denne 30-års periode. Så fulgte torskefangst, men også bundgarns- og rusefiskeriet skabte værdi. Fiskerne i Skærbæk var indstillede på alsidige fangster og udvidede med silde- og brislingefiskeri med skovlvod.

Der blev bygget to filetfabrikker, der især eksporterede torskefileter, og efter dem kom Th. Peter-

sens Åleeksportforretning. Den flyttede senere til Kolding, men kontakten til Skærbæk Fiskerihavn blev bevaret. Th. Petersen ejede ca. 10 ålekvaser, der hørte hjemme i Skærbæk.

På den tid var der masser af fisk i Lillebælt.

Kriser

Havnen blev drevet som en selvejende institution med en bestyrelse på syv personer.

50-års havnejubilæum

I begyndelsen af 1950'erne kom den første krise, hvor priserne på fisk røg helt i bund. På det tidspunkt lå der kun 13 - 14 kuttere i havnen. Da troede fiskerne, at det var slut med fiskeriet; men i midten af 1960'erne var havnen og fiskerflåden kommet så meget til kræfter, at der var penge til istandsættelse af inderkajen og østmolen. Senere fik også vestmolen en spunsvæg af beton. 1968/69 blev der sat omsætningsrekord, idet der blev landet fisk for 900.000 kr. Allerede i jubilæumsåret var det galt igen, og fordums storhed og stolthed med en fiskerflåde af betydning er for tid.

50-års jubilæum

Ikke alene havnen, men også beddingen kunne holde jubilæum i 1970. Alle sejl var sat til, hele sognet var indbudt, der blev gennemført pålidelighedssejlad, og flagene prydede havnepladsen. Fredericia Jernbaneorkester spillede, og tidligere amtsborgmester Aksel Buhl fra Alminde holdt festtalen. Han var også tidligere formand for havnens bestyrelse. Den daværende formand, Ras-

mus Skov Christensen Iykønskede havnen og udtalte ifølge Fredericia Dagblad: "Jeg tror ikke, at havnen nogensinde bliver kommunal."

Der var ro-konkurrence i joller, hvor både unge og gamle deltog og madboder, hvor man bl.a. kunne købe røgede fisk. Festlighederne varede en hel weekend og kulminerede med asfaltbal på kajen søndag aften

Lidt malurt

Helt så optimistisk som Rasmus Skov Christensen var Henning Damkjær ikke. Han udtalte til avisen: "Trygt vil jeg ikke sige, fremtiden tegner sig for havnen. Fortrøstningsfuld dækker nok bedre.

At havnen altid vil bestå, er jeg overbevist om. Lige nu ser situationen broget ud. Seks-syv forladte kuttere vidner om en dårlig tid. De er alle til slag; den billigste for 10.000 kr."

Dommerbåden ved 50-års jubilæets pålidelighedssejlad

En anden tvivler var tidligere fisker Frederik Mikkelsen, som havde fået arbejde på Skærbækværket. Han udtalte, at det var svært at få mandskab, og ”da priserne på fisk er uforskammet lave, tvinges man til at se sig om efter arbejde på land. Jeg er glad for, at jeg tog springet. Jeg tjener nu dobbelt så meget og har mulighed for at give min familie mere trygge kår, end jeg kunne som fisker.”

Men fiskerne har det godt

En af de ældste fiskere, Marius Nissen, født i 1887 begyndte at fiske som 14-årig. ”Jeg misunder fiskerne i Skærbæk. De arbejder kun 7-8 timer om dagen og får understøttelse, så snart de suger på labben, og de kan let få andet arbejde. En fisker havde i 1920 ingen muligheder for at få andet arbejde, og han blev tvunget til at blive i sit fag.

Dengang måtte man virkelig kæmpe for føden. Ofte var kutterne væk i flere måneder. - Der var sjældent variationer i kostplanen. Der var fisk på bordet to gange om dagen..” Marius var en af de syv Nissenbrødre.

100-års jubilæum

Efter en ulykke i 1978 indstillede fiskeriforeningen havnefesterne. Fra 2003 til 2019 har der igen været havnefest i Skærbæk med konkurrencer og underholdning: høvdingebold, loppemarked, revy og fællesspisning. I 2020 skulle 100-års jubilæet fejres, og så skulle festen være noget særligt. Imidlertid kom corona-virussen i vejen. Alt måtte aflyses, og jubilæet måtte fejres i beskedne rammer.

Et andet liv på havnen

Det er gået tilbage med erhvervsfiskeri fra Skærbæk. Alligevel er der masser af liv på havnen. Den gamle fiskerihavn er nu midtpunkt i et større havnekompleks med lystbådehavne til begge sider. I forår og forsommer er der travlt på beddingen,

Beddingen ved 100-års jubilæet

Vestmolen med de mange fritidsfiskere

som kan tage fartøjer på op til 20 ton. Derfor anvendes beddingen også af større både fra nabo-havnene.

Af de tilbageværende fartøjer til erhvervsfiskeri er to ombygget til fiskeri efter havsnegle (konk). Sneglene fanges med tejner. Efter kogning og videre bearbejdelse eksporteres sneglene, fortrinsvis til Sydkorea.

På østmolen ligger to restauranter og en fiskehandel. Ved kajen ligger "Zille I", som sejler med turister og lystfiskere. Den del af havnen er blevet et velbesøgt udflugtsmål om sommeren. Gæsterne kommer sejlene eller kørende, også langvejs fra,

så der ofte er trængsel på havnens parkeringsplads.

Det meste af vestmolen er fritidsfiskernes domæne. Der ligger 20-25 både, som er udstyret til fiskeri med garn og ruser. Der er rift om pladsen i det lange redskabshus på molen. Om sommeren ligger der også et specialfartøj, som hver dag sejler ud med foder til fiskefarmen ved fjordens munding.

Erhvervsfiskeriets tilbagegang betyder ikke, at aktiviteterne dør ud i den gamle fiskerihavn. Der er alsidige maritime aktiviteter. Bedding og kran

Skærbæks havne er blevet et tilløbsstykke—nu mangler vi bare flere parkeringspladser

betjener lokale og fremmede fartøjer. For besøgende er der restauranterne på havnen, og lige øst for havnen er der badestrand og skov med vandre-ruter. Havnekomplekset har udviklet sig fra at være en af østkystens store fiskerihavne til et udgangspunkt for fritidsaktiviteter og turisme.

Gamle gårde og huse

De gamle bygninger rummer hver især en stump af Skærbæks historie

I 1778 opretter Hans Jensen Aitrup en aftægtskontrakt med sine forældre Jens Christensen Aitrup og Sidsel Søfrensdatter, der bliver stammor til Juul'erne. Kontrakten indledes med: "Naar mine kære Forældre vil tage paa deres Aftægt, sætter jeg det hus i stand, som ligger Vesten for Gaarden, saaledes som de vil have det til deres Fornøjelse med Tømmer og Tag til deres Beboelse deres Livstid.

Flere huse i Skærbæk har ligget her i mere end 100 år. De fleste er vedligeholdet, så de i det ydre stadig kan fortælle om tidens smag og byggestil. Husenes indre liv ved vi mindre om; men vi kan i nogle tilfælde danne os en forestilling om det gennem folketællinger, offentlige arkiver og slægternes efterkommere.

Skærbæk - tre klynger huse

Den typiske struktur for de gamle landsbyer var en samlet klynge af gårde med marker spredt vidt omkring. Gårdenes drift var afhængig af landsbyens håndværksfamilier, der kunne levere alt fra skoning af heste til ammer.

Sådan var Taulov Nebel, Børup, Taarup og Oddersted opbygget. Skærbæk var anderledes. Gårdene

lå i to klynger, som hed Overby og Nederby. Fiskerne, den tredje klynge boede hovedsage-

ligt langs den nuværende Skærbæk Havnegade og Fjordvejen.

Kalvsbjerggaard

Når vi i dag går forbi Overvej 13 i Overby, ser vi et moderne hus med flot udsigt over Kolding Fjord. Her lå Kalvsbjerggaard, som i folkemunde slet og ret hed Paghs gård. Navnet Kalvsbjerg er dog kendt i byen, da det er navnet på den høj, hvorpå Beboerforeningen arrangerer St. Hans bål.

Gården er gået i arv siden 1611. Laurids Andersen blev i 1728 'giftet ind i' gården, da han ægtede Anna Olesdatter. I stuehuset, der var bygget i 1756, kunne man se en skorstenshammer, hvorpå bogstaverne L. A. S. og A. O. D. var indridset - Laurids Andersen og Anna OlesDatter.

I 1765 købte Laurids Andersen gården med henblik på selveje. Han var så heldig selv at opleve udskiftningen i 1772, hvor han blev retsmæssig ejer af gården.

Det kongelige skøde, som bekræftede dette, var håndskrevet på to sammenhæftede papirfolioark. Skødet blev opbevaret på Paghs gård, og befin-

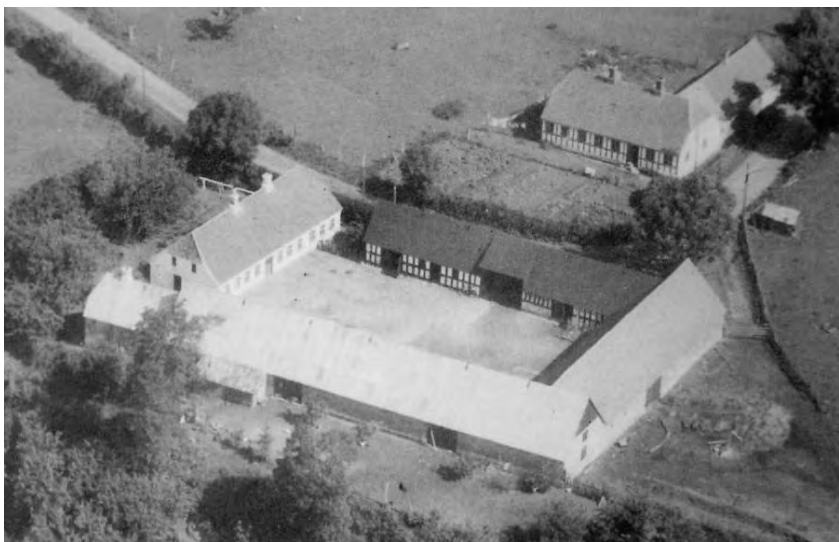

der sig i dag stadig i Pagh-familiens eje. Da Arne Pagh's hus brændte i 1994, blev det brandskadede skøde reddet ud af huset. På skødets forside står:

"Skøde for Anders Larsen i Schierbech paa Gaarden, Ager og Eng, 3 Tdr, 4 Spr, 1 Alb og af det for-

rige Coldinge Distrikts Gaarde i Coldinghus Amt." - Underskrevet: "Under vor kongelige Haand og Seigl. - Christian.

På en hanebjælke i gården blev der senere indridset initialer for Anders Larsen og hans kone, Johanne Hansdatter.

Kalvsbjerggaard med Bjerregaard i baggrunden 1954

Jens Andersen fra tvillingegården, Højbygård overtog Kalvsbjerggaard i 1830. Hans søn, Anders Jensen arvede gården i 1883. Anders var gift med Sidsel Marie Sørensen - og nu kommer navnet Pagh ind i familien, for deres datter bliver gift med Kristoffer Pagh Kristoffersen, og de får fire børn. På gården bor desuden to medhjælpere.

Anders Jensen døde i 1902 og i 1903 overgik gården til svigersønnen, Kristoffer Pagh Kristoffersen fra Højrup.

Hanebjælken med navnene Anders Larsen og Johanne Hansdatter

Da Niels Pagh arvede gården efter Kristoffer Pagh var der mere gæld i gården, end hvad den var værdisat til. Niels var en stovt mand. Han var ærlig, venlig, redelig, og ved støt arbejde fik han gården bragt på fode igen. Dyrevelfærd praktiserede han mange år, før det for alvor fik betydning i landbruget. Mange ældre i Skærbæk husker, hvordan hans grisesøer boltrede sig i mudderet langs et kildevæld ved siden af gården. ”Ja, sommetider stak kun trynerne op over

mudderet,” husker Trine Pagh. Men det kunne svare sig i form af bedre kødkvalitet og den højere pris, Niels kunne opnå ved salg af sine eftertragtede smågrise

Ved Kalvsbjerg lå også et teglværk, som hørte til gården. Teglværksgrunden ses bag Ottosens hus på side 157.

Højbygaard

Nabogården, Højbygaard hørte indtil 1765 under Koldinghus Rytterdistrikt. Den ældst kendte ejer er Rasmus Sivertsen, der 1820 solgte til Niels Bertelsen. I 1870 giftede Peder Andersen Thuesen fra Bølling sig til

gården. Navnet Thuesen har siden været knyttet til Højbygaard.

Midt i 1800-tallet begyndte en gennemgribende fornyelse af stuehusene på flere af de store gårde i Skærbæk. I forbindelse med fornyelsen blev Højbygaard i 1857 flyttet til sin nuværende placering i Overby, mens den tredje gård i Overby, Elisabethsminde blev flyttet længere nordpå.

Elisabethsminde

I 1634 boede Mikkel Terkelsen og efter ham Iffuer Madtsen og Madts Iffuersen på gården, der indtil 1765 også hørte under Koldinghus Rytterdistrikt. Efter Peder Pedersen Thuesens død i 1891 overgik gården til enken Elisabeth Jensdatter, efter hvem gården senere blev navngivet.

De fem gårde i Nederby

var Vester(by)gaard, Toftegaard, Storgaard, Luchtsminde og Juulsminde.

Juulsminde – en ryttergård

i Nederby har en flot beliggenhed med udsigt, der rækker fra Lillebælt over Stenderup Skov til Gudsø Vig. Det er en af byens gamle gårde.

Mads Juul, født i 1919 tog initiativ til oprettelse af en slægtsbog. I den kan man se, at Juulsmindes nuværende ejer, Flemming Juul er 7. generation i lige linje fra 1712. I de sidste 400 år har gården været en selvejergård med undtagelse af en enkelt fæster.

Den først kendte ejer hed Niels Throgelsen, der havde gården fra 1615-1634. Gårde, der lå under forskellige ryttergodser fik navn efter det regi-

Juulsminde, da gården havde seks længer i begyndelsen af 1900-tallet

Juulsminde, der kunne ses helt fra Skamlingsbanken. Billedet er fra 1950'erne

ment, de hørte under. Således hørte Juulsminde under 2. Jydske Regiments Ryttergods. Den 3. ejer, Troels Nielsen havde gården, da Frederik III's matrikulering fandt sted. Her kan man finde, hvad der svares i Landgilde, dvs. den årlige afgift til rytteriet. Landgildet havde 20 poster, bl.a. 1 Sk. Leding (krigsskat), 40 Hommelstænger (Humlestænger), 3 Skep Boghued, 20 Less Veed, 1 3½ Skep Arre (havre), 1 Gaas, 1 Snees Egh (20 æg) og 1 Pund 10½ Skp. Malt.

I 1700-tallet begynder det at gå ned ad bakke for ejerne af Juulsminde. Gårdens bygninger får ved flere skifter betegnelsen "brøstfældige", altså i dårlig tilstand. I protokollerne fra 2. Jydske Regiments Ryttergods beskrives såkaldte 'Inkvisitionsforretninger', der svarer til vore dages tilstandsrapporter. Heldigvis får senere generationer med større forstand på landbrugsdrift bragt gården i fin stand, får købt mere jord osv.

De nulevende Niels Juul og Knud Høstgård fra Elisabethsminde kan huske, at der en gang i mellem boede soldater på gårdene i deres barndom .

En aftægtskontrakt

Slægtsbogen giver indblik i de aftægtskontrakter, hvormed adel, storbønder og det bedre borgerskab gennem århundreder har sikret den ældre generation både et sted at bo og noget at leve af. Aldersrente blev først indført i 1922, hvorfor det tidligere var naturligt at opstille en aftægtskontrakt i forbindelse med udarbejdelse af skøder. Kontrakterne kan være ganske omfattende og fortæller os meget om det liv, der har været levet på landets gårde. Hvilke arbejdsredskaber, hvilket tøj og husgeråd har beboerne ønsket at værdisætte? I 1778 opretter Hans Jensen Aitrup en aftægtskontrakt med sine forældre Jens Christensen Aitrup og Sidsel Søfrensdatter, der bliver stammor til Juul'erne. Kontrakten indledes med: "Naar mine kære Forældre vil tage paa deres Aftægt, sætter jeg det hus i stand, som ligger Vesten for Gaarden, saaledes som de vil have det til deres Fornøjelse med Tømmer og Tag til deres Beboelse deres Livstid. Saa vel som den Kaalhave som ligger ved Huset, som jeg hvert andet Aar gøder, som de forlanger, og den Æblehave, som ligger ved det andet Hus, hvilke 2 Haver jeg holder bestandig indhegnede."

Så følger forskelligt bohave, så som: En seng, mes-singkedler, natbækken, udspecificeret værktøj, tin- og stentallerkner. Dertil kommer årlige forsynin-ger af tør rug, byggryn, et fedt svin og fire fede gæs, 2 lispund hør, æg, mælk, tørv eller klyne m.m. Skulle faderen få lyst til at ride til byen, kunne han

låne sønnens bedste ridehest, ligesom sønnen skulle køre forældrene til kirke og betale deres høj-tidsoffer til præst og degn.

Der fandtes/praktiseredes aftægtskontrakter langt op i det 20. århundrede. Niels Juul, Flem-ming Juuls storebror kan fra sin barndom midt i 1950'erne erindre, at han kunne tjene 10 øre, hvis han gik over til bedsteforældrene med en spand mælk. Mælken var en del af aftægtskon-trakten.

Ligestilling

I 1853 får Mads Hansen og hustruen Ane Marie indført en 'Disposition' i Elbo Birks herreders Skøde- og Panteprotokol. Den indeholder en lang pas-sus, som tilgodeser deres datter i forhold til søn-nen, Lauge Madsen, der skal arve gården. Han skal udbetale 3.000 Rdlr. S. (Rigsbankdaler sølv) til søsteren ved overtagelsen af gården. Dog skal pengene stå som 1. prioritet i gården, indtil hun enten indgår ægteskab eller bliver 25 år. Dertil kommer nogle møbler og sengetøj - og nok så be-tænksomt: "... i Tilfælde af Giftermaal frit Bryllup og Bryllupsklæder efter Egnens Skik og Brug, eller 100 Rdlr.S 1 Ko til Værdi 28 Rdlr.S"

I 1950'erne

Niels og Flemmings farfar, Niels Juul passede for-uden gården også sit job som sognefoged med politiskilt og vielsesret. Han blev selv gift med den ret så bestemte Margrethe og var en af de første, der fik privatbil i Skærbæk.

Brødrenes far, Mads Juul deltog ivrigt i lokalsam-fundet. Han blev valgt ind i Taulov Sogneråd, og

han var en af initiativtagerne til Beboerforeningen i Skærbæk. Han var den første i Skærbæk, der købte en mejetærsker - efterfulgt af fætterten, Magnus Juul på Rugballegård

Slægtens samfundsstøtter

I slægtsbogen dukker vægtige, interessante aner efter Sidsel Søfrensdatters op. Der var f.eks. den dygtige Peder Hansen, tolder og borgmester i Helsingør, der blev adlet af Chr. I. i 1474. Hans efterkommere var i fem slægtled knyttet til Øresundstolden, den siddende monarks private indtægtskilde. En dattersøn og senere tolddirektør, Jens Mogensøn Rosenvinge var særdeles sproglyndig. Dette benyttede kongen, nu Fr. II, idet han betroede Jens efterretningsopgaver samt overlod ham at udarbejde den nye traktat af 27. juli 1560 med Hansesæderne. Jens oprettede Det danske Fyrvæsen og lagde behændigt udgifterne over på de fremmede søfolk. Men hans største bedrift var fingeraftrykket på den første danske sølov - en lov, der blev skrevet

på dansk. Tolder Peder Hansen fra Helsingør havde en datter, der blev gift med Mogens Jenssøn Rosenvinge, der var amtmand i Bergen og adlet i 1505. En medarbejder fra Dansk Slægtsforskning, Fredericia skriver

Den gamle Storgaard før år 1900

Storgaards nye stuehus fra 1912

begeistret om amtmanden: "Det er mærkeligt at tænke på, at Mogens Jenssøn var Vidne, maaske Vært ved den Dans Chr. II traadte med Dyveke hin bevægede Aften på Bergen Slot, da Chr. II beholdt Dyveke hos sig om Natten, ja for stedse. Det er denne Dans, hvorom de gamle Krøniker beretter, at da dansede han sig fra tre Kongeriger."

Storgaard

ligger centralt i Nederby. Den blev ligeledes solgt fra Koldinghus Rytterdistrikt i 1765 af Fr. V. Da var det en stor gård med 137 tdr. land. Den ældst kendte ejer var Hans Jensen fra Agtrup, der havde giftet sig til gården. I 1824 overtog Jens Hansen gården fra sin far, og efter ham fulgte i 1871 sønnen Jeppe Basse Jensen, som i 1897 overdrog gården til sin søn, Jens Hansen Basse Jensen, eller bare Jens Basse.

I 1901 kunne Jeppe (57 år) med konen Johanne (56 år) og datteren Ane Katrine (15 år) ifølge folketællingen leve af deres formue. Da var Jens Basse 29 år og hans kone Karoline 25 år. De havde datteren Johanne på to år. På gården boede der foruden dem en røgter, en forkarl og to malkepiger.

Den store, gamle hovedbygning var udført i flot bindingsværk med stråtag. Gårdens længer, stalde og avlsbygning havde ligeledes stråtage; men da Jens Basse blev sognefoged, byggede han i 1912 det fornemme, lidt atypiske stuehus, som vi kender i dag. Netop hovedbygningens udseende har senere fået folk til at undre sig. Boede Skærbæks storbonde her? Hørte der jord til, og hvor lå det så? Fra 1922 - ca. 1950 hed ejeren Johannes Johannesen, så fulgte Dr. S. V. Tange, inden

Kraftværksvej 42 i dag

Anne Lise Ulbæk tog over i 1953. I dag ejes den af Marietta Ulbæk.

Et håndværkerhus

På Kraftværksvej 42 ligger— lidt tilbagetrukket et stråtekt hus, som blev opført år 1800.

Antagelig er det skrædderparret Karen Marie og Niels Thuesen Nielsen, deres to ældste børn og to skrædderlærlinge — ca. år 1900

Skærbæk Havnegade 23 i begyndelsen af 1920'erne

Her boede i 1840 væver Peder Christensen og senere hans sønner snedker Jens Nielsen Skov og sømand Anders Nielsen Skov. Jens boede der stadig i 1880, men nu som stenhugger. Han blev gift med Mette Thuesen. Deres søn, skrædder Niels Thuesen Nielsen, overtog huset efter dem. Huset fremstår i dag som et af Skærbæks velholdte gamle huse.

Skærbæks ældste hus

Dette hus på Skærbæk Havnegade 23 blev opført i 1777 og er, så vidt vi ved, det ældste hus, som er tilbage i Skærbæk.

I 1853 blev huset overtaget af Søren Sørensen Damkjær, som åbnede den første høkerforretning i Skærbæk, da høkerloven var trådt i kraft i 1857. Senere ejere har været Peder Hansen Høj, Michael Sørensen, Ole Valdemar Jensen og fiskeeksportør Th. Petersen. Afholdscaféen, som er en tilbygning, er nærmere omtalt på side 88.

Fiskerhuse

Et hus på Klintevej 14 var tidligere et ikonisk minde om Skærbæks fortid. Her boede omkring år 1900 fisker Hans Nissen med sin kone Nikoline og deres sønner: Nikolaj, Marius, Peter, Karl Frederik (eller Carl), Valdemar, Albert, Laurits Johannes og Aage. Alle drengene blev respekterede skærbækkere, som der også er berettet om i Skærbækfortællinger, f.eks. om skibsbyggeren Carl i bog 8 side 27 og om smeden Laurits i denne bog, side 67.

De sidste, der boede i huset, var familien Porsgård. Huset er der ikke mere. Det er erstattet af en villa, som sandsynligvis ikke vil komme til at præge byens fremtid på samme måde.

Huset på Ernst Carlsens Vej 2 fra 1847 har også været beboet af fiskere, og det ligger der endnu. Her boede i 1901 fisker Knud Petersen sammen med sin kone, Karen, og deres 4 børn, hvoraf de to ældste, Peter og Jørgen på 24 og 20 år begge var fiskere. Pigerne hed Mie og Ruth. Den første blev gift med savværksejer Harald Iversen, den anden med Kaj Johanssen, Storgaard. Desuden boede Knuds mor, Ane på 82 år også i huset.

Huset blev i 1854 overtaget af Knuds forældre, fisker og træskomand Peder Knudsen og hans hustru, Ane Sørensdatter.

I 1950'erne boede familien Skjoldemose i huset, hvorefter Calle og Astrid Pedersen flyttede ind.

Fiskerhuse på Ernst Carlsens Vej ved Sandegraven 1920

Calle fik fredet den efterhånden meget store blodbøg, der ses på billederne ovenfor.

Bybilledet

I dag repræsenterer Skærbæk over 200 års traditioner for byggeri uden for købstæderne.

Det stråttækte fiskerhus i 1960'erne

De samme huse i dag

For tiden bygges der mange nye boliger i Skærbæk. Der opføres både rækkehuse, bygninger med lejligheder i flere etager og store villaer i to etager med terrasser og udsigt.

De nye huse og deres beboere er med til at skabe udvikling og dynamik i Skærbæk. Samtidig er vi glade for, at mange af de gamle huse vedligeholdes og bevares, så bybilledet også i fremtiden kan være mangfoldigt og karakteristisk.

Samme hus indtil 1990'erne

Britta—et rigtigt havnebarn

I fiskens tegn

”Din mormor har skåret fisk, og jeg har skåret fisk. Det må også være godt nok for dig,” sagde hendes mor, og så var den sag uddebatteret. Hvorfor sagde Britta ikke: ”Jeg vil hellere være jordemor,” for det ville hun gerne have været; men så skulle man til København og læse, og det var bare en helt umulig tanke.

I fiskens tegn

“Jeg blev til ombord på fiskekutteren TVEA nede i havnebassinet i Skærbæk, så jeg må kunne kalde mig et rigtigt havnebarn. Dertil kommer, at alt omkring mig altid har stået i fiskens tegn.”

Brittas skæbne ser ud til at være beseglet. Hvis nogen dengang havde spurgt hende, hvad hun skulle være, når hun blev stor, havde hun dog næppe svaret: “Filetskærer.” Men det blev hun.

Brittas far, fisker Kaj Hast

“Din mormor har skåret fisk, og jeg har skåret fisk. Det må også være godt nok for dig”, sagde hendes mor, og så var den sag uddebatteret. Hvorfor sagde Britta ikke: “Jeg vil hellere være jordemor”, for det ville hun gerne have være; men så skulle man

til København og læse, og det var bare en helt umulig tanke.

Britta Hast

Jeg blev født i min mormors seng på Møllestien, nu Skærbæk Møllevej. Min far var den dag på havet, og da han - via Lyngby Radio fik at vide, at han havde fået en pige, sagde han: “Det er ikke en pige, jeg har ønsket mig.” Han fik dog snart tre drenge. - Der skal ikke herske tvivl om, at jeg altid har været elsket af min far.

De første år boede vi hos min mormor Mie og flyttede så til Bolettes hus på Skærbæk Havnegade. Det var dengang et to-familiers hus, som flere af de gamle fiskerhuse var det. Holger Sørensen, Signe og deres to drenge boede i den anden ende af huset. Min mor var 22 år og havde nu tre små børn på et, to og tre år. Først otte år senere fik vi Lars. Derfor blev min mormor min reservemor. Vi boede som folk dengang uden varmt vand. Eneste varmekilde var petroleums-ovnen i stuen. Der var lokum i gården i skuret bag ved vaskerummet. Her stod gruekedlen, og jeg kan huske, at min far smed tøjet og hoppede i kedlen. Hos mormor blev tøjet sat i blød i brun sæbe i et døgn, før det blev vasket. - Dengang kunne man tale om beskidt tøj.

Småt men godt

Når vinteren nærmede sig, saltede min far et par sildekasser med torsk. Det blev ikke helt som klipfisk. De skulle vandes ud, før kogning. Silden blev saltet ned i en tønde, der stod på skråningen bag huset. Så havde vi mad, hvis isen lukkede. Vi spiste altid klokken 17.30. Far skulle jo tidligt op.

Bagerste række: Lærer Hanne Nielsen, John René Pedersen, ukendt, Mogens Lyhne, Jesper Clemmensen, Britta Hast, Frank Porsgaard, ukendt, Preben Nielsen, Mikael Damkjær,

Forreste række: Ingrid Jensen, Lissi Weng, Britta Lind, Sidse (Inge Irene) Andersen, Lene Johannesen, Birgitte Nørholt Jensen, Hanne Mikkelsen, Birgit Nielsen, Kirsten Sørensen

Hver anden dag fik vi fisk. Så måtte vi spise lige så meget, som vi ville. Men var der kød, skulle der spares. Kun far fik to frikadeller. Kartoffler og sovs var der nok af, så vi gik aldrig sultne i seng.

Da vi ikke havde så mange penge, stod den tit på fedtemad med salt på til frokost. Det smagte dejligt. Jeg legede tit med slagterens datter, Kirsten

og der fik jeg en gang imellem en rugbrødsmad med saltkød. Det var som at komme i himlen, så godt smagte det

To syndere

Skolen kaldte; men jeg fik lov til at vente et år, så jeg kunne følges med Kirsten. Lilleskolen, dvs. forskolen, lå på hjørnet af Skærbæk Havnegade - Ny-

vej og Overgade. Der havde vi frøken Nielsen. Hun var et af de sødeste mennesker, jeg har kendt. Men der var dog grænser for hendes overbærenhed. En dag havde René og jeg drillet Gitte og løftet op i hendes kjole. Trods adskillige advarsler blev vi ved. Da måtte frk. Nielsen statuere et eksempel. Mens resten af klassen var til gymnastik på den store skole, fik vi to 7-årige syndere en eftersidning og sad alene tilbage i klassen i en hel time, stive af skræk og sagde ikke et ord til hinanden. Vi fik det lært.

Efter to år skulle vi op på "Den store skole" på Skolevej. Det var spændende. Jeg havde frøken Nielsen med som klasselærer, og i femte klasse fik vi Hans Pallesen. Vi havde det godt, og jeg kunne lide at gå i skole. Bedst var de fag, hvor man lavede ting, der blev færdige: husgerning og formning, hvor der var lidt udfordringer.

Et legeparadis

Vi var flyttet på Toldbodvej, da jeg var syv år. Den vidunderlige udsigt over havn og fjord kan jeg savne den dag i dag. Min mormor var vores nabo.

Det fik uvurderlig betydning for os. For da min bror Frede skulle begynde at gå i skole, begyndte min mor nemlig på havnen hos Damkjær og Søn. Klokken var kun seks femogfyrre, når hun gik. Så smuttede vi over i mormors nye badeværelse og fik et bad, før vi skulle i skole. Vi hyggede os over morgenmaden, og bagefter sad vi klinet op ad hende, mens der blev læst historier.

Vi var mange børn, der legede sammen. Tit blev det dåseleg, der er en slags gemme. Det kunne vi få mange aftener til at gå med. Om sommeren gik vi på stranden. Jeg kunne svømme, da jeg var syv år. Da Børge Lind åbnede sin rideskole, var jeg ti år. Man kan roligt sige, at det var et paradys for piger. Min veninde, Bente Pedersen og jeg boede der næsten. Det var dejligt at sidde på hesteryg, men lige så dejligt at skulle passe hestene. Børges kone, Grethe var god til at hjælpe os. Hun var så god til det, at hun en dag blev modtager af en hæderspris fra Luchts legat som tak for sin indsats. Barndommen i Skærbæk var en dejlig tid.

I røg og damp

I Strandparken havde vi unge et frirum, som vi var glade for. Godt nok var jeg kun 11 år, men jeg hørte til i flokken. Der fik jeg min første cigaret af Holger Lind. Han lærte mig at indhalere. Det varede dog noget, før jeg blev ryger. Min bror, Frans havde fået lov at ryge, da han var 14 år. Da jeg var den ældste, syntes jeg, at det var så uretfærdigt, at jeg ikke også måtte ryge. Men i vores familie var der forskel på drenge og piger. Så bildte jeg dem ind på Taulov skole, at jeg godt måtte ryge. Men det krævede en underskrift fra forældrene. Jeg sagde til

min far, at nu gik jeg ned og købte en pibe og noget tobak. Så grinede han og skrev bare under. Med underskriften i hånden kunne jeg nu roligt pulse løs. Jeg var begyndt på Taulov skole i 8. kl. Det var meget anderledes end i Skærbæk. Nu var det virkelig "Den store skole". Hele overbygningen: 8. 9. og 10. klasserne fra Skærbæk, Taulov og Herslev var samlet her. Især var det sjovt at have Bøhm. En dag kom han ind i klassen, lukkede døren, tog sig en cigaret og sagde: "Nu skal I have lært at inhalere ordentligt," - og så gik det løs med at få ild på cigaretterne. Vi fik det lært; men også alt det andet vi skulle lære.

Sammenholdet var godt i ungdomsflokken. Hos Krølle kunne vi samles i kælderen. Drengene rode med knallerter. Det var det højest opnåelige for alle unge dengang. Senere fik mange af drengene motorcykler. Så var det dejligt at være den udvalgte til en motorcykeltur. På Tåsingevej hos Flemming hyggede vi os, hørte musik og holdt fester. Det var en dejlig tid med op- og nedture, som jo er en del af et ungdomsliv.

16 år og filetskærer

Jeg har ikke undersøgt, hvor langt mine rødder går tilbage i Skærbæk; men min oldefar var med til at bygge havnen. Hans datter, min mormor Mie og min mor, Bente er skærbækkere. Min morfar Frede Nielsen kom fra Sjælland. Han var fisker. Min far var "hægtet" på Sørensenfamilien, der talte adskillige fiskere. Min far og mine tre brødre blev også fiskere. At jeg ender i samme gryde, er nok ikke så mærkeligt. Jeg startede på havnen efter 9. kl. Der var to filetfabrikker på havnen: I den ene,

Brittas søn, Marc

”Henning Damkjær og søn” var Henning min mormors fætter. Her begyndte mit filetskærerliv. Den anden, ”Børge Pedersen” lå yderst på molen. Den overtog fiskehandler H. C. Hansen, også kaldet Lillebror senere.

En anden verden

Arbejdet var hårdt, vådt og koldt. Meget koldt. Men min mor var hård. Når jeg kan, kan du også. Uddannelse fyldte ikke så meget i min familie. Den første vinter blev jeg syg to gange af underlivsbetændelse; men alligevel var jeg der i to år. Da jeg blev 18, fristede en højere løn og bedre arbejdsforhold hos Rahbek i Fredericia. Der blev jeg tidsstudierepræsentant for de ansatte og var på mange kurser hos KAD, Kvindeligt Arbejderforbund i Danmark. Det blev meget givende. Jeg fik øjnene op for en helt anden verden. Tænk, at man i fælles-

skab kunne skabe bedre forhold for arbejderne. Nu var der noget at kæmpe for.

Efter fem år gik jeg på barsel. Jeg blev mor til Jill i 1981 og Marc i 1982. Det blev en god pause. Men der skulle penge i kassen, og jeg kom til Middelfart hos Vindelev fisk. Der var det rent akkordarbejde. Når arbejdsdagen var slut, rystede mine hænder. Men akkord er akkord. Jeg kom til Fiskehuset i Middelfart og endte til sidst i Skærbæk først hos Gunnar Strandby og senere hos Lillebror. Det var stadig et vådt og koldt arbejde; men nu kunne man få termokedeldragt og termostøvler, og det hjalp.

I 1996 fik jeg Hanne, og så gik jeg for tredje gang på barsel. Da jeg skulle tilbage på arbejdsmarkedet, var Lillebror død. Orla i Fredericia kunne bruge mig; men jeg vendte hurtigt tilbage til Skærbæk, da Lillebrors forretning åbnede igen. Den nye ejer gav mig ansvar for forretningen og indkøb af de fleste fisk udefra, og lidt efter lidt stod jeg for det meste i forbindelse med at køre forretningen. Fiskehandlerne René og Poul havde base hos os, så det blev en svær tid for alle, da ejeren en dag måtte lukke forretningen p. gr. a sygdom.

Brittas Fisk

Der skulle findes en løsning. Jeg havde fået smag for at drive forretning og ville gerne fortsætte som fiskehandler. Det var i februar 2002. Vi havde ikke ventet, at så meget skulle stikke en kæp i hjulet, før vi kunne åbne. Undervejs blev Skærbæk Havn indsat som ejer af fiskehusets areal efter en fogedretssag. Først da Skærbæk Havns bestyrelse sagde god for vores ansøgning om

leje af huset, kunne Skærbæk Fiskehus og røgeriet endelig åbne i august måned. Der var stadig meget, der drillede; men den dag, da jeg åbnede det, der senere skulle blive til Brittass Fisk, kom fiskerne hver især og forærede mig en kasse fisk som opstartsgave - også fritidsfiskerne kom med gaver.

Nu vidste jeg godt, at træerne ikke vokser ind i himlen. Havnebestyrelsen havde tilladt, at der

åbnede en forretning mere på molen. At ligge på rad og række er godt, især for den, der ligger først. Det slag tabte jeg. At kunder ikke kunne finde ud af at gå molen ud, når de skulle hente, hvad de havde bestilt hos mig og i stedet købte det hos rivalen, var til stor ærgrelse for mig. På store bestillinger kunne det godt løbe op.

Min søn, Marc blev ansat i firmaet og fik ansvaret for røgeriet. Han blev oplært af mine brødre og de ældre på havnen, der kunne faget. Han blev en fantastisk røgemester, der fik megen ros. Han kunne styre den gammeldags røgeovn. Jeg nød hver eneste dag på havnen sammen med ham.

Bertha, Kaj og de andre

Der er mange gode minder at trække frem fra den tid. Bassetunden, Bertha der hver dag kom lun-

Britta i sit es

tende og fik en fiskefrikadelle - også på dens sidste dag, inden turen gik til dyrlægen. En hel vinter stak Mågen Kaj dagligt hovedet ind for at få lidt affald. Og en dag kunne vi næsten ikke holde tårerne tilbage, da der kom en lille blind pige på fem år ind i forretningen. Det var en oplevelse for hende at føle på fiskene, og hun kom derefter af og til på besøg.

En dag kom der en klasse fra skolen. Børnene havde et projekt om fisk. Det var sjovt at undervise dem. Jeg spurgte, og de svarede. De var så interesserede. Før de gik, sagde min gamle lærer, at jeg vist var havnet på en forkert hylde. Hun syntes, at jeg havde været god til at fange deres opmærksomhed. De ord bed sig fast.

Fiskekutteren Edel Petersen, Kolding

I mål

Jeg havde en dejlig tid og nød livet på havnen og alle mine rare kunder. Nogle kom til at betyde noget særligt for mig. Der var støtte og opbakning, når det var specielt hårdt. Men min krop begyndte at sige fra. Der skulle tages en beslutning om at sælge min dejlige forretning. Den blev overdraget til en af de ansatte, fiskehandler Arnold Lillelund i 2005. Min arbejdsskade viste sig at være så omfattende, at jeg aldrig mere ville kunne klare hårdt fysisk arbejde.

Gennem revalidering kunne jeg nu starte på VUC. Jeg havde ikke glemt ordet om den forkerte hylde og satsede på at læse videre til socialrådgiver. Men først skulle jeg bestå 9. og 10. kl. Jeg var sulten og sugede til mig som en svamp. Senere fulgte en firfags HF-eksamen plus tre et halvt år på UCL, University College Lillebælt i Odense.

Jeg var socialrådgiver. – I mit job havde det stor betydning for mig, at jeg kendte fornemmelsen af at have siddet med hatten i hånden på den anden side af bordet. Jeg arbejdede med mange konthjælpsmodtagere, der udover ledighed havde både fysiske, psykiske og sociale udfordringer. Det var vigtigt, at de blev hjulpet godt igennem.

Efter seks år på pinden, er jeg gået på efterløn. Hvilken luksus. Nu er det mit eget ur, der bestemmer. Mine hunde må jeg ikke glemme. Dem har jeg altid brugt tid på, og mon ikke, der en dag falder lidt frivilligt arbejde af til mig inden for mit fagområde?”

Bødekasse uden penge

Den simple bødekasse

Den tidligere museum: "Skærbæk Fiskerisamling" findes en bødekasse. Når garnene skal vedligeholdes, er

Carl Eggert med bødenålen

Det danske sprog har mange ord, der kan betyde flere ting. Således forholder det sig også med denne lille histories genstand.

På byens tidlige museum "Skærbæk Fiskerisamling" findes en bødekasse. Når garnene skal vedligeholdes, er sådan et instrument uundværligt. Man sætter sig over skrævs på den smalle bæk med garnet bredt

ud til begge sider. Det stykke, der skal bødes, dvs. repareres løftes op over, så en af maskerne holdes på plads af sømmet i toppen af pinden. Så er garnet parat til fiskeren, der kan gå i gang med bødenålen.

Enkelte steder anvendes bødekassen stadig, og fritidsfiskerforeninger havde så sent som i 2015 bødekurser, hvor man kunne lære at få hold på garn, tæller og flotter.

- og her på bødekassen— året er 1964

Hyltene dufter i stuen ind og georginer spraglet gror

Den der dyrker haven, dyrker lykken

Et hvidt stakit hegnede parcellen ind. I forhaven var der en flagstang omkranset af en hesteskoformet ribeshæk, en mindre græsplæne og et stort skovfogedæbletræ.

Ideen – den blev født ud af det blå, altså ideen med at finde ud af hvad der mon var plantet i Skærbæks haver i tidsrummet 1850 - 1950. Bente Høstgård spurgte en dag: "Hvad er det for en blomst?" – "Jeg ved det ikke; men hvor har du den fra?", svarede Bodil Munk Hansen. "Fra Gertrud nede fra Kahytten. Da hun flyttede i lejlighed, syntes hun, at den skulle overleve, for den havde altid stået på Skærbæk Havnegade 29."

Hvem kunne huske Skærbæks gamle haver, hvilke blomster der havde der været i dem, og havde de overlevet?

Forrest hunderoser, så følger rækker med mistbænke. Op ad muren kravler blåregn og ildtorn – Fjordvejen 41

Haveentusiasterne Kirsten Øbro og Lisbeth Mogensen gik i gang med interviews, fotografering og læsning om gamle stauder i bondehaver f. eks om, hvornår de enkelte arter var indført i Danmark. - Og så var det bare om at gå på jagt og spørge folk i byen.

Have til nytte eller til pynt?

I år 1900 var haver, der udelukkende var til pynt, stadig sjældne. Sådanne haver var forbundet med høj social status og penge. Alle kendte derimod til nyttehaver, lige fra de store bønder til familien med det lille huslod.

Fotografier eller malerier af den tids haver i Skærbæk var ikke lette at finde. Men på denne fortællings indledningsside ser vi forhaven til Avernakøvej nr. 1 omkring 1935. Forrest har vi kålhaven med bl.a. rosenkål, så følger bærbuske og bagerst kan vi se en stige til et frugttræ.

Billedet med nyttehaver gik igen, da vi spurgte Edith Nissen, Niels Dahl, Mogens Jacobsen og Birgit Ørum. Sidstnævnte kunne dog huske, at hendes mor på et tidspunkt fik anlagt tre rosenbede med mange forskellige slags roser. Enkelte af de andre erindrede også netop en rose som eneste *unyttige* plante. Mogens husker, at især hans mor var

I dag bor Bodil Mørk i huset på Børup Sandevej 1. Hendes oldemor sendte dette kort med pynte-
haven til Bodils mor, Thora Corridsen i 1916.— Kortet kom frem med morgenposten næste dag

glad for blomster, og at hun et år havde sparet sammen til en julerose, som hun stolt hentede i Fredericia - ellers byttede man sig til nye stauder, ganske som vi gør det i dag. Alle nævner buksbomhække, tallerkensmækkere og lupiner.

På Børup Sandevej 1 var der dog inddraget et stykke jord til stauder. Her boede Thora Marie Mørk, født Corridsen. Hendes mor, Signe ses på billedet oven for.

Selv i dag kan vi finde deciderede nyttehaver. Der er to på Fjordvejen, henholdsvis ved nr. 41 og nr. 47. Kjeld Mikkelsen havde i 2020 kartofler og rabarber i forhaven og ved nr. 41 dyrkes der fortsat kartofler, og allerede i marts 2021 blev der lagt an til en afgrøde i en del af forhaven.

Gamle stauder som lægeplanter

Mange af de stauder, der kunne ses i oldemors bed, var lægeplanter. Efterhånden som syntetiske,

Acantus og prydløg

Stjerneskaerm

moderne lægemidler blev taget i anvendelse, glemte man planternes brug til forebyggelse, lindring eller helbredelse. Hvem skulle have troet, at *jacobsstige* blev anvendt mod syfilis og hundegalskab, at *stjerneskaerm* var god

mod hudlidelsen skab, og at den høje *lægealant* var eftertragtet mod giftige dyrebid og kunne lindre gigtplagede lemmer?

I Skærbæk har vi fundet følgende lægeplanter: acantus, jernurt, bibernelle, jacobsstige, stjerneskaerm og lægealant.

Det de husker

Der er stort sammenfald mellem det, vores interviewpersoner husker og fremhæver. Nyttehaver med kartofler, kål og ærter, frugttræer og buske fylder mest. Det er tydeligt, at det er de samme stauder og pyntebloster, der går igen., når skærbækkerne fortæller om barndommens haver.

Inge Lise og Viggo Damkjær

Viggos bedsteforældre byggede det første hus af en længere række på Fjordvejen. Til huset hørte et strandstykke, og matriklen fik nummer 25, da vejen fik sit nuværende navn. Et hvidt stakit hegnede parcellen ind. I forhaven var der en flagstang omkranset af en hestesko-formet ribeskæb, en mindre græsplæne og et stort skovgedæbletræ.

”Lige op ad husets forside vokser der en lyserød rose, som vi mener, har stået der siden havens anlæggelse,” siger Viggo. ”Bag huset var der to store æbletræer, et kartoffelstykke samt et skur til brændsel – altså tørv.”

Gunnar Strandby

På Fjordvejen 39 boede Gunnars forældre. Moderen, Elna boede der lige til sin død i 2014. Nu er huset revet ned.

Det er især bonderoserne, Gunnar husker. De havde så mange af dem, at han husker de blev gravet op. Nogle af bonderoserne er videregivet til de unge i slægten – et fint eksempel på slægtsbånd. Der var en pæn prydhave hegnet ind af buksbom. Bagved dem kom hortensia, bonderoser og kejserkroner samt tre kristtjørntræer. I midten var der om foråret vintergækker, krokus og erantis. Så sprang tulipanerne og bonderoserne ud og de høje buskroser blomstrede sommeren igennem.

Som barn boede Elna sammen med familien på hjørnet af Skærbæk Havnegade og Børup Sandevej. Fra deres have husker Gunnar: æbletræer, kirsebærtræer og hindbær, og så var der også en høsegård.

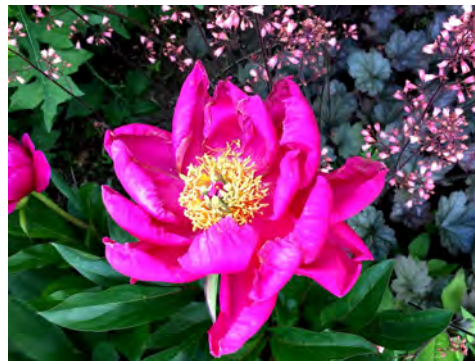
Stella Kyed

”Mine bedsteforældre boede på Ernst Carlsens Vej på højre side, så den lille parcel falder kraftigt ned mod vandet. Foran huset var der et lavt hvidt stakit og bagved dette nogle velduftende lyserøde roser. Det lille areal ind mod huset blev brugt som terrasse med havemøbler og et bord. Så kunne man sidde der og hilse på de forbigående. Min bedstefar var haveinteresseret og meget øm om sine blomster,” siger Stella. ”Han havde bl.a. tulipaner og dobbelte pinseliljer. Engang under et besøg kom jeg med mit forklæde fyldt med tulipanhoveder. Min mor og mormor gruede for virkningen af denne handling. Men det gjorde ikke noget, når ’synderen’ var et barnebarn.

Stokroser

Bag huset var der en lille køkkenhave, nogle frugtbuske og store æble- og pæretræer. De var gode at klatre i.

Bonderose

Ud mod vandsiden var der klemt en fiskedam ind på det flade areal. Den var 5-6 m² og indeholdt flere slags store fisk, bl.a. karper og guldfisk. Vandplanter omkransede dammen, og den fyldte så meget, at der ikke var siddepladser omkring den.”

Henry Bork Hansen

fortæller: ”Fra min barndom husker jeg, at der i Havnegade var nogle fine haver fra Afholdsscafeen og ned mod havnen. Især gjorde de mange, store og flotte stokroser indtryk.”

Gudrun Krabbe

”Foran min mormor og morfars hus var der – i hele husets længde – en lav hæk af buksbom. Yderst mod grusvejen (Fjordvejen) var der et rundt lyst-hus, formet af træer plantet i rundkreds. Her var også en mindre græsplæne. Bag huset var køkkenhaven, og oppe mod Møllestien var der frugttræer. Hvert år havde mormor tallerkensmækkere omme bag huset. Jeg husker ikke andre blomster.”

Overfor ses en blomst fra den nok ældste rosenbusk i Skærbæk. Stedet er ”Charles hus”, Skærbæk Havnegade 13.

På siderne 158–161 viser vi nogle af de planter, vi har fundet i dagens Skærbæk. Ved siden af deres navne står årsintervallet for planternes indfør-

sel
i

Rosen ved ”Charles hus”

Tidselkugler

Familien Ottosens sirlige nyttehaver ligger ud mod Fjordvejen. I indkørslen og langs husmurene er der plantet blomster. Frugttræer og bærbuske fylder resten af haven

I baggrunden ses Paghs teglværksgrund.

Stenbræk

Jakobsstige 1700-tallet

Stjerneskaerm

Stokrose

Solbrud

Påskelilje 1500-tallet

Acantus 1850—1900

Floks 1700-tallet

Daglilije

**Sankt-Hansurt
1850-1900**

Haveaurikel 1600-tallet

Vortemælk før 1300

Pragtrøllike 1800-1850

Lupin 1800-1850

Tulipan 1600-tallet

Valmue 1700-tallet

Solhat

Høstanemone

Læge Alant 1300-tallet

Løvehale 1850-1900

Tidsekkugle

Lavendel 1400-tallet

Bonderose 1300-tallet

Tallerkensmækker

Gyldenris

Sammen om troen

Kristen kultur har foldet sig ud i Skærbæk

Da Skærbækværket var færdigbygget, blev Fritidshjemmet flyttet til et andet sted, og så gik der mange år, inden der igen kom gudstjenester i Skærbæk.

En udflugtsdag for Unge Hjem - kredsen

Unge Hjem

I gamle dage havde Indre Mission stor indflydelse i Taulov Sogn; men missionen stod ikke særlig stærkt i Skærbækområdet. Det forhindrede ikke, at man her kunne samles om troen.

Den folkekirkelige bevægelse: "Unge Hjem" blev startet i Esbjerg i 1939, og i 1940'erne fik den fodfæste i Skærbæk. Her samledes ca. 10 unge familier i private hjem, hvor der blev talt om kristendom og generelt om dannelse. Møderne gik

på omgang familierne imellem. Hver familie havde et lille hæfte med fortrykte spørgsmål, som de kunne vælge at få drøftet på næste møde.

Taget ved næsen

Når interessekredsen gerne ville have belyst et stort eller vanskeligt emne, henvendte man sig ofte til en præst fra en af oplandskommunerne eller fra Fredericia. De kunne komme fra såvel folkekirken som Den Reformerte Kirke eller den Katolske Kirke. Man regnede med, at alle oplægsholdere kom kvit og frit. Men man havde forregnet sig, da den spændende pastor Granild fra Bredstrup/Pjedsted sogn blev inviteret. Da mødet var slut, og kaffen drukket, forlangte han et anseligt beløb, som Birgit Ørum mener at huske skulle gå til et udenlandsk kirkeligt arbejde. Dengang gik man ikke med ret mange kontanter på sig, og det var før MobilePays tid. Heldigvis kunne et par af deltagerne skillinge sammen, så pastoren kunne aflønnes.

Sommerudflugter

Unge Hjem-kredsen tog nogle somre på udflugt med hele familien. Andre somre samledes man i en privat have, og i et par år inviterede Georg Christoffersen på sejlads i sin kutter. Turen gik til Binderup Strand, kaffen blev indtaget ombord, og så kunne børnene tage plads i jollen og blive roet læn- gere ind, så de kunne bade. På en af sejlturene fik Birgit Ørum lov til at sidde i jollen på slæb, da det gik hjemad. Hun husker, at hun sad og sang: "Der står et slot i Vesterled," og at hun helt tydeligt så slottet i den strålende solnedgang. Når hun i dag synger sangen, tænker hun stadig på jolleturen.

Senere blev der holdt store landsstævner for Unge Hjem på Nyborg Strand.

Sømandskreds

Unge Hjem var ikke det eneste samlingssted for den kristne kultur i Skærbæk. En eftermiddag om måneden mødtes en flok interesserede kvinder i private hjem i en sømandskreds. Formålet var at styrke hinanden i at tænke på søens folk og have dem med i deres forbøn til Gud. De har uden tvivl også tænkt på og bedt for dem, de selv kendte på den farlige arbejdsplads, havet.

Der blev drukket kaffe og hyggesnakket, imens der blev læst et stykke fra Sømandsmissionens blad. Nogle sad og strikkede julegaver til sømændene. Det var oftest strømper, huer eller halstørklæder. Gaverne blev sendt i rette tid til sømandsforeningen, hvorfra de fordeltes til skibe i fremmede havne. På den måde var der en hilsen til en sømand, der var langt fra hjemmet juleaften.

Også i Skærbæk blev der hver nytårseftermiddag lyttet til radiogudstjenesten fra Sions Kirke i Esbjerg. Her blev navnene på alle de søfolk, der var omkommet i det forløbne år, læst op.

Søndagsskole

I begyndelsen af 1900-tallet blev der første gang afholdt søndagsskole i Skærbæk. Det foregik i forskolen på Gisselbakken, fra kl. 13.30 - 14.30. Det var et strategisk godt tidspunkt, for så havde forældrene ro til en middagsøvn.

Måske lå der ikke den store pædagogik bagved søndagsskolens emner; men kærlighed til børnene og til undervisningens indhold var stor.

Søndagsskolen på Lyngsbo

Bagerste række fra venstre: Inga, Karoline, Lis, Ørum, Edith, Olga, Ruth og Betty sammen med søndagsskolebørnene

Foruden i Skærbæk var der søndagsskoler på Tau-
lov Skole, på Studsdal Skole og senest i Missions-
huset på Kolding Landevej.

Fritidshjem

KFUM's Fritidshjem, som blev etableret i forbin-
delse med byggeriet af Skærbækværket, gav også
plads til forkyndelse i Skærbæk. Her var der Guds-
tjeneste en gang om måneden, og når der var en

underholdningsaften, blev denne afsluttet med en kort andagt. Da Skærbækværket var færdigbygget, blev barakken med Fritids-
hjemmet flyttet til et andet sted, og så gik der mange år, inden der igen kom gudstje-
nester i Skærbæk.

Kr. Himmelfartsdag

I slutningen af 1980'-
erne besluttede me-
nighedsrådet og præ-
sten, Lars Seeberg, at
man skulle prøve at
holde Kristi Himmel-
fartsgudstjenesten i
det fri, nemlig i Strand-
parken. KFUM-
spejderne skulle hjæl-
pe til både med selve
gudstjenesten og til
den efterfølgende kir-
kekaffe, hvor der blev

arrangeret forskellige lege for børnene. Denne, som regel velbesøgte gudstjeneste fandt sidst sted i 2019. På grund af covid-19 pandemien blev gudstjenesten aflyst i 2020.

Spejderbevægelser

I årene i og efter 2. verdenskrig blev der etableret henholdsvis FDF/FPF - og KFUM-spejderkorps i

Skærbæk (se "Skærbækfortællinger 4). Disse korps har som et af deres pejlemærker: "At finde sin egen tro og have respekt for andres".

Kirke i Skærbæk

Folk i Indre Mission havde et ønske om at bygge egen kirke i Skærbæk. Der blev derfor i 1950'erne iværksat en indsamling ledet af Signe Gorridsen. Området ved Ærøvænget var udset til placeringen. Imidlertid viste jordbundsundersøgelser, at jorden ikke kunne godkendes til kirkegårdsområde, da

grundvandet stod for højt. Dermed blev ideen skrinlagt.

Sømandskreds og sømænd

Betydningen af kontakt med en brevskriver "derhjemme" var stor og gav sømændene glæde gennem mange år på havet – og brevskriverne modtog spændende nyt fra hele verden.

Se de næste sider.

To raske FDF'ere. Fra venstre Leif Ørum og Arne Pagh

det var om trent som om
 at vi stod stille, men
 vi kom da herover og
 nu skal vi ligge her til
 den 4 maj så vi har god
 tid men det er bare alt
 for længe at ligge i kavn
 man bliver ked af det
 til sidst, og vi bliver
 også forsinket så det bliver
 ikke for godt i sum at
 vi er toget med eller skulle
 vi være toget med den 16

Det er meget
 varmt herude, vi har
 op over 50° om dagen og
~~ca~~ 30° om natten men
 vi sover også på dækket
 vi kan nemlig
 at være på
 kammene om
 natten så der
 er mange er
 der ønsker sig
 op til det hvide
 nord.

Great Buddha, Kamakura

Til slut de Vestgate *hubs* *1/2*

for alle dens mand og

40 år efter sømand Oles brev fra Bangkok fik Grethe Damkjær dette brev fra Per på Knud Maersk:

m.s. KNUD MAERSK den. 30/4-2000

Hej alle tre.

Her en lille hilsen fra søen, men først et stort tillykke med fødselsdagen den.10/5-2000 til Grethe Jeg håber du får en god dag.

Ja nu er der så gået 16.00 dage siden jeg påmønstrede skibet i Felixstowe og jeg har i løbet af den tid været i Rotterdam, Bremerhaven og gennem Suez kanalen Hvorfra vi er på vej til Salalah i Omann. Efter planen skal vi anløbe Salalah den 1/5-2000 kl. 0700. De første uger ombord har været utrolig spændende men travle. En normal arbejdsdag starter kl. 0800 og slutter kl.17.00, men de første dag var noget længere dels fordi vi på samme dag både skulle afsejle- og anløbe havn, og forde vi skulle bunkre olie. Når vi bunkre olie skal der løbende udtages olieprøver, for at sikre at kvaliteten lever op til det bestilte.Vi kan forøvrigt hve ca. 6000 tons Fuel olie ombord.

Jeg har fået taget en del billeder under rejsen og hvis det interessere Michael skal jeg nok tage nogle billeder af hovede motoren, hjælpe motorerene og styremaskinen.

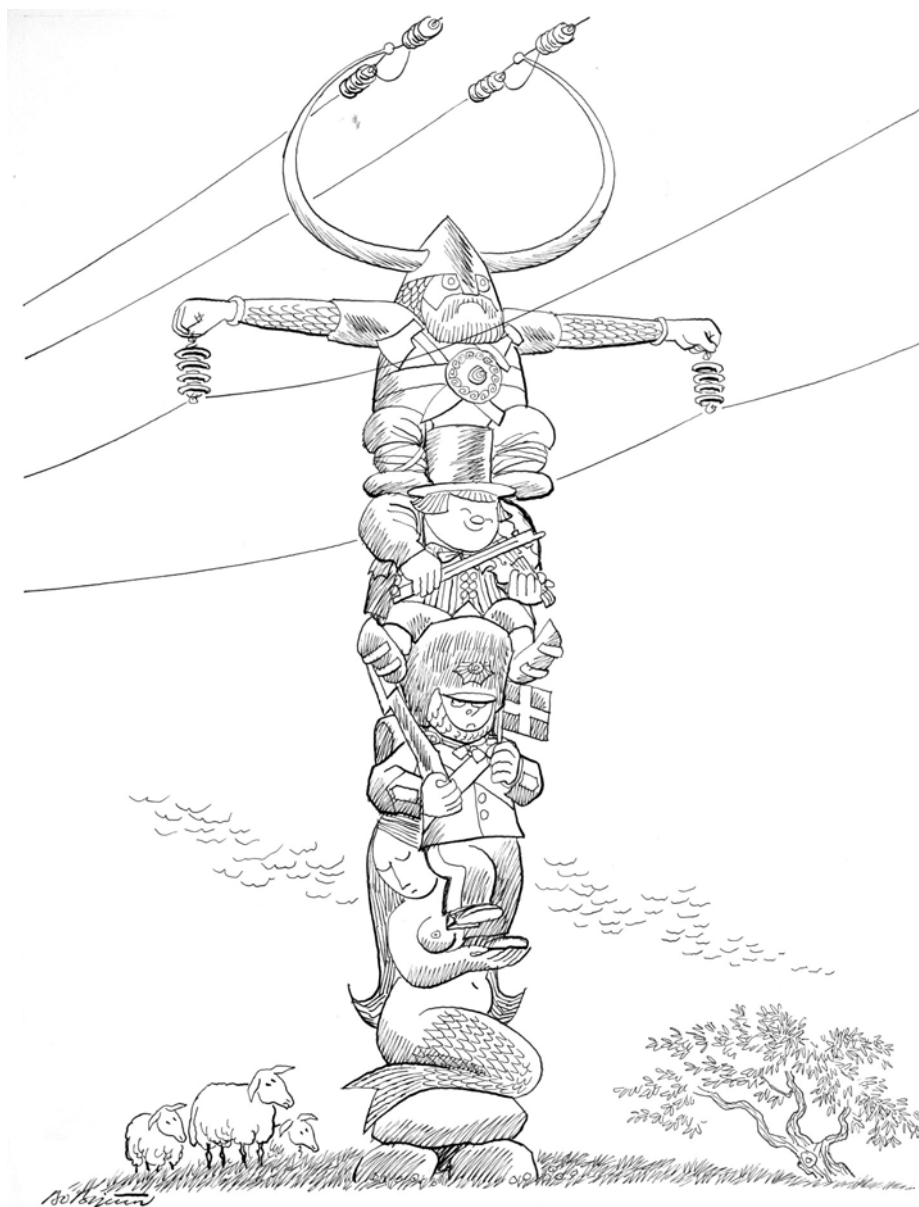
Jeg håber i har det godt alle tre.

Hils omkring jer.

Jeg medsender ruten for skibet så i kan følge lidt med i hvor jeg befinder mig

Kærlig hilsen

Per.

Midt under den bitre strid om højspændingsmasterne er der fremkommet forslag om at lade formgivere skabe en konstruktion, som i højere grad er i pagt med det danske landskab.

Fra ELSAM til Ørsted

ELSAM I/S, ELSAMPROJEKT A/S, Techwise A/S, Eltra, DONG Energy, Energinet.dk, Ørsted A/S

Forbrugerejede kraftværker var i det lange løb ikke levedygtige. Derfor er ELSAM nu væk. Alligevel fik ELSAMs virke varig betydning for både Skærbæk og Erritsø

Da elforbrugerne ejede kraftværkerne
 ELSAM var at betragte som en forbrugerejet virksomhed, idet dets ejere var store kraftværker, som igen var ejet af en række kommuner og andelsselskaber. I bestyrelsen for kraftværkerne sad folkevalgte politikere. Hvert værk valgte to repræsentanter til ELSAMs bestyrelse. Dette ejerskab betød noget for virksomhedens selvforståelse, og direktør E. L. Jacobsen mente, at bestyrelsen var lige så folkevalgt som Folketinget. ELSAM skulle varetage elforbrugernes interesser ved at arbejde for billig, stabil og miljøvenlig elforsyning.

Denne fortælling handler om, hvordan kraftværkerne og højspændingsnettet kom på andre hænder, og ELSAM blev opløst.

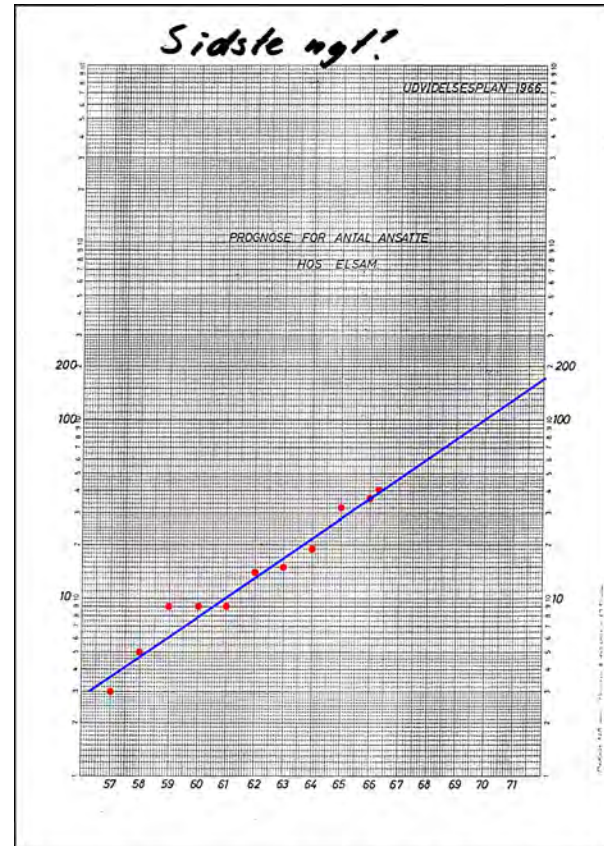
For Skærbæk og for Fredericia Kommune satte ELSAM varige spor.

Øretævernes holdeplads

ELSAM kom flere gange i mediernes søgelys. Det skyldtes elmasters placeringer, forberedelse til indførelse af atomkraft eller det kontroversielle indkøb af kul i Sydafrika.

Efter idriftsættelsen af jævnstrømsforbindelsen over Læsø til Sverige (Konti-Skan) måtte nordjyderne længe døje med klumper i strømmen på grund af den nye teknologis børnesygdomme. Disse ulemper fyldte ikke meget i pressen. Det gjorde derimod en række master, der skulle opstilles på Læsø. Der blev skrevet, og der blev demonstreret

Prognose for antal ansatte hos ELSAM. Tegnestuen havde altid semilogaritmisk papir på lager. Denne prognose udkom under en ELSAM-fest i 1966. Senere sagde man, at det var den eneste af ELSAMs prognoser, der kom til at passe.

mod, at Læsøs natur skulle belemres med elmaster. Denne sag bragte ELSAMs navn på alles læber, men på en måde, som huset gerne havde været foruden.

I disse år skete der betydelige ommøbleringer i det danske samfund. I 1960 var det vestlige

ELSAMs administrationsbygning 1979 med nyt kontrolrum under bygning

Danmark på flere områder sakket bagud. Her boede halvdelen af landets befolkning, mens kun 42% af dansk industris arbejdspladser lå her. I de følgende år flyttede industrien gradvist vestpå, så tredive år senere lå over 60% af industriens arbejdspladser vest for Storebælt.

I kølvandet på oliekrisen i 1973 gik ELSAM i front, da politikerne ønskede at få indført atomkraft i Danmark. Det blev en af opgaverne at udforme en fælles udvidelsesplan for kraftværkerne. Dermed var det i særlig grad ELSAM, som blev synlig i medierne i atomkraftdebatten.

For kraftværkernes ledere havde det været spændende at rejse til udlandet for at købe kul og olie. Det blev imidlertid et mere og mere risikabelt forretningsområde. Fra omkring 1970 etableredes et snævert samarbejde om brændselsindkøb. Det intensiveredes efter oliekriserne i 1973 og 1979

og mundede ud i oprettelse af en brændselsafdeling hos ELSAM. Brændselsindkøbene blev imidlertid genstand for offentlig kritik, ikke mindst på grund af arbejdsforholdene i kulminerne i lande som Sydafrika og Columbia.

Kulskibet "ELSAM Jylland" med logo på skorstenen 1983

Gøgeungen

De nævnte sager og flere andre havde gjort ELSAM meget synlig. Det havde også medført en betydelig stigning i antallet af ansatte. Da kraftværkerne var interessenter i ELSAM, så de med nogen bekymring på den store vækst i personalet. De så endda ELSAM som en gøgeunge, der en dag ville ende med at skubbe de syv forældre - kraftværkerne - ud af reden. Derfor blev ansatte hos ELSAM jævnligt mindet om, at

"Det er kraftværkerne, der ejer ELSAM, og ikke omvendt!"

Væksten havde skabt mange arbejdspladser i Skærbæk. Som forberedelse til atomkraftens indførelse oprettedes i 1970 en projekteringsafdeling (bog 8 side 19). Denne afdeling blev senere omdannet til et aktieselskab:

ELSAMPROJEKT A/S.

Bjarne Korshøj med gæster i ELSAMs tavlesal i 1992. Herfra styrede man elforsyningen til Jylland og Fyn samt udvekslingen af strøm med Norge, Sverige og Tyskland

I 1989 havde ELSAM og ELSAMPROJEKT tilsammen 541 ansatte. På papiret var hele organisationen demokratisk opbygget; men pyramiden var blevet for høj.

Uklar forbrugerindflydelse

De lokale forsyningsselskaber tilhørte kommuner eller andelshavere. Forsyningsselskaberne ejede kraftværkerne, og kraftværkerne ejede ELSAM. Desværre følte forbrugerne ikke, at denne opbygning gav dem reel indflydelse på ELSAMs gøren og laden.

Korpsånd

Landsdelskraftværkerne, f.eks. Skærbækværket var blevet bygget som afløser for flere hundrede små lokale elværker. De var hver især store anlæg, men blev hurtigt afhængige af hinanden - og af ELSAM. Samarbejdet blev koordineret i et hierarki af udvalg og arbejdsgrupper. Hierarkiet udgjorde et fællesskab, som behandlede alle fælles sager og sendte væsentlige beslutninger op i systemet til godkendelse i bestyrelsen.

Der var stærke interesse modsætninger mellem ELSAMs interesser, som alle gerne ville stå for den næste kraftværksudvidelse. Alle var på vagt, og afregningssystemet blev mere og mere kompliceret. Derfor var sagsbehandlingen særdeles grundig på alle niveauer.

Det gav stor mødeaktivitet i huset og på udvalgte mødesteder i Jylland og på Fyn, og her kom ELSAMs mødeafdeling til at spille den centrale rolle.

De fleste afdelinger hos ELSAM bidrog til at få de syv kraftværker til at fungere som en helhed uden at de var det. Ledningsnet, telekommunikation, brændselsforsyning og finanser var hver for sig afgørende elementer. Alt dette skabte en stærk korpsånd og gav de enkelte medarbejdere følelsen af at være med til at løse en større opgave.

El-børs

Med forbindelser til Norge, Sverige og Tyskland lå ELSAM særdeles gunstigt for handel med el. Handlerne blev aftalt med de store elselskaber i nabolandene, og gevinsten blev delt i porten. Liberaliseringen af handlen med el begyndte i Norge, hvor man ønskede konkurrence om levering af el. Her åbnede engrosmarkedet i 1993 med oprettelsen af en el-børs. Sverige sluttede sig til i 1996 og Finland i 1998.

For ELSAM betød det i praksis lukning af adgangen til lukrative handler. Vestdanske elselskaber kunne lige som deres naboer i Tyskland vælge at gøre ingenting, men valgte i stedet at bane vejen for en tilslutning til det nordiske elmarked.

Det krævede imidlertid en udskillelse af kommercielle aktiviteter. I 1997 begyndte opdelingen af ELSAM i en rent kommerciel del og en systemansvarlig del. De to nye firmaer, det kommercielle ELSAM I/S med datterselskabet ELSAMPROJEKT A/S og det systemansvarlige transmissionselskab Eltra, var realiteter fra 1. januar 1998.

Fra begyndelsen af 1997 arbejde en nordisk elbørsgruppe med forberedelserne til Danmarks indtræden i det nordiske elmarked. I juli 1998 var

Direktør E. L. Jacobsens kontor måtte vige for ELSAMs første edb-rom

rapporten "Et åbent nordisk elmarked" færdig. Dengang havde Danmark noget, der hed *prioriteret produktion*. Det betød i praksis, at el og vindmøller og decentrale kraftvarmeværker ikke måtte udsættes for konkurrence.

Med nogle danske undtagelser kunne det vestlige Danmark tilsluttes det nordiske spotmarked for el den 1. juli 1999.

Da ELSAM ejede kraftværkerne

Nu kunne forsyningsselskaberne selv vælge leverandører og købe el på børsen i stedet for at få strømmen leveret gennem deres eget kraftværk, hvilket mindskede deres interesse for det kraftværk, de var medejere af.

I 2000 fusionerede de 6 kraftværker til ELSAM A/S. Datterselskabet, ELSAM-PROJEKT A/S, var omdannet til Techwise A/S.

Tidligere var vigtig dansk infrastruktur som teleselskabet TDC og Københavns lufthavn blevet solgt til udenlandske kapitalfonde. Det ville staten ikke se gentaget for elnettet.

Siden den første ellov i 1976 havde forsyningsselskaberne haft mulighed for at

opbygge egenkapital ved henlæggelser; men denne kapital var bundet, idet den blev anset for elforbrugernes ejendom. Ved en politisk studiehandel i 2004 blev bindingen ophævet mod, at forsyningsselskaberne overdrog systemansvar og de største ledningsforbindelser (det elektriske motorvejsnet) vederlagsfrit til staten. Overdragelsen omfattede Eltra vest for Storebælt og Elkraft øst for Storebælt. Værdien af Eltra og Elkraft udgjorde mindre end 20 % af den bundne kapital.

Dermed var forsyningsselskabernes aktieposter i ELSAM blevet til rede penge.

Svenske Vattenfall og den danske stats olie- og gasselskab (DONG Energy) var blandt de virk-

1979-modellen af edb-rummet

somheder, som var interesserede i at levere el til vestdanske forsyningsselskaber. Begge købte op af aktier i ELSAM i forsøg på at sikre sig den fulde kontrol.

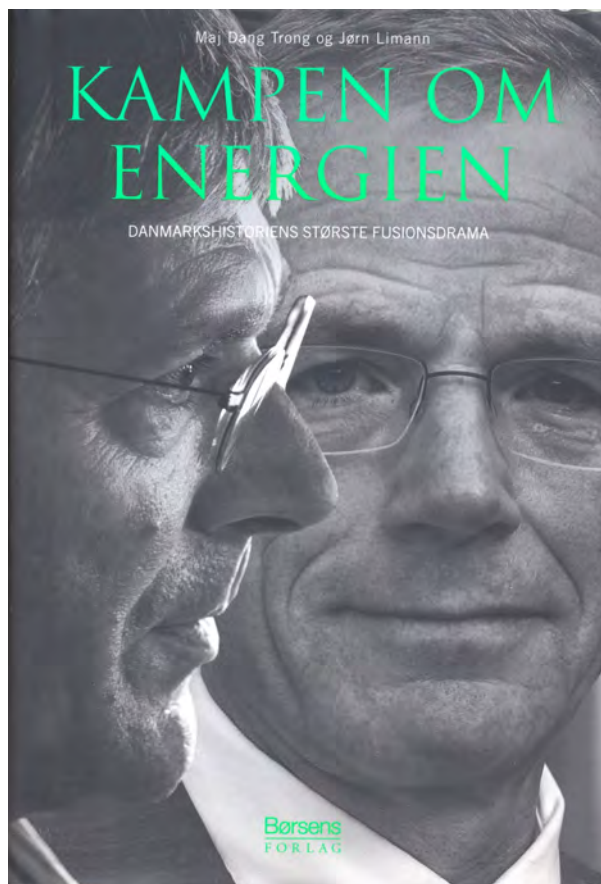
Det endte med, at Vattenfall ejede kraftværkerne ved Limfjorden og i Odense samt Amagerværket, mens DONG Energy, som var blevet fusioneret med ELSAM og Energi E2 på Sjælland, ejede de øvrige. Siden har Vattenfall afhændet de tre kraftværker til de tre varmeselskaber, som aftager varmereproduktionen.

Lokale arbejdspladser på spil

Statens erhvervelse af Eltra og Elkraft måtte medføre en fusion. Det fusionerede selskab fik navnet

Energinet.dk. Spørgsmålet var, hvor den fusionerede virksomhed skulle ligge. Fredericia kommune havde meget på spil. Da det blev klart, hvad der skulle ske, rettede kommunen henvendelse til den socialdemokratiske folketingsgruppe for at minde dem om den politiske hensigt om placering af nye offentlige virksomheder uden for hovedstaden. Desuden kunne man fremhæve, at Eltra udgjorde landets største ekspertise på området.

Transmissionen af naturgas kom med i fusionen. Hovedsædet for Energinet.dk blev placeret i Erritsø med en afdeling for gastransmission i Ballerup. På papiret fik DONG Energy hovedsæde i Skærbæk, men har de fleste af sine aktiviteter på Sjælland.

Debatbogens to kombattanter Fra venstre Peter Høstgaard og Anders Eldrup

DONG Energy blev fra begyndelsen formet som et integreret energiselskab, der havde aktiviteter i alle led af værdikæden inden for energi (el, varme, gas, olie og relaterede produkter). Selskabet havde derudover et meget dansk sigte.

Virksomheden skiftede siden navn til Ørsted, og der blev truffet en strategisk beslutning om mål-

rettet at satse på havvind, hvilket i dag har gjort Ørsted til markedsleder inden for havvind og med aktiviteter i Europa, Asien og USA.

I Skærbæk har Ørsted i 2020 ca. 850 medarbejdere, som fortrinsvis beskæftiger sig med at bygge vindmøller på havet.

ELSAMs fortsatte betydning

Uden dannelsen af ELSAM ville Fredericia ikke være blevet et centrum i dansk elforsyning, og Jylland-Fyn ville ikke været blevet et knudepunkt i det europæiske elnet. Elforsyning er således en undtagelse fra reglen om, at dansk infrastruktur har sit tyngdepunkt i hovedstaden.

Gennem mere end 60 år har energiaktiviteterne givet et betydeligt antal arbejdspladser i Skærbæk og efter 2005 også i Erritsø, hvor Energinet nu har ca. 800 ansatte.

Vand, vind og bådebyggere

I 2017 var der kun fem aktive lystbådeværfter i hele Danmark. Det er ikke mange, når vi selv regner os for en sejlemation og stadig får topplaceringer både ved de Olympiske Lege, VM, NM og andre prestigefyldte kapsejladser. I den forbindelse er det tankevækkende, at der i 1980'erne var fire aktive bådebyggere her i den lille by, Skærbæk:

1. Fænø Yachtværft, grundlagt af Erik Pedersen i 1963
2. Quorning Boats, grundlagt af Børge og Bent Quorning i 1967
3. Faurby Yachts, grundlagt af Niels Peter Faurby i 1976 og
4. Micro Boats grundlagt af Niels Ørum Nielsen i 1984

De tre første værfter har været beskrevet i "Skærbækfortællinger". Niels Ørum Niensens byggeri af hurtigt sejlene flerskrogsbåde har vi ikke nået. Han gav bådene sjove navne som Lirekassen og Nielsen Trio. Det sidste fordi hans to sønner deltog i både byggeri og sejladser.

Quorning Boats, hvor der bygges skræddersyede trimaraner, Dragonfly's, er det eneste bådebyggeri, der er tilbage i 2021. Til gengæld befinder det sig i en lille, eksklusiv niche, som kun består af tre - fire bådeværfter i hele verden.

I 2021 blev Quorning Boats for tredje gang årets vinder af "Bedste europæiske yacht".

Kaffedamer

Synlige og usynlige på samme tid

Overarbejde tages med et smil, for en af de ting, kaffedamerne især er glade for, er, at de ikke skal stemple ind. Der er lidt mere elastik her.

Fra venstre: Inge Lise, Anne Grethe, Lis, Inger Marie, Dagny, Jette, Birthe Jørgensen, Irma og leder Kirstine Ortmann

Der var andre ansatte end ingeniører på ELSAM. Gartnere, servicefolk af flere slags, rengøringspersonale, køkkenfolk hos den landskendte Jan, der var mester i biksemad og - som en helt særlig kvindeafdeling: Kaffedamerne.

Gartneren kender sine bede og plæner. Rengøringsgrupper møder dagligt ind til ensartede opgaver. Servicefolk klarer deres. Sommerfugle, som oftest børn af de ansatte afløser i ferierne, når der mangler folk. De svæver fra postomdeling over rengøring til lugning af bede på både ELSAM og Luchtsminde.

Men Kaffedamerne!

Bare navnet gør, at man tænker: Kaffedamer må her på stedet være en styrende og livsnødvendig

enhed - måske på linje med 2. verdenskrigs plotterpiger, der havde det store overblik over krigssituationen. Det er den eneste uniformerede afdeling i huset. Uniformen er i begyndelsen måske ikke fiks, men praktisk. De er nydelige.

Omsorg og fleksibilitet

Fra første færd styrede den elskelige Kirstine Ortmann tropperne. Hun blev senere afløst af Birthe Jørgensen. Kaffedamerne var synlige og usynlige på samme tid. Det synlige fremgår af en medarbejderundersøgelse, hvor serviceringen roses for præ-

Fra venstre: Anne Grethe, Birgitte, Birthe Blomst, Sanne, Pia og leder Birthe Jørgensen

cision og især for, at damerne kunne handle kompetent og være fleksible i pludseligt opståede situationer. Det var nemlig tit nødvendigt at ændre tid og sted for mødearrangementer.

Kaffedamerne lægger mærke til mødedeltagernes smag og ved, hvor der skal skænkes kaffe eller te. Damernes tilstedeværelse er i rapporten omtalt som: "..... den dejlige omsorg for gæsterne, der føler, det er rart at komme på ELSAM".

De arbejder fra kl. 8 til 16, fredag til kl. 15.30. Overarbejde tages med et smil, for en af de ting, kaffedamerne især er glade for, er, at de ikke skal stemple ind. Der er lidt mere elastik her.

Klokken 8 ruller de første vogne ud: "Der er serveret. I skal huske, at I selv skal rydde op!" Det kunne de godt lide at sige. *Her er vi jo lige.*

Når der var gæster i huset, kunne de mødes i baren uden for bestyrelseslokalet til en uformel snak eller måske til bilateral løsning af mindre problemer. Så havde kaffedamerne travlt. Det var, før alkohol var bandlyst på arbejdspladser, så dengang vidste damerne endda, hvilken slags bitter, man hver især foretrak.

Gæster fra Afrika – undren over dansk æblekage

Den elskede arbejdsplads

Kaffedamerne kunne lide deres arbejde og kendte deres værd. Det er helt sikkert, at de følte sig som en fuldgyltig flok i det store hus. Skærbækkerne, som der var mange af, vidste, at de havde været heldige med at have en stor lokal arbejdsplads, der havde brug for dem.

De havde ofte meget travlt. Der var styr på tropperne. De var organiserede i K/A, Kvindeligt Arbejderforbund, så formaliteterne var i orden. Den sidste leder hed Bodil Tessin. Hun var med i den omskiftelige tid, hvor Energinet havde til huse i ELSAM's gamle lokaler.

En dag var det slut med Kaffedamer i Skærbæk. Styrken rykkede med Energinet til Erritsø.

Henning

Museumsinspektør og spasmager

Henning gik i folk med træsko på. Han var rummelig, og alle blev behandlet på samme åbne vis. Han kom tæt på dronning Margrethe og prins Henrik ved to lejligheder.

Marianne og Henning

Låsesmeden

Nøglen sad inde i TV-bilen, der gik i tomgang i Hennings carport. Problemet var bare, at de to døre var låst. Der gik en times tid, hvor forskellige, deriblandt journalisten og en tilkaldt låsesmed uden held forsøgte at klare låsen. På det tidspunkt kom husejeren hjem, kikkede lidt på bilen og bildøren, gik ned i kælderen og lavede på fem minutter et passende stykke oplåser-værktøj - vupti, det virkede. De nødstedte TV-folk kunne køre hjemad og låsesmeden tilbød fastansættelse, men måtte nøjes med at 'købe' værktøjet for en god flaske vin. Det var Henning Berg Lind, der optrådte som redningsmand. Han var fantasifuld, kunne lave lidt af hvert, havde øje for detaljer og sammenhænge og hjalp gerne til, hvor han kunne.

Ved en anden lejlighed hjalp han læreren Rigmor Petersen, der ikke kunne få åbnet sin bankboks i Danske Bank, Taulov. Hun ringede til Henning, der fluks stillede, borede og gjorde ved. Men han fik brug for et større bor, og da det var bankens lukketid, blev opgaven udsat til en anden dag. Senere

ringede banken slukøret til Rigmor, og Henning fik besked: Det var desværre alligevel ikke Rigmors boks

Det var ikke den eneste "bankforretning", som blev klaret af Henning. Ved Skibdræt Mølle beviste han, at selv et Franz Jäger pengeskab kunne han åbne. Da han kom hjem efter veludført arbejde, lavede han en kopi af skabet i træ til børnene, så de kunne lege Olsen Banden med det, et par lyserøde gummihandsker og en kuffert fuld af "guld og ædelstene".

To alen ud af et stykke

Henning boede nogle år i Taulov. Her hed naboen Mogens Zarling. Han var lige så drillesyg som Henning, så nytårsløjer var ikke de eneste løjer, makkerparret stod for. Marianne Thomsen, Hennings kone husker, hvordan de engang styrede en nabo ved hjælp af en fjernbetjening. Naboen blev forstyrret, forvirret og gal på sit fjernsyn, der sprang i programmerne - mens de to syndere godtede sig uden for vinduet.

Kreativ og doven

Henning var ret nysgerrig og gik ikke af vejen for at arbejde med nye materialer. I sæsonen 1979/80 underviste Myrna i keramik på Skærbæk Skole. Sammen med blandt andre Mads Juul mødte Henning op til første lektion, hvor deltagerne skulle stifte bekendtskab med 'pølseteknikken'. Den metode tiltalte langt fra Henning, der i stedet formede en vellignende frakke, der kunne stå. Læreren udbrød: "Og jeg, der foreslog dig at 'pølse' et askebæger!"

Henning som marinesoldat

Egen drejebænk til keramik - ja, hvorfor ikke? Den blev fremstillet og forsynet med motor. Der var jo ingen grund til at spilde for mange kræfter med bentojet. Da Henning afprøvede den i husets entre, sprøjtede leret ud på hessiantapetet, der fik en permanent rød farve og ret hård skorpe - først skældte konen ud, men så gik det hele op i grin. Drejebænken fik dog en anden placering fremover.

Arkæologi

I Skærbækfortællinger 7 fortælles, hvordan Henning i 1981/82 ved Børup Sande fandt en boplads fra Ertebølletiden. Han bevarede en livslang interesse for vores fortid. I årene 1984 - 1987 deltog han i de marinarkæologiske undersøgelser ved Tybrind Vig. Hennings gode smedeevner var til stor hjælp, når der skulle konstrueres nyt udgravningsmateriel. Her var der plads til fantasi og snilde løsninger. I de tre somre boede han og Marianne sammen med både amatør- og professionelle marinarkæologer på en simpel lejr-

På fisketur i Grønland med prins Henrik, der får sig en skarp til frokosten i det fri. Det var i 1970

plads, først i telt siden i campingvogn. I campingvognen indrettede han i øvrigt kontor til Marianne, så hun kunne passe sit arbejde.

På en af de sidste dage gjorde Henning sit allerbedste fund - en intakt langbue. Der var fundet andre langbuer før; men de var alle knækkede i den ene ende - den aften blev der fortjent budt på guldøl.

Dronning og prinsgemal

Henning gik i folk med træsko på. Han var rummelig, og alle blev behandlet på samme åbne vis. Han kom tæt på dronning Margrethe og prins Henrik ved to lejligheder. Som marinesoldat ombord på "Ingolf" sejlede han med prins Henrik på dennes første rejse til Grønland. På en indlagt fisketur hjalp han helt naturligt prinsen med klargøring af fiskelinen. Henning var jo ud af fiskerslægt.

Bagerste række fra venstre:
Lisbeth Petersen, Anna Peder-
sen, Leif Hansen, Hans Jen-
sen, Ib Jørgensen. Henning
Lind, Thyge Bach, Leif Teut,
Frk. Frederiksen,

Forreste række. fra venstre:
Sonja Jensen, Else Jakobsen,
Herdis Nielsen, Lena Jakobsen,
Rosa Thomsen, Alice Skjoldemose,
Gurli Frandsen, Britta
Brink, Hanne Juul

60-års træf, hvor følgende var
mødt op til en god dag med
"Ka' du huske snak".

Fra venstre: Sonja Jensen,
Herdis Nielsen, Anna Peder-
sen, Alice Skjoldemose, Hen-
ning Lind, Gurli Frandsen, Thy-
ge Bach, Britta Brink, Hanne
Juul

men med dronningen, Kirsten og
Lars Ejby, Marianne samt avi-
sens redaktør, Marianne Husted
og snakkede hyggeligt efter mid-
dagen. Dronningen genkendte
ham og sagde: Kan De huske vo-
res tur til Grønland?" Hertil sva-
rede Henning: "Det var i 1969".

Senere fik han lejlighed til at hilse på regentparret
ved deres besøg i Fredericia i 2008. Han sad sam-

Dronningen replicerede: "Nej, det var i 1970, for i
1969 ventede jeg Joakim". Så lød Hennings tør-

re, men høflige replik: "Det ved De bedre end jeg." Derpå talte de to længe om turen, som dronningen huskede i detaljer.

Det kan far lave

I deres barndom tvivlede børnene, Kasper og Janne, aldrig på deres fars evner til at frembringe de utroligste ting. Et år var der nogle særligt populære nisser i TV. Henning drejede en nisse til Janne, der gik i børnehave, og hun tog den selvfølgelig med næste dag. Den blev vældigt beundret, og Janne lovede fluks: "Sådan nogle kan min far da lave til jer alle sammen." Resultatet blev, at Henning måtte slide til ud på de små timer med at dreje trænisser til 40 børnehavebørn.

Da Kasper gik til rollespil, ønskede han sig brændende en rustning. Sammen med Henning gik han i kælderen, hvor Henning smedede en til ham. Den var tung som pokker; men ingen andre havde så sejt en rustning, og intet sværd kunne skade den.

Museumsinspektøren

I "Tjæreposten", oktober 1998, skriver Henning i beretningen for Tjæregrydens Venner: "Da jeg for

Bent Eggert viser, hvordan man tjærer garn

et par år siden gik ind i arbejdet med Skærbæk Fiskerisamling, var det først og fremmest, fordi jeg er historieinteressert, og fordi jeg fandt museets samling spændende. Arbejdet med samlingen har samtidig givet anledning til mange tanker om "dengang", hvor Skærbæk havde en rigtig fiskerihavn. Det har bragt gamle minder frem, som jeg troede for længst var glemt. De mange mennesker, jeg har snakket med i museets åbningstider, har også haft historier at fortælle, som viser, at der stadig er en del, der husker Skærbæks "storhedstid".

I 1998 var 65 personer medlem af Tjæregrydens Venner, og både lokale og sejlere på gennemfart besøgte museet. Desværre varede bemanningen af museet og dermed de besøgende ikke ved. I 2021 må man sige, at Fiskerisamlingen på havnen er en skjult skat.

Hennings rødder

Henning, der blev født i 1950, var nummer to i enbørneflokk på fem. Hans far, Jens, havde en fiskeskutter, og selv om erhvervet var interessant nok, ønskede Henning at blive smed. Det med skolegang var måske ikke hans stærke side, og ifølge ham selv blev han smidt ud af 8. klasse på grund af et vredesudbrud. Han vidste godt, at temperamentet somme tider løb løbskt. Det var, hvad der skete, da en anden i skolekøkkenet fik bedømt sine hjemmeavlede kartofler som de bedste. Henning vidste nemlig bedre, for hans kartofler var bedst! Han forlod efter eget udsagn skolen ved at smide kartoflerne hen ad gulvet og meddele, at så kunne de have det så godt.

Så tog han ud at sejle for senere at komme i lære som smed. Første lærested var hos smeden i Sdr. Vilstrup. Dernæst fulgte en tid hos Kristian Jacobsen i Skærbæk.

Henning blev ansat på Grindstedværket, hvor hans fantasi og snilde sparede værket for en nedlukning på en uge. Han fandt på en smart løsning: Det drejede sig om nogle rør, der skulle svejses. Men de sad gemt, og der skulle lukkes ned nogle dage, så man kunne komme ind til dem. Henning kiggede på det og mente, at hvis en mand ved hjælp af nogle stropper kunne trække rørene lidt

fra hinanden, kunne han nok komme til at svejse, uden at man skulle skille det hele ad – og det virkede! Den dag var han meget populær på Grindstedværket.

Turen gik nu til ansættelse hos Burmeister og

Henning holdt af naturen og nyder her sin kaffe i det grønne

Wain i København, hvor han oplevede, at svejserne havde høj status – der var andre til at gøre det beskidte arbejde. Han mente derfor, at hvide handsker måtte være det rette til svejsearbejde, hvorfor han iførte sig et sådant par.

Han arbejdede både på raffinaderier og på skibsværfter. Men nu trak hjemegnen, for han havde mødt Marianne i 1977, og de flyttede sammen. Han fik arbejde hos P.P. Industrimontage i Middelfart, der blev den arbejdsplads, han blev allermest glad for.

Omkring 1987 bestod han 9. klasse på VUC, hvor han blev klassens omdrejningspunkt og blandt andet trøstede yngre kammerater med hjertesorger. – Det føltes næsten som om, han havde tilkaldevagt om natten. Hans drøm var at arbejde med arkæologi; men skolen som institution var ikke

blevet mere tillokkende for ham med årene, så han fortsatte på amatørbasis livet igennem. Kælderen derhjemme blev over tid fyldt ganske godt op med forarbejdede flintesten fundet på marker, strand og under vand.

Samme år, som Henning døde, nemlig i 2017, var der et 60-års træf for gamle skolekammerater. At se de gamle venner og sige: "Ka' du huske" var en oplevelse, han var taknemmelig for.

Henning havde øje for det store i det små – var rummelig, men samtidig en drillepind og en spasmager.

Den simple kurv, som Henning var med til at 'konstruere' til brug for dykkere på marinarkæologiske opgaver

Aftenskoler og aftenhøjskoler

Fritidsskole for voksne

Da aftenhøjskoledeltagerne stillede spørgsmål til panelet af gamle skærbækkere, kom der ekstra gang i snakketøjet, og der kom gode oplysninger om, hvordan det tidligere havde været at bo i Skærbæk.

Fra oven: Taulov Rytterskole, Studsdal Skole og Skærbæk Skole i 1940'erne

Lov om mulighed for mere viden

Loven om oprettelse af kommunale nævni af 4. juli 1942 satte gang i aftenskoler landet over. Opgaven var at tilrettelægge aftenskoleundervisning for alle over den skolepligtige alder. Efter krigen blev målgruppen ændret til: "Voksne over 21 år - undervisning i fritiden." I Taulov Kommune blev tømmerhandler Johannes Mai, Taulov valgt til formand for nævnet, og de øvrige fire var: savværksejer Jens Ottosen, Skærbæk, proprietær Johannes Christensen, Tårup, gårdejer Bertel Hansen, Oddersted og planteskoleejer Jens Tang, Børup Mark.

Fritidsskole for voksne

Undervisningen skulle i gang, men hvordan? Sognerådet havde besluttet, at aftenskolerne skulle holde til på de tre hovedskoler. Derfor henvendte nævnets medlemmer sig helt naturligt til de lærere, der var på skolerne. Samtidig gik der indbydelse ud til alle husstande om at indtegne sig på skolerne.

Jens Tang, født i 1897 blev interviewet i 1968 til DANMARKS-ARKIVET, Folkeliv - Taulov. Han kunne fortælle, at udfaldet af dette første tiltag resulterede i et engelskhold i Taulov og to hold med fagene dansk og regning i Studsdal. Her måtte vandrelæreren i begyndelsen stå for undervisningen på grund af et lærerskifte. Men i 1947 kom der et ungt entusiastisk lærerpar til Studsdal. De hed Kruse, og hos dem kom undervisningen i faste rammer. De voksne fik lært dansk og regning efter andre metoder, end dem de havde kendt til som børn. Jens husker, at der

også var spændende emner på programmet, så som "Jordoliens forekomst og forarbejdning" og "Stavnsbåndets ophævelse, bondens frigørelse samt udskiftningen af jorden."

Den nye retskrivning blev indøvet samtidig med undervisningen, idet læreren langsomt læste pas-sager op, og eleverne nedskrev lærdommen som diktat. Var regning på programmet, så blev der taget udgangspunkt i husholdningsregnskaber eller det daglige regnskab for mejeriet m.m.

kunde - skulde - vilde
kunne - skulle - ville

De gaar i Skole
De går i skole

I 1947 kom nogle elever med forslag om virksomhedsbesøg. Dette ønske opfyldte Jens gerne, og de følgende vintre arrangerede han besøg på større arbejdspladser.

Jens: "Dette førte med sig, at jeg også for eleverne arrangerede en sommertur med bus ud i vort skønne land en af de første dage i juni. Også disse ture er blevet en tradition. Vi har således gennemkørt Jylland på kryds og tværs, fra Dannevirke til Limfjorden, fra Vesterhav til Kattegat. Vi har endvidere besøgt Fyn og Tåsinge samt foretaget en todagestur til København."

Formand

Da Johannes Mai blev sognerådsformand, overtog Jens formandsposten i aftenskolenævnet omkring 1950. En post han havde i 10 år.

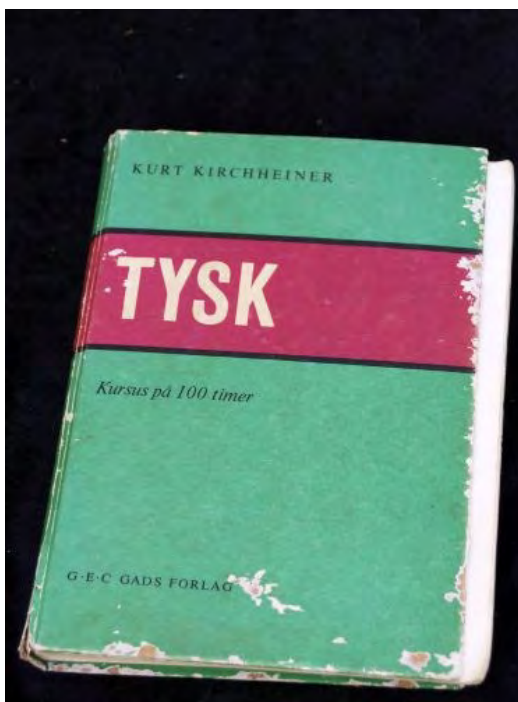
Jens: "Efter krigen kom der rigtig gang i aftensko-learbejdet. Der blev startet kjølesyningshold i Skærbæk og Taulov, håndgerning, tysk og engelsk samt aftenhøjskole. Birgit Ørum husker, at det var førstelærer Georg Sørensen, Taulov, der tog sig af engelskundervisningen. Endvidere blev der etableret en husgerningsskole for unge piger; men da der ingen skolekøkken fandtes, blev den for Taulovs vedkommende afholdt i forsamlingshuset og i Skærbæk på to gårde, hvor man med glæde stillede køkkenet til rådighed. Det ene sted var på Lundegård, hvor Agnethe Kongsted lagde køkkenet til, og hvor den tidligere husholdningslærerinde Magda Christensen underviste.

I gennemsnit blev der oprettet 10 hold hver vinter med omkring 14 tilmeldte elever pr. hold. En særlig stor klasse var der en vinter med 34 elever med fagene dansk og regning."

Det siges, at Jens Tang var meget interesseret i kjølesyningsholdene - hvorfor mon?

Et slag vindes

Rigmor Berg havde gennem lang tid uden held plæderet for et forsamlingshus i byen. Da skolen skulle udvides i 1961, fik hun sit ønske opfyldt, idet hele kælderetagen med festsalen nu måtte bruges som forsamlingshus. Rigmor samarbejdede med lærerne på Snoghøj Folkehøjskole, fik højskolen lagt ind i AOF-regi og hyrede kendisser til

foredragsaftnerne (Se "Skærbækfortællinger 3"). Da Rigmor i en periode flyttede fra Skærbæk, blev højskolen i få år videreført som Skærbæk Aftenhøjskole.

Aftenskolerne i sognet fortsatte som hidtil. En overgang hed formanden Stokholm. Han boede i Børuphus på Kolding Landevej og var lidt af en original og tillige noget hvas. Tidligere militærmand og ivrig vegetar samt afløser for lærer Larsen både i skolen og som degn i kirken. Her var det just ikke skønsang, han præsterede - men høre ham - det kunne alle.

Det fortælles, at da DR en del år senere transmitterede fra en gudstjeneste, måtte den nye degn

flytte en mikrofon, der var kommet lige lovlig tæt på det sted, hvor Stokholm sad.

Et tyskhold der hyggede sig

Lærer Kirsten Nielsen husker, at hun i begyndelsen af 1960'erne havde et tyskhold i Skærbæk. Mødeprocenten overgik alle andre hold. Forudsætningerne var forskellige og der var stor aldersmæssig spredning. Kirsten: "Ellen Flindt havde en datter, Agnete, der var tysk gift, så Ellen måtte jo få lært sproget. Mange var begyndt at holde ferie i Tyskland og talte ret godt tysk, men ville gerne lære grammatikken. Den ældste på holdet var Christian Christensen fra Oddersted. Når han og jeg senere mødtes i forskellige sammenhænge, præsenterede han sig som min ældste elev. Han var mindst 40 år ældre end mig, så folk undrede sig."

Foredragsforeningen

for Taulov-Skærbæk holdt til i forsamlingshuset på Østergade i Taulov. Lokalet her var lavloftet og ret koldt. Derfor blev der skruet varmelamper op. Ideen var god; men der var ikke taget højde for det noget tyndhårede klientel, som blev dårlige af varmen.

I 1958 ville de nytilflyttede Inger og Poul Klinting se, hvad der egentlig foregik i foredragsforeningen. De mødte op én eneste gang. Noget tid efter var der generalforsamling, hvor de ikke var til stede. Dagen efter blev Poul ringet op: "Du er valgt til bestyrelsen" - ikke lige efter protokollen, så Poul blev faktisk vred. A.P. Thuesen og Anders Skousen, begge fra Skærbæk sad i bestyrelsen på det tidspunkt.

Foreningen ophørte ganske kort tid efter.

Aftenhøjskolen dukker op igen

Mogens Krabek og Ditte Krøgholt, lærere på Snoghøj Folkehøjskole arrangerede aftenhøjskole i Skærbæk i sæsonen 1976/77. Interessen var pæn, og som afslutning på sæsonen blev alle deltagere inviteret til fællesmøde på Snoghøj Folkehøjskole for at diskutere, om aftenhøjskolen i Skærbæk skulle fortsætte. Det var der bred enighed om, blot skulle formen være en anden. På dette tidspunkt havde aftenhøjskolen tilslutning fra 52 beboere i området.

Nu må vi have en permanent/fast aftenhøjskole igen i Skærbæk. Sådant var der mange, der tænkte, og nogle handlede heldigvis. En arbejdsgruppe blev nedsat: Lisbet Roepstorff, Lilly Pallesen, Niels-Jørgen Kovstrup og Hans Bek-Pedersen. Sammen med Mogens Krabek fra Snoghøj fik de udarbejdet et program for efteråret 1977 og foråret 1978.

Et af de første oplæg i aftenhøjskolen kom fra Carsten Abild, der fortalte om mulighederne ved at bo

i de små samfund på landet. Han havde i 1976 taget initiativ til dannelse af Landsbybevægelsen. Tre år senere blev "Landsbyerne i Danmark" stiftet. Her fungerede Carsten Abild som formand i mange år.

Denne aften blev helt et naturligt startskud for oprettelsen af Skærbæk Beboerforening.

LOF – Skærbæk Aftenhøjskoles program for vinteren 1979-80			
"Herfra min verden går"			
onsdag	10/10	"Det landlege Danmark" digteren Knud Sørensen	Skærbæk skole
onsdag	24/10	"Fredericia og omegns historie"	Lokalhistorisk arkiv Vendersgade 28
onsdag	7/11	"Lodseri og fiskeri fra Skærbæk" lodsens og fiskerens fortæller	Skærbæk skole
torsdag	22/11	Besøg på Damgård, hvor "Den fynske Renaissancegruppe" spiller	Damgård
onsdag	9/1	"Stednavne i Trekantområdet og deres betydning" Gordon Albøge, Dansk stednavneudvalg	Skærbæk skole
onsdag	23/1	Chr. Braad Thomsens film: "Herfra min verden går" Indledning og diskussion ved Mogens Krabek	Skærbæk skole
onsdag	6/2	"Anton Berntsen aften" Kamma Warming	Skærbæk skole
onsdag	20/2	"Jysk lune" ved "Messing Jens", Jan Storell	Skærbæk skole

Alle aftener starter kl. 19.30 – Pris 70 kr.
Tilmelding på Skærbæk Bibliotek inden 5. oktober
Åbningstider: man. 18-20; ons. 14-16; tor. 18.30-20.30

Da senere borgmester J. B. Nielsen var skoleudvalgsformand underskrev han i november 1978 en tilladelse til arbejdsgruppen bag Skærbæk Aftenhøjskole. Heri meddelte han, at lokalebenyttelsen (skolens festsal i kælderen) var godkendt frem til kl. 23.00. I den foregående sæson havde der været problemer med at blive færdige til lukketid kl. 22.00.

For alvor i gang igen

Arbejdsgruppen ville gerne have lidt struktur på møderne og gerne et lokalt islæt enkelte aftener. Derfor startede den første aften med en sang og en fælles folkedans.

Ideen var så, at deltagerne skulle bestemme, om man fremover skulle starte med en sang eller en dans. Det kom helt bag på arbejdsgruppen, da de fleste syntes, at man skulle starte med begge dele – og sådan blev det i flere år.

For at sikre både fornyelse og kontinuitet i planlægningen af aftenhøjskolens program blev et rotationsprincip vedtaget. Det betød, at der skulle vælges to nye medlemmer hvert år, og at man højest bandt sig for to år ad gangen. Det princip holdt, indtil opløsningen af denne aftenhøjskole.

Musiklærer Lilly Pallesen sagde hurtigt ja til at akkompagnere sangene på klaver og instruere deltagerne i folkedans. Her 45 år efter siger hun: "Det 'ja' kom lidt hurtigt, for hvad var det egentlig jeg havde sagt ja til? Sangene var uproblematisk; men de folkedanse, jeg skulle lære deltagerne, skulle være lette at finde ud af, helst ikke være pardanse men gerne kredsdanse. – Jeg skulle sty-

re både musik og deltagere. – Nå, det gik, og man blev rystet sammen. Hun tilføjer: "Jeg fik positiv respons fra flere foredragsholdere – de var ikke vant til Skærbæk-modellen, hvor de blev opfordret til både sang og dans. Mange, måske især sjællændere havde aldrig trådt en sådan fællesdans før."

Gruppen takker af

I 1979/80 trådte Lilly, Lisbet og Niels-Jørgen ud af planlægningsgruppen. Der blev valgt tre nye, og Hans indvilgede i endnu en sæson. Derefter fortsatte Skærbæk Aftenhøjskole efter det knap så forpligtende rotationsprincip.

Minderige aftner

Spørger man her 45 år efter, så er det de samme aftner, deltagerne husker som "særlige". Der er bred enighed om, at en af de største succeser gennem årene var samtalerne med og mellem gamle skærbækkere i november 1978: Jeppe Dahl, Martin Holm, Ole Dahl Olesen, Jens Ottosen, Niels Pagh, Mads Juul og A. P. Thuesen.

Mødet startede lidt trægt. Men da der blev vist gamle fotografier af steder, huse og folk fik først en af de gamle tungen på gлед, og så var der pludselig ingen, der holdt sig tilbage. De rettede på hinanden, og stemmerne blev løftet. Især huskes en længere disput mellem Martin Holm og Niels Pagh om bestemte havneforhold. Fotografierne blev i øvrigt vist på et lærred ved hjælp af et gammeldags episkop, overheadprojektorens forgænger.

Da aftenhøjskoledeltagerne stillede spørgsmål til

panelet af gamle skærbækkere kom der ekstra gang i snakketøjet, og der kom gode oplysninger om, hvordan det tidligere havde været at bo i Skærbæk. En sjov episode opstod, da Ole Dahl Olesen fortalte om smeden, der var kommet til Skærbæk efter krigen. En deltager ville gerne vide, om det var efter første - eller anden verdenskrig. "Det var i 1864," svarede Ole tørt.

Poul Andersen sørgede for, at aftenen ville blive husket, idet han fik lavet et hæfte med den viste billedserie. Det solgte, og hæftet kan genfindes hos mange i dag.

Mange husker også aftenen med sundhedsguruen Lars Okholm fra FDB. Okholms udtalelse: "To rundtenommer groft rugbrød med margarine og pålægschokolade dækker dagsbehovet for et voksent menneske," blev husket længe.

Så var der aftenen med Maria Ploug fra Sdr. Stenderup. Hun var grafolog og ansat som timelønnet på psykiatrisk afdeling, Kolding Sygehus. Hun fortalte om grafologiske metoder og om, hvordan hendes evner kunne bruges som hjælp til psykiaterne og dermed til gavn for patienterne. Deltagerne havde på forhånd fået at vide, at de kunne tage et brev eller andet med, de selv havde skrevet. Ud fra dette ville Maria Ploug beskrive de personer, der havde overladt hende det skriftlige materiale. Der lød mange gisp, da hun udlagde forskellige personligheder - hun ramte plet. Hendes finfølelse

Malekursus i 1990'erne

kom til udtryk, da hun undlod at kommentere enkelte personers skrift, men bad den enkelte om at kontakte sig senere.

På en seddel skulle de kvindelige deltagere skrive et tocifret lige tal, mens mændene skulle skrive et tocifret ulige tal. - Sjovt blev det, da Maria Ploug greb en seddel udfyldt af en mand. Hun læste det hemmelige nummer højt, vendte og drejede papiret og sagde: "De må være guldsmed eller ? Alle vidste, at der ikke var nogen guldsmed til stede. Hun fortsatte: "Men du har i hvert fald forstand på pengesager." - Så lød det fra E. A. Kjær, Taulov: "Nej, det har jeg ikke - jeg har lige måttet lukke min forretning." Da smilene var tørret af, spurgte Maria om hun skulle fortsætte, nu hvor identiteten var afsløret. "Ja, gør du bare det - de kender mig alle sammen," sagde E. A. Kjær.

Madlavning for finere mænd

I 1980 var Gordon Albøge fra Dansk Institut for Navneforskning på programmet. Planlægningsgruppen var noget spændt på, om han ville være for tør. Al skepsis blev gjort til skamme. Han var både vidende og morsom. Vi fik generelle oplysninger om stednavne samt mere specifik viden om Taulov Sogns stednavne. Efter foredraget sendte han et 20-siders hæfte med udbyggende svar på aftenens mange spørgsmål – det hæfte har mange sikkert endnu.

Også mange koryfæer fandt vej til Skærbæk, og de der kom langvejs fra, blev til gensidig fornøjelse indkvarteret hos en fra planlægningsgruppen. Da bogen: "Oprør fra midten" blev debatteret, besøgte "Gamle Helweg" byen. Den senere kendte børneprofessor Per Schultz Jørgensen, forfatteren Knud Sørensen, filmmageren Christian Braad Thomsen og den lokale Kamma Warming bør også nævnes.

Skærbæk Aftenhøjskole samarbejdede indtil dens afslutning i 1987 med AOF, som sørgede for reservation af lokale, trykning af program og annoncering.

Hanne Isaksen

Sideløbende med Aftenhøjskolen foregik der aftenskoleundervisning. DOF, Dansk Oplysningsforbund Forbund stod bag "Omegnens Fritidsundervisning i Skærbæk". I sæsonen 1978/79 blev der budt på afspænding, navigation, keramik, patchwork, vævning, engelsk, tysk og madlavning i den første sæson. Kokken Max fra Kryb-i-ly Kro underviste i madlavning.

Der var helt forståeligt ventelister til dette hold, hvor der blev fremstillet 6-retters menuer.

Der skulle være 12 personer pr. hold. Kun holdene i afspænding, navigation, tysk og madlavning blev oprettet. Aftenskolen bød senere på vinsmagning som noget forholdsvist nyt samt yoga-undervisning, der blev et stort hit med flere hold. Den meget kreative Lise Frølund havde et stort repertoire: hun underviste i vævning, skindarbejde og syning. Hanne fortsatte "Omegnens Fritidsundervisning i Skærbæk" indtil 1996 med Jonna Heebøl som sekretær.

Jonna Heebøl

"Hold da op, hvor har det været sjovt at være med til at skabe noget i Skærbæk". Sådan siger Jonna, der i 1988 overtog Aftenhøjskolen efter

Hanne, som havde planlagt fore-
dragsrækken for næste sæ-
son 1988/89. Derefter var det Jon-
nas opgave at finde foredragsholdere
og at lede den folkedans, som traditi-
onelt indledte møderne efter en sang.

Overraskelser

Jonna husker præsten Niels Højlund,
hvis foredrag hed: "Fra fodermester
til TV-vært." Han sagde til stor forun-
dring, at man ikke skulle gemme på
gamle billeder og minder. - Nej, erin-
dringerne skulle man have i hovedet
som gode billeder. Det faldt ikke i god
jord hos tilhørerne, der blev forargede
over præstens indstilling.

Tidligere statsminister Anker Jørgen-
sens besøgte i 1995 Skærbæk med
sin kone, Ingrid som kørte for ham, da han ikke
selv havde kørekort. Hans foredrag hed: "Fra Chi-
stiania til Christiansborg." I pausen, hvor Jonna
sad og drak kaffe med Anker, afbrød Ingrid deres
snak. Hun ville højst uventet vide noget om mælke
- og kaffepriser, og hvor vi handlede. - Det var
overraskende.

Jesper Nicolaisen med pileflet

Man er vel
kendt
Da Jonna
regnede

En strømpenisse

Jonna Heebøll

med mange tilhørere til aftenen med Troels Kløvedal, havde hun på forhånd lejet Elbohallens festsal. Men det kom som en overraskelse, at netop han havde primadonnanykker. Han havde jo klaret mange situationer med snilde og simple løsninger på Nordkaperen.

Hun blev noget nervøs, da Kløvedal ikke var dukket op fem minutter før tid. Han kom susende, og hans første replik lød: "Sagde jeg ikke, at jeg ville komme? – Det lærred der, kan jeg ikke bruge – og jeg vil ikke have et ophængt lagen". Ups, tænkte Jonna, hvad gør vi så? "Vi ringede til fotohandleren i Fredericia, som fluks kom med et lærred, der svarede til Elbohallens lærred. – Det blev hængt op ved siden af. Selvfølgelig ikke det optimale, men det gik. Kløvedal holdt sit foredrag og viste nogle gamle, snavsede lysbilleder – jo, han var en kendt person." Mon ikke han mistede sin stjernestatus hos mange, der var til stede den aften?

Med Jonna ved roret

Jonna fortsatte i 1991 Skærbæk aftenskole sideløbende med en foredragsrække.

Igennem årene blev mange kurser afviklet, lige fra Pilates, Line Dance og Tasker af genbrug - til Speedbåds-kørekort og Glaskursus. Det mest spektakulære var kurset i "Strøm-

penisser" – fejlagtigt eller snarere drillende opfattet af en mand. Kurset drejede sig ganske enkelt om at sy "Strømpenisser". Aftenskolen blev nedlagt i 2016, samme år som Jonna fratrådte som sekretær på Skærbæk Skole.

I årene, hvor Zumba og Line Dance var på programmet, var de pågældende kurser med til at trække 3-500 kursister til Skærbæk. De fleste benyttede Skærbækhus, da dette var etableret.

Tiden ændrer sig – og vi med den

I de sidste år følte Jonna, at folk hellere ville have en slags ti-turs-kort i stedet for at binde sig for en hel sæson til et enkelt emne.

Hvad gør man så, når man brænder for "Lærdom til voksne?" Så hopper man naturligvis med på den sidste trend. Derfor har vi i Skærbæk siden 2018 gratis kunnet følge naturvidenskabelige foredrag live i Skærbækhus. Det har været en succes, hvor ca. 50 personer er troppet op seks gange forår og efterår.

Kort proces

I årenes løb er mange spil kort blevet slidt op i Skærbæk; men som regel holdt de en rum tid, inden de skulle fornyes.

Otto Lind har uden tvivl rekorden i ekspedit kassation af et spil kort. Han var kendt både for at være bomstærk, men også for at have et iltet temperament.

Hos Otto blev der spillet hjerterfri, og hver torsdag mødtes Martin Laursen, Svend Flindt og Ottos bror, Søren Peder til et hyggeligt slag kort. En aften opstod et betalingsproblem, og deltagerne kunne ikke blive enige.

Otto gjorde kort proces, rejste sig, samlede kortene sammen og smed dem i kakkelovnen. De andre sad tilbage med åben mund.

Så gik der en uge, og det blev torsdag igen. Otto spurgte Martin, om de ikke skulle spille kort om aftenen. "Det skal vi ikke, for vi har jo ikke nogen kort," svarede Martin.

"Jeg har købt et nyt spil," sagde Otto. Alle mødte op, som om intet var hændt.— Men senere var der aldrig nogen, som omtalte episoden, når Otto var til stede.

Klintebjerg

Skærbæks sidste hoveribønder

Da udstykningsarbejdet næsten var færdigt, kunne ejerlavet aflevere et pænt overskud. Man var enige om at vente med at lægge det sidste lag asfalt på vejen, til de sidste huse var opført. – Der skulle dog gå 30 år, inden slidlaget blev lagt på.

Bebyggelser i Skærbæk

Værkbyen blev den første samlede større udstykning i Skærbæk. Ellers havde man bosat sig, som savværksejer Jens Christian Ottosen udtrykker det i sine erindringer: "Vejen snoede sig i bugter og sving ned mellem bakkerne, og husene var bygget helt tilfældigt - omkring og mellem bakkerne og langs stranden. Det var ikke regelret, og det var menneskene heller ikke." Efter værkbyens opførelse fortsætter hans erindringer: "Denne udvikling af byen i den sidste snes år har bevirket et livligt byggeri af parcelhuse spredt fuldstændig planløst omkring i slugten og på bakkesiderne. Det er meget malerisk, men i høj grad upraktisk. Det bliver ikke nogen let sag for vores efterkommere at bringe praktisk system i gader og vejnet." - Nu skal man ikke tro, at Ottosen misbilligede de maleriske steder, hvor skærbækkerne fandt på at slå sig ned. Af hans erindringer fremgår det med al tydelighed, at han så ned på det alt for regelrette.

Landarbejderboliger og Skoven

Landarbejderboligerne på Tåsingevej og på Drejøvænget blev opført næsten samtidigt med værkbyen. I 1966 fulgte det sammenhængende boligområde, "Skoven" - se "Skærbækfortællinger 8". Her gik Ottosens profeti om genvordighederne ved det tidligere planløse byggeri i opfyldelse både med hensyn til kloakering og vejadgange. I denne fortælling om Klintebjerg gentager besværet sig med at skaffe vejadgang. Dog: Fortidens synder med manglende infrastruktur overvindes efter demokratiets spilleregler.

Bjerget og udstykningstilladelse

Klintebjerg er et gammelt stednavn for højdedraget mellem Skærbæk by og det kommunalt ejede "Strandparken". Fra området med den 24 meter høje, stejle klint er der en fin udsigt over Kolding Fjord og nedenfor en god badestrand, som i mange år har været benyttet bl.a. til svømmeundervisning af skolebørn.

Poul Andersen, tidligere ingeniør hos ELSAM havde opsnuset, at der var et stykke jord på klinten øst for havnen, som var velegnet til udstykning. Sammen med John Rasmussen, tidligere ingeniør ved Skærbækværket, der også var på jagt efter en byggegrund, tog de til kæmnerkontoret i Taulov for at stikke fingeren i jorden. Her fortalte kæmner Fabrin, at marken tidligere var forsøgt udstykket. Men det var ikke lykkedes. Jorden var ejet af forhenværende landmand Anton Elkjær, der sagde: "I kan godt opgive tanken om en udstykning. Godt nok ligger jorden i byzone; men sognerådet vil ikke godkende det."

Poul blev ved med at sige, at det ikke kunne være rigtigt, at sognerådet kunne forlange skat af jorden, som om den var byjord samtidig med, at man ikke kunne få lov at udstykke den. Tiden var med de kommende beboere på Klintebjerg, for kommunesammenlægningen var i fuld gang. Taulov og Skærbæk blev en del af Fredericia Kommune, og dermed var der en større chance for at få en udstykningsplan igennem, mente Poul og John. Grunden bestod af to matrikelnumre: Den store, 18a og den lille, 34c.

Klintebjerg tæt på 100-meter grænsen til kysten. Skærbæks stejle veje ses i baggrunden.
Fra venstre Bågøvænget, Lyøvænget, Ringvejen, Vigøvej og Birkholmvej

Lidkøb

Poul og John aftalte med Elkær, at hvis de kunne få en plan igennem, så kunne de købe jorden for 300.000 kr. "Det var mange penge dengang, og vi var lidt rystede. Der var ingen muligheder for, at vi to alene kunne klare det," som John siger. "Vi gik derfor hver især på jagt på vores arbejdspladser. Poul fandt hurtigt Erik Andersen på ELSAM, og jeg fandt Niels Erik Uhlmann og Tage Frandsen.

Da Elkær havde rund fødselsdag kort efter handlen, mente vi fem kommende grundejere nok, at der måtte en lille opmærksomhed til. Derfor købte vi en halv flaske cognac fra de fem familier. – Elkær gengældte ved at invitere på middag med ægtefæller på en restaurant. Det blev vi godt nok noget forbavsede over; men hyggeligt var det," siger John.

På vej mod Klintebjerg

Vilde ideer

De fem holdt mange møder om strategien for projektet. Først skulle økonomien klares. Danske bank var villig til at låne dem pengene, nu hvor de var fem, der stod inde for det store beløb. Brevet til kommunen blev sendt, og da der blev nikked ja, gik processen i gang.

Mange tanker, også nogle vilde kom på bordet. Der skulle f.eks. ikke være skel mellem grundene, og i princippet skulle alle huse ligge på samme grund med fælles jord. - Den tanke blev droppet. Fælleshus med festlokaler og værelser var også oppe at vende. Ja, gruppen fik endda nogle arkitektstuderende til at tegne et sådant hus; men da

”fællesskabet” diskuterede, hvordan huset skulle administreres både økonomisk og praktisk, faldt også den ide til jorden.

Bløde streger, tak

Der blev set på udstykninger andre steder og arbejdet med forskellige udformninger af selve udstykningen. Men da alle var ingeniører, endte tegningerne *uden* de bløde streger, der både kunne have løst problemet med udsigt til alle og givet området en karakter, der passede til det gamle Skærbæk.

En arkitekt, der udnyttede terrænforholdene, blev hyret, og planerne blev godkendt af Fredericia Kommune. Dog var der et forbehold, som drejede sig om, hvordan vejen fra Klintebjerg skulle tilsluttes byens vejnet. De fem havde tænkt, at til- og frakørsel skulle ske ad Brandsøvej; men kommunen ønskede en samlet løsning for Klintebjerg og den kommende udstykning på Birkholmvej.

Gæt en salgspris

De fem ville sikre sig, at grundene blev solgt, inden man gik i gang med det praktiske arbejde. De ville ikke løbe økonomiske risici; men de var heller ikke interesserede i en økonomisk gevinst. Resultatet blev, at køberne skulle betale 30.000 kr. for jorden og de udgifter, der havde været op til udstykningen. Dertil skulle lægges 37.000 kr. til det resterende arbejde – beløbet var et gæt. Samlet pris: 67.000 kr. med den klausul, at slog de 37.000 kr. ikke til, så skulle alle deles om det resterende beløb. Samtidig blev alle sikret mod et eventuelt kommende krav fra kommunen om at tilslutte vejen op til Birkholmvej. Sikringen bestod i, at man ventede med at sælge en af grundene.

Salg til de håndplukkede

Det ville være rart, hvis det ikke kun var folk fra Skærbækværket eller ELSAM, der meldte sig som købere, tænkte de fem. ”Vi ville også gerne have, at folk havde så mange forskellige erhverv som muligt, og at de havde samme syn på tingene, som vi havde,” siger John. Det blev ikke noget problem at finde købere til de 16 grunde, hvis friareal var på størrelse med byggearealet. Der blev sagt nej til mange forespørgsler på grundene. De fem

havde dannet et ejerlav, der blev afløst af en grundejerforening. Da udstykningsarbejdet næsten var færdigt, kunne ejerlavet aflevere et pænt overskud. Man var enige om at vente med at lægge det sidste lag asfalt på vejen, til de sidste huse var opført. – Der skulle dog gå 30 år, inden slidlaget blev lagt på. Ellers manglede kun småting; men så begyndte problemerne at tårne sig op.

Retssager

Fredericia Kommune forlangte et vejbidrag på 80.000 kr. for en tvungen tilslutning til Birkholmvej. Det stod i skærende kontrast til en gratis tilkobling til Brandsøvej. Havde det været før kommunesammenlægningen, kunne sagen være klareret mellem ejerlav og Taulov sogneråd. En sagfører med speciale i at føre sager mod kommunerne blev hyret. Niels Erik Uhlemann siger: ”Senere blev også Vejle Amtskommune, Ministeriet for offentlige arbejder, ejerne af naboområdet Birkholmvej, diverse landinspektører og advokater samt i sidste ende Vestre Landsret involveret. Før og under forløbet kunne man fornemme skjult lobbyarbejde og rænkespil suppleret med, at sammenfaldet med kommunalreformen i 1970 ikke forenkledede sagen; men dog førte processen videre.” Sagen blev først afsluttet i 1978.

Der gik altså godt otte år med at få sagen om vejadgang til det offentlige vejnet afklaret. En væsentlig årsag til forsinkelsen var, at udstykningerne af henholdsvis Klintebjerg og den mindre matrikel, 7c skete i et forkert tidsforløb i forhold til den samlede dispositionsplans stamvej. Som Uhlemann siger det: ”Minkfarmens ejere producerede

Hoveri på Klintebjerg - uden pisk og træhest

naturligvis mink til pelse, men har tilsyneladende haft et par rævepelse på lager. De solgte i hvert fald deres ejendom på det optimale tidspunkt, hvor de stadig kunne score en gevinst på Klintebjergs forpligtelse i deklarationen om tilskud til stamvejen, uden at de selv efterfølgende skulle rodes ind i et eventuelt sagsforløb.”

Badebro og løbske kvier

Fredericia Kommune ønskede i 1970'erne en badebro på Klintebjergs del af stranden, som altid har været et attraktivt badeområde. Dette ønske blev imødekommet, når blot kommunen sørgede for al vedligeholdelse af broen. Alt gik godt i mange år; men pludselig stillede kommunen med et krav til Klintebjerg om at sætte badebroen i stand, da den var livsfarlig. Til alt held fandt man de gamle papirer frem, og siden da har kommunen vedligeholdt den meget benyttede bro.

Naboerne vest for Klintebjerg ville gerne på et tidspunkt have lidt mere udsigt ud over marken. Der blev udarbejdet forpagtningsaftaler, som skulle fornyes hvert niende år, så der ikke kunne blive tale om vundet hævde over den pågældende jord. Det er gået meget godt siden da, bortset fra den gang, hvor en af forpagter-

ne havde lavet et alt for dårligt hegn. Det opdagede kvierne på Klintebjergs mark. John: ”De væltede hegnet, trampede godt og grundigt rundt i det nysåede græs, hvorpå de gik igennem hele haven og ned mod byen. Det gav et vældigt ståhej at få dem tilbage på marken igen.”

Hoveridage

Grundejerne var indstillede på fælles aktiviteter til gavn for området. Det første projekt var marken foran udstykningen, der skulle anvendes til noget fornuftigt. En pæn gammeldags træindhegning skulle der til, og det blev selvfølgelig gjort ordentligt med egetræspæle. Der skulle naturligvis sættes en masse tværpinde på. Alle hjalp til, så der blev lagt et godt grundlag for at fortsætte fælles aktiviteter. Da foråret kom, blev der købt kvier. John: ”De første åringer indfangede vi selv

kvierne om efteråret, når de skulle slagtes. Det var en forestilling helt for sig selv – vi var ikke rutinerede cowboys. Det fandt kvierne hurtigt ud af, så de legede rigtig tagfat med os.” Et kolav indkøbte kvierne, og de slagtede dyr endte i kolavets fryser. Denne første fællesaktivitet førte naturligt over i en generel vedligeholdelse af området. John: ”Arbejdet udføres på to-tre årlige, såkaldte hoveridage, hvor hovbønderne indkaldes. Der renses veje, trapper og foretages lettere beskæring og udtyndning af hegn mellem parceller og veje. Nu er hoveriet overgået til pensionisterne. De udfører opgaverne på særlige husmandshoverier” hver anden uge forår og efterår. Grundejerforeningen har indkøbt de nødvendige maskiner og sørger for opretholdelse af husmændenes væskebalance.”

Grundejerforening - sammenhold

Overskuddet fra udstykningsarbejdet var en god start til aktiviteter for alle. Der blev, især da børnene var små, arrangeret ture til Legoland, Cirkus, Tivoli m.m. Da børnene blev

større, tog flokken et år til Flensburg for at se opera. Ifølge grundejerforeningens bestemmelser kan ingen sidde i dens bestyrelse mere end to år ad gangen. Dette bevirkede, at aktivitetsprogrammet blev alsidigt, og at beboerne efter tur fik lov at bruge noget af kapitalen. Foruden udflugter var jule - fastelavns - og Sct. Hans arrangementer årligt tilbageværende begivenheder.

Grundejerforeningen har med sine aktiviteter bidraget til et godt socialt sammenhold på Klintebjerg. Derfor var det naturligt, at den på et tidspunkt overtog de mere eller mindre officielle opgaver for området.

Klintebjerg hoveri 1986

Frihed – en menneskeret

I 2020 blev Amalie Tang Christensen fra Skærbæk vinder af Arlette Andersens Frihedspris med et digt på 14 vers. Amalie gik i 9. klasse på Fjordbakkeskolen. Første, andet og sidste vers lyder:

Min generation er privilegeret

Vi tror, vi er beneficeret

*Vi er mere låst, end de voksne aner
de havde frihed i lange baner*

Vi bliver tracket, hvor vi går

*Vi bliver tracket, hvor vi står
frihed er en menneskeret*

Min generation er stadig heldig

Vores frihed er stadig vældig

Vi bor i et land hvor vi er trygge

Men glemmer ofte det er en lykke

Frihed det har vi for livet

Frihed det ta'r vi for givet

Frihed er en menneskeret

Frihed i verden er ej ligelig fordelt

mon nogensinde vi opnår det helt

Vi troede, vi lærte af fortidens gru

men det har vi tydeligvis ikke endnu

med lukkede øjne vi lader det ske

Men ærlig talt det kan jo ikke bli' ve'

Frihed SKAL være en menneskeret

Arlette Andersen kom til Danmark i 1952. Hun havde været interneret i koncentrationslejren i Auschwitz, blev dansk gift og var i mange år gymnasielærer i Fredericia. Jean-Marie Le Pens benægtelser af Holocaust i 1990, blev startskuddet på Arlette Andersens fortællinger om egne oplevelser under 2. verdenskrig. Hun har holdt ca. 400 foredrag for unge på forskellige uddannelsesinstitutioner, og der er indspillet en film om hende.

Prisen, der uddeles den 4. maj, er indstiftet i 2017 af Fredericia Gymnasium, Fredericia Dagblad, Danske Bank og Fredericia Kommune. I fundatsen står, at den skal sikre en vedvarende opmærksomhed og bevidsthed om begrebet frihed i dets vide betydning.

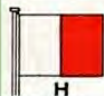

Amalie Tang Christensen

Hvad der skete i Skærbæk -

Årstal	5500 fKr	5500-3950 fKr	1200	1367	1630	1711	1849
Vignetter							
Skærbækfortællinger	Skærbæk-øksen	De allerførste skærbækkere	Kirkestier	Hønborg	Fæstningsplan ved Emmernæs	Tyvagtige Tøser	Soldaten og Skønjomfruen
Danmark	Stenalder	Ærtebøllekulturen	Erik Klippinge myrdes i Finnerup Lade 1286	Margrethe den I.	Christian IV	Koldinghus Maskebal Frederik IV og Anne Sofie Reventlow	DTU grundlægges 1829
Den Store Verden	Stenalder	Kileskrift i Mesopotanien	Skæve Tårn i Pisa opføres 1175	Wilhelm Tell og æblet 1307	Newton opdager tyngdekraften i 1687	James Watts dampmaskine 1769	Dronning Victoria indsættes 1838

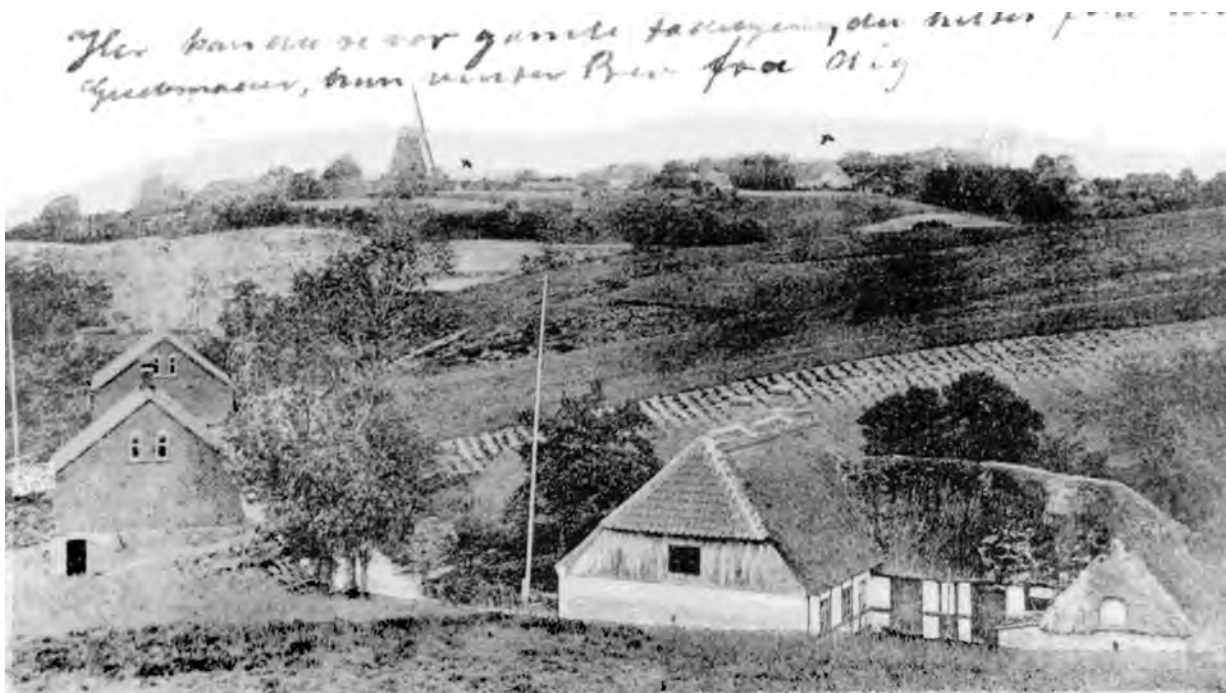
2021	2012	1989	1986	1986	1977	1976	1968	1966
								
Skærbækfortællinger no. 10	Skærbækfortællinger no. 1	Coasteren Reinhold	3 vindmøller	Den Kgl. Livgarde	Sue Ellen	Min vej til OL	Dragonfly	Mastefald
Danmark lukket ned p.g.a. Covid 19	Mændene vinder EM i håndbold	Paven besøger Danmark	Kartoffelkuren introduceres	Storbæltbroen besluttet	Bombemanden i Gladsaxe slår til	Første side-9 pige	Ungdomsoprøret starter på universitetet i København	Lille Tina dukker op efter en måneds søgning 1965
Joe Biden afløser Trump	Tyrefægtning forbydes i Catalonien	Berlinmurens fald	VM i fodbold Mexico	Oluf Palme myrdes	Martin Schleyer myrdes af RAF	Apple 1 computeren lanceres	Robert Kennedy myrdes	Bath partiet tager magten i Syrien

i Danmark og i den store verden

1867	1851 - 1990	1887	1892	1893	1907	1915	1916	1920
								
Marsvine- lauget	Koldingfjord Lodseriet	1. skole i Skærbæk	Peter Lucht	Spionen	Telefon- centralen	Cecilie tager til USA	Savværket	Havnen indvies
Udvandrin-gen til USA tager fart	Grundloven indføres 1849	Hellesen opfinder tørbatteriet	Sidste halshugning i Danmark	Dansk OL deltagelse i Athen 1896	Lov om me- tersystemet i Danmark	Kvinder får valg- og stemmeret	Dansk Vestindiske Øer sælges 1917	Genfor- eningen
Rusland sælger Alaska til USA	Nordslesvig erobres af Tyskland 1864	Esperanto opfindes	Argentinas politi først med brug af fingeraftryk	Første offentlige filmfremvis- ning 1891	Spejder- bevægelsen starter i England	1. verdenskrig 1914 - 1918	Tykke Bertha 42 cm Krupkanon	Lindberg flyver over Atlanten 1927
1961	1950	1948	1946	1945	1940	1938	1935	1925
								
Mode	E.L.Jakobsen, ELSAM	Du ligner en murersøn	Skærbæk- værket	CBU-tjeneste	Minde-stenen	Filetpigen	Mester Jakel på Afholds- cafeen	Skibsprovi- antering Albrechtsen
Thorkild Kristensen OECD gen. sekretær 1960-1969	1.nummer af Anders And 1949	Rygning forbydes i biografen	Grækenlands senere Dronning Anne Marie fødes	Busser evakuerer KZ fanger	Danmark besættes	2.000 flygtninge kommer til Danmark	Den gamle Lillebælts- bro indvies	Seks Pølsevogne indtager København
Invasion i Svine-bugten	Koreakrigen bryder ud	Truman godkender Marshall- hjælpen	Kejser Hirohoto meddeler, han ikke er Gud	2. verdens- krig nærmer sig sin afslutning	Hele verden er i krig	Tyskland indvaderer Polen 1939	Den Spanske Borgerkrig 1936	Kvinder får valgret i USA

Rettelser og tilføjelser til Bog 9

I fortællingen om Skærbækværket, side 82, 1. spalte kan man misforstå ordvalget om antal medarbejdere: "Antallet toppede i 1991 med 407, og i 2020 klarer 36 ansatte driften." - Så meget bedre blev værket ikke drevet i 2020. Det meget lavere antal medarbejdere skyldes, at man i dag henter folk ind til vedligeholdelse og revision. El- og maskinværksted, netovervågning, linjeafdeling, instrument og måleværksted, m.m. blev nedlagt.

Hvor har fotografen stået, da han tog billedet på brevkortet? - Det er taget i begyndelsen af 1900-tallet.

Fotografen stod på Klintebjerg helt mod vest og så ned på Ernst Carlsens Vej på de to nybyggede huse, opført af hhv. Johannes Hansen og Christoffer Sørensen. Bagved dem anes et stråttækt hus på hjørnet af Skærbæk Havnegade. Den trelængede gård i forgrunden har fået en gul skalmur på den venstre længe, mens de andre længer er revet ned. I huset bor Grethe og Mikael Damkjær. Striberne på sandbakken bagved er nyplantede nåltræer på matriklen, der hører til Ernst Carlsens Vej 7. Markeringerne øverst angiver møllen og forskolen på Overgade.

HVOR I SKÆRBÆK?

Tallene henviser til historienes titelblade

Skærbækfamilie på søndagsudflugt i stadstøjet. I robåden ses fra venstre:

Jens Peter Jensen, Martin Holms svigerfar, Bolette Jensen, Christine Pedersen f. Hansen, Peter Knud Pedersen, Theodor Pedersen, fiskeeksportør, fru Theodor Pedersen, Søren Høj og Clara Høj.

Vi befinder os i begyndelsen af 1900-tallet

Kildeangivelser

Kildeangivelse

	side	artikel	kilde
Bog 1 trykt i 600 eks. udg. 3/11-2012	7	Skærbæk mellem Bælt og Fjord	Egon Jensen
	11	Thue og Trolden	DK.ark., Folkeliv, gdr. A.P.Thuesen
	13	Skærbækøksen	Andersen, Søren H. KUML 1997/98, s.9-28
	16	Tidsbillede	Anders Høstgaard
	19	Første Skoledag	Anders Jørgen Jensen
	25	Fiskeri i Skærbæk	Bent Pedersen, Jens Nørholt, Jens Tang
	31	En Filetpiges Fortælling	Grethe og Mikael Damkjær Sørensen
	37	En Fiskerfamilie i Skærbæk	Kjeld Mikkelsen
	45	Du ligner en Søn af en Murer	Kurt Pedersen
	59	Vandskræk	Edith Krabbesmark
	61	Fritidshjemmet	Jørgen Nielsen, KFUM's Sociale Arbejde, UNITAS, BØ
	67	Tusses Cirkus	Anders Jørgen Jensen
	72	En Bette Hund	Kedelpasser Gunnar Elsborg
	75	Hønsestrik	Helene Juhl, Kurt Lind Frandsen og andre SAT-medlemmer, KN
91	Nye Skud	Ann Britt Andersen	
Bog 2 trykt i 500 eks. udg. 9/11-2013	7	Vel mødt under sky på kirkestien	Egon Jensen
	11	En Begravelse	Vandrehistorie
	13	Marsvinejægerne	Th.A. Thomsen, Middelfart Årbog, Middelfart Lokalarkiv
	17	Tillid er godt - Kontrol er bedre	Edith Krabbesmark
	19	Skærbæk Telefoncentral	Margit Tamberg, Anna Christensen, Anna Pedersen
	25	Haj på kajen	Flemming Nielsen
	27	Møllen i Skærbæk	Svend Avnby: "Møller på Fredericia egnen"
	33	Slagterforretninger i Skærbæk	Sonja Friis, Erna Sørensen
	39	Klippehage Fyr	Niels Dahl, kedelpasser Chr. Jacobsen
	41	Oluf Pedersen	Oluf Pedersen
	51	Dahls Varehus	Niels Dahl
	57	Store Hans	Hans Jensen, Jacob Hub, Hans Bek-Pedersen
	63	Byens lys og ønsketænkning	Oluf Pedersen, Laurits Christoffersen
	65	E. L. Jakobsen	Per Andersen, Elsam Posten, revytekster til "This is life" af bl.a. Sv.Å.Jensen
	75	Havenes Rolls Royce	Erik Pedersen, TT
83	Mødestedet	Kurt Lind Frandsen, Poul Jacobsen, KN	
89	Multibanen	Poul Jacobsen, Skærbæk Skole's elevråd, KN	

Kildeangivelse

	side	artikel	kilde
Bog 3 trykt i 500 eks. udg. 8/11-2014	6	Landboliv	Jørgen Høstgaard, Børge Lind
	14	Mælk til døren	Lisbeth Kjærsgård, Inger Skov, Edith Nissen, Grethe Hougaard
	21	Sprit Peter - en fri fugl	Børge Lind, Jørgen Høstgaard
	22	Sypigerne om Maren	Anne og Mie Andersen, Maren Pedersen, BØ, BMH
	27	I klemme	Maskinmester L.B. Andersen
	28	Anna og Laurits	Anna Christoffersen, Dk.ark., Folkeliv, båndoptagelse, Fa.Dgbl.28/1 1971
	34	En fin mand	Eva Pallesen
	42	Sort dag	Jens Tamberg
	46	Rigmor Berg	Rigmor Berg
	55	Skattemand	BØ
	56	Spionen på Avernakøvej	Steffen Riis, Harry Ottosen, Oluf Pedersen
	61	Behændig skarpretter	JR, Lok.ark.Ålb.
	62	Oluf Pedersen	Oluf Pedersen
	68	Musikskolen	Lilly Pallesen
	73	Gud mildner luften for de klippede får	KN
	74	Med syvmileskridt over sø og land	Egon Jensen
	79	På bølgelængde ?	KN
	80	Ole Dahl Olesen	Egon Jensen, Børge Lind, KN, BØ
88	Fransk visit i Skærbæk	Inga Kovstrup, BØ	
Bog 4 trykt i 500 eks. udg. 7/11-2015	6	Soldaten og skønjomfruen	Chr. Adam Ludvigsen, "Fragmenter fra Treårskrigen 1848-50"
	10	Smedje i Skærbæk	Bodil Mørk, Krøijer: "Dansk Håndværk", BØ
	16	Taulov-Skærbæk Husholdningsforening	Inger Klinting
	23	Ildløs i skolekøkkenet	Rigmor Evensen
	24	Tre energiske småfyre	Johnberth Poulsen, Follerup
	29	Først den ene vej	Vandrehistorie
	30	Generalkonsul Ernst Carlsen	Ernst Carlsen, selvbiografi: "Lykkelige arbejdsår"
	36	Lucht's Legat	Luchts Fundats, fam. Lucht Pedersen, S. Vildstrup
	41	Stelen	Fa.Dgbl. 28/7-2011
	42	Ruth Damkjær	Ruth Damkjær
	48	Mindestenen	Chr. Nielsen
	54	Skærbæktangoen	Aage Mogensen
	58	I kløerne på den russiske bjørn	Ove Kjærhus
	64	KFUM-spejderne i Skærbæk	Niels Dahl , Jørgen Nielsen, Lars Seeberg, BMH
	73	Børn fra Børupskov	Tove Kyed, Bodil Mørk, BØ
	74	Ansæt som regnedreng på Skærbækværket	JR
	80	Husker du vor skoletid	Tove Kyed, Bodil Mørk, Oluf Pedersen, Edith Nissen, BØ
	87	En rejsebeskrivelse	Børge Lind
88	Barberer	Fritz Pedersen, BØ	

Kildeangivelse

	side	Artikel	kilde
Bog 5 trykt i 500 eks. udg. 5/11-2016	6	Savværket	Jens Christian Ottosen
	21	Mirakelkur	Martin Laursen
	22	Brand på ELSAM	Arne Ring Nielsen, PFB
	28	Skærbækhus	Jonna Heebøl, BØ
	34	Optimisterne	Niels Jørgen Kovstrup, Palle Svenning, Hans Henrik Albrechtsen
	42	Sigurd Lind	Anne Grethe Nissen, Inger Lind
	49	Venner	KN
	50	Hagenør Dampteglværk	Carl Jørgen Schousboe, Jacob Ørum, Dk.ark.
	59	Coaster i baghaven	Jens Nørholt, Anja Thomsen
	60	Gammelt Håndværk	Carl Jørgen Schousboe
	66	Kolorit på værket	KN
	72	Lillebilforretning	Erling Lind
	79	Alt godt fra havet	Jens Gibe
	80	Sue Ellen, Sofie og Miss Piggy	Henning Øbro, Elsam Posten april 1981 og Elnyt nr.2 1989
85	Skærbæk Havnegade 13	Elbo-Brusk Herreds realregister, skøde og panteprotokoller	
86	Modeshow	Inger Lise Skov	
Bog 6 trykt i 500 eks. udg. 4/11-2015	6	Kamse på Møllevvej	Karen Margrethe Nielsen
	14	Min vej til OL	Karen Margrethe Nielsen
	22	Fjordgaarden	Annette Sass, Kamma Warming, TT
	30	Omsorgsarbejdet i Taulov Sogn	BØ
	40	Dragonfly	Jens, Børge og Bit Quorning
	50	Strandparken	Kurt Lind Frandsen
	57	Halsløs gerning	KN
	58	Cecilie	Sonja Hansen Agtrup Vig
	66	Billedstormere	KN
	71	Et dyrt bekendskab	Bent Beyer
	72	Frk Nielsen	KN
	79	æ'SKOLE	KN
	80	Bundgarnsfiskeri i Skærbæk	Jens Nørholt, Tage Pries Glyngøre, Fiskeristyrelsen
	86	Skærbækværkets første direktør	Jens Tamberg, Poul Sachmann, Hans Jensen , PFB

Kildeangivelse

	side	Artikel	kilde
Bog 7 trykt i 500 eks. udg.3/11-2018	6	Asger Lindberg	Berit og Bjarke Lindberg, Torben Simonsen, A.F.Lindberg: "Ønskebørn af ønsket køn" og "Jamen, hvordan, Mor?"
	14	Elbohallen bliver til	Morten Arntsen, "Elbohallen - Knopskydning gennem 25 år", Ernst Petersen, Niels Stryhn
	21	Fra Maren til Karen	Gerda Sørensen
	22	Den gale bager	Rainer Cocq
	28	Grosserer Ørum	BØ
	37	De løbske heste	Børge Lind, BØ
	38	Tre tyvagtige tøser	Thisted Byfoged, Justitsprotokol 1703 - 1711, Del 2, opslag 626, Kgl.Forordning af 25.juli 1711 . Vedr. Sundhedspas, "Postruter i Danmark o. 1711", s. 20", Landsarkivet
	45	Opsynsmanden	KN
	46	Fugle og fisk er da noget, man syr	Lisbeth Mogensen
	56	I en storm over det sydlige Jylland	JR
	63	Man gjorde store øjne	KN
	64	Den sidste bondekone i Skærbæk	Karen Christensen
	72	De allerførste skærbækkere	Hans Dal, Søren H. Andersen: "Tybrind Vig", Marianne Thomsen
	82	Skærgården	Gerda Sørensen, Kirsten Høgh Pedersen
88	Mies Posthus	Inger Kiring, Margit Nielsen	
Bog 8 trykt i 500 eks. udg.2/11-2019	7	Pigeliv på landet	Britta Juul Høgild
	19	A-kraft i Skærbæk	ELSAM årsber. Elkraft og ELSAM: Salthorstundersøgelse. En sammenfatning, 1981, Uffe Steiner Jensen, PFB
	25	Stærk tobak	Gunnar Strandby
	27	Carl Nissen	Danmarks Arkivet, Folkeliv, båndoptagelse, Rainer Cocq, Laurits Nissen, KDY: "Christian X som sejlsportsmand 1941."
	33	Ejerlavet Skoven	Arne Ring Nielsen, Landarbejderboliger/lex.dk 31.jan.2009 fr. Dagblad 23.okt.1970
	39	Stenfisker, dykker og billedmager	Jens Gibe
	49	Børneteater i Skærbæk	Eva og Lars Pallesen, Claus Helgesen, Søren Johansen, Bodil Lund, Frede Poulsen, BMH
	57	Kedel 7	Christian Nielsen, Kirsten Høeg Pedersen
	63	Queen Margaret	To breve i kirkeskibet, Mogens Jacobsen, www.wrecksite.eu/
	69	Strandlångs	Otto Schachner, Børge Lind, Lissy Hvergel, BØ
	81	Hvorfor hedder det Stegenavsvej	Stednavneudvalgets kontor: Indsamling af stednavne, Markbog 1683 for Taulou Sogn, Gordon Albøge, KU, Inst.for navneforskning, Birgit Eggert, KU Humanistisk Fakultet, Navneforskning
89	Tuberkulose i Skærbæk	Hanne Jochumsen	

Kildeangivelse

	side	Artikel	kilde
Bog 9 trykt i 500 eks. udg. 7/11-2020	7	Urnegravplads fundet i Skærbæk	Arkæologerne Brit Andresen Hau og Jane Mortensen, Vejlemuseerne
	13	En fremsynet handelsmand	J. Mickelsen, Elbo-Brusk Herreds realregister, Hans og Olivia Albrechtsen, Fa.Dbl. BØ
	23	Våde varer	Rainer Cocq
	29	25 år i Skærbæk Havn	Jens Henriksen, Rigsrevisionen beretning om kvotekoncentrationer aug. 2017
	35	Hønborg,Høneborg,Henneberg	Museet på Koldinghus, Historiske Atlas,dk, Lok.ark.Fa. Fr. Dgbl. 27/1/1925, Jens Brun, Taulov, Trap Danmark 1924, Vejle Amts årbog 1987
	37	Troldepusningen	KN
	43	Eline Christensen	Niels Dahl, Johs. Christensens skattekvitteringsbog, DDD
	45	Henning Damkjær	Ove Christensen, BØ
	51	Donald, Dronninger og Dræbersnegle	Klaus Hougaard, Lis Danstrup, Sv. Erik Kristensen, Pia Jensen, Vibeke Weber, BMH
	61	CBU 611 Hansen	Svend Hansen
	69	Lodseriet ved Kolding Fjord	Eivind Kristensen
	75	Skærbækværkets første direktør	Prof. Robert Henriksen, årsmøde 1946 i Danske Elektricitetsværkers Forening, Frede Jørgensen: Jul i Kolding, 1949 Elsam Kraftimportundersøg. 1965
	85	Faurby Yacht	Erna og Niels Peter Faurby

Anvendte forkortelser

Forkortelse	Henviser til
Dk.ark.	Danmarks Arkivet, Folkeliv
Fa.Dbl.	Fredericia Dagblad
Lok.ark.Ålb.	Lokalarkivet Ålborg
Kuml	Tidsskriftet Kuml udgivet af Mosgaard Museum
SAT	Skærbæk Amatør Teater
DDD	Dansk Demografisk Database
Lok.ark.Fa.	Lokalhistorisk Arkiv for Fredericia og Omegn
BØ	Birgit Ørum
BMH	Bodil Munk Hansen (ansv. f. forord og bagsidetekster)
JR	John Rasmussen
KN	Kirsten Nielsen
PFB	Paul-Frederik Bach
TT	Troels Thomsen

Kildeangivelse

	Side	Artikel	Kilde
Bog 10 trykt i 600 eks. Udg. 6/11-2021	7	Skærbæk før havnen	Folketællinger 1787-1801, J. C. B. la Cour: Danske Gaarde, 1906-18
	15	Fra forsvarsdrøm til nyttig strøm	Bjørn Westerbeck Dahl
	17	Generatorhavari	JR
	21	Hvorfor og hvem fik disse øgenavne?	Mange skærbækkere
	23	Da Sine, Søren og Lauge drog mod vest	Holger Munchaus Petersen, Jens Lorentzen, Museet for Søfart, Kirsten Nielsen, Canada
	29	Miskendt designtalent	En medarbejder på Skærbækværket
	31	Der bor en bager	Britta Kjelde, H. G. Nielsen, Harry Ottosen, Oluf Pedersen, Bente Eskildsen, Henning Kjelde, Svend Åge Jensen, Kai Bonde, B.Ø.
	39	Et VM på den anden side af jorden	Erik Ørum
	41	Doktor Fischer	Martin Laursen, Margit Tamberg
	47	Anne Lise - 18 år	Anne Lise og Kai Jørgensen
	55	Jul i den gamle købmandsforretning	KN
	57	Lystbådehavnen	Kaj Fink-Jensen, TT
	67	Laurits Nissen	Dk.ark., Folkeliv
	71	Da dragen indtog Skærbæk Skole	Steffan Herrik, KN
	77	Drengestreger anno 1955	Gunnar Strandby
	79	Tråd, spinder, væver og skrædder	DDD, Damaskværkets historie, tekstilnet, Gerda Thomsen, Lisbeth Mogensen, Jens Gibe, BMH
	87	Uden mad og drikke	Jeyanthan Selvarajah, Farzin Maftoon, Tommy Jørgensen, BØ, PFB
	97	Flotte fyre og en dame med blonder	Roskilde Avis, Sjællandsposten, Fa. Dbl. Kjeld Lund
	103	Værkbyen	Britt Hau, Kurt Pedersen, Anni Skjærlund, Anders Ebbesen Jensen, BMH
	109	Gamle lærere i Skærbæk	J.J. Ravn Vejle Amts Årbog, Lok.ark.Fa.
	111	Knud Høstgård	Knud Høstgård
	119	Fiskerihavnen	DK.ark., Folkeliv, Dansk Fiskeristatistik 1934, Fa. Dbl.
	129	Gamle gårde og huse	Folketællinger 1787-1801, Rigsarkivets realregistre, Trine Pagh, Fam. Juuls Juuls slægtsbog
	141	Britta et rigtigt havnebarn	Britta Hast
	149	Bødekasse uden penge	Skærbækfiskere
	151	Hyldene dufter i stuen ind og georginer	Lisbeth Mogensen, Kirsten Øbro, Gunnar Strandby, Inge Lise og Viggo Damkjær, Niels Dahl, BØ, BMH
	163	Sammen om troen	Grethe Damkjær, BØ
	171	Fra ELSAM til Ørsted	Årsberetninger, Maj Dang Trong og Jørn Liman: Kampen om energien 2009
	179	Vand, vind og bådebyggere	Jens Quorning
181	Kaffedamer	Anne Grethe Nissen	
185	Henning	Marianne Thomsen	
193	Aftenskoler og aftenhøjskoler	DK. Ark. Folkeliv, Lisbet Roepstorff, Hans Bek-Pedersen, Inger Klinting, Jonna Heebøll, Lilly Pallesen, KN, BØ, BMH	
203	Kort proces	Martin Laursen	
205	Klintebjerg	Niels Erik Uhlemann, JR	
213	Frihed - en menneskeret	Amalie Tang Christensen	
214	"Tidslinien"	TT, BMH	
219	Kildeangivelse	TT	

Gisselbakken

Til gamle skærbækkeres fællesminder hører Gisselbakken, der blev brugt til de helt store kælketure. Dengang gik Gisselbakken fra Elisabethsminden ved rundkørslen og helt ned til havnen.

Det gik nemt nedad både for store træslæder og små kælke. De modigste børn tog turen op hængende bag på en lastbil.

De mange børn på billedet er endnu ikke midtvejs. De er lige suset forbi huset på hjørnet af Nyvej og nuværende Skærbæk Havnegade. Til venstre ligger Gisselhus. Længere nede venter højresvinget mod havnen.

Billedet er fra de hårde vintre i 1940'erne.

Isvinter 1970

En god snak foran Ole Dahl Olesens hus på Skærbæk Havnegade. Huset blev revet ned få år efter.

På fjorden trækker to mænd deres jolle ud til sejlrenden. Foran Skærbækværket stanges der ål. På billedet til højre ses Lange Peter med ålejernet klar til fangst. Nederst til venstre har vi Anker Pedersen sammen med fra venstre: Jørgen Tamberg, Poul Erik Petersen, Tommy Jørgensen og Cralle Bork.

På havnebilledet ses den sejlrende, som isbryderen havde skabt til kutterne.

Studiekredsens medlemmer:

Birgit Ørum

tlf: 7556 4439

m: 3022 0718

mail: birgitmur@hotmail.com

Bodil Munk Hansen

tlf: 7556 2884

m: 5223 3710

mail: bodil@munkhansen.net

John Rasmussen

tlf: 7556 2679

m: 2444 0688

mail: john.rasmussen@privat.dk

Kirsten Nielsen

tlf: 7556 2564

mail: kirstenogfreddy@gmail.com

Paul-Frederik Bach

tlf: 7556 2641

Tlf. 2992 3302

mail: pfbach@mail.dk

Troels Thomsen

tlf: 4068 5122

mail: troels1962@gmail.com

Studiekredsen:

Kirsten, Birgit, Bodil, Troels, Paul-Frederik, John

Bogen et trykt med økonomisk støtte fra:

Ørsted A/S

Dagli' Brugsen, Skærbæk

Bogen kan købes her:

Dagli' Brugsen, Skærbæk

Billund Boghandel, Fredericia

samt hos Studiekredsen.

Trykt i 600 eksemplarer.

Udgivet 2021

ISBN nr. 978-87-995748-9-6

ISSN: 22462104

Sære fisk fra fremmede vande - en kaleidoskopisk gennemgang af steder med servering af vådt og tørt - den homogene værkby, hvis arkitekt gik ind for "Bevægelsen Bedre Byggeskik" og havnebarnet Brittas spændende liv er alle fortællinger, du kan læse om i denne bog, der slutter serien: "Skærbækfortællinger".

Vil du vide, hvorfor en stor generator på Skærbækværket havarede i 1973 - eller hvordan livet tog sig ud i Skærbæk, før havnen blev bygget - eller hvor mange bagere, vi har haft i Skærbæk? Så kan du få svarene i bogen.

Der er kolorit i "Dragen, der indtog Skærbæk Skole", i "Hyldene dufter i stuen ind....." og i "Kaffedamer".

Den store bredde i fortællingernes emneområder kommer til udtryk ved at nævne: Knud Høstgårds fortælling om barndommen i Skærbæk, fiskerihavnens indvielse og jubilæer, den længe ventede søsætning af lystbådehavnen, den vidt forgrenede væverfamilie Lind, udfoldelsen af den kristne kultur i Skærbæk, nordmanden der blev ført til byen af en lokal fisker, spasmanageren Henning Berg Lind og de mange aftenskoler, der har været gennem de sidste 80 år.